

Къарча-Черкес республика дыррала аМинистерства
арыпхьагIвчва рдырра йалархIарала аинститут

ТОБЫЛЬ НУРЬА

АБАЗА АЖВАЖВКВА
АКЫТЧАКВА
АНАШАНАКВА

I АХЪВЫ

АЖВАЖВКВА

Къарча-Черкес республика ауагIа
рарыпхьарта аунашвахьцIарта йарыбагъьатI

Черкесск 1997

Йазызгаз, йадынхалыз, аглаццтра йазызрыхъазырыз Тобыль Нурйа лаквп

Аредактор: апроф. **Тыгв Владимир**
Арецензент: апроф. **Паз Сергей**

Азкккра злалу ажважккв магната йгларныцлуа йглаквхта
гвып – гвыпта йахъцап.

Азкккра щардагквы йырзынарханп: абызшвадырыгквчва,
абаза бызшва ашалахквара ажанр хвыцкв змаджашахъву,
ауат зырхъвыхуаш, филологияла йхлараккы апхъарта апны йынхауа
арыпхъагквчи йапхъауа астудентквы, апхъартаква рпны арып –
хъагквчи апхъагквчи. Аун акквымкквгкы абазала апхъагаква
алазцлауагкы сабапта йырзалра атахъып.

АБЫЗШВА АНАЛЬКЪВЫТНАЛЬМАСКВА

Бышва таным гвычлгвысгн дгътам. Агвычлгвыс гвычлгвыста дызчауа абышва аклпн ухлварыгн мцы гы — хлвушым.

Ажва актэру зымгва рацкыс йымчхьанп, йдупн, йцларанп.
"Ахлва йахвыз йыхитгта ажва йахвыз гыйыхуам", — рхлвнтл ауагта.

Ажва абджьар ацкысгн йчвгьанп!

"Ажва агласгн (тубыг, гроб) арычлвырхьнтл," — йхлватл гвычлгвыс дукл.

Ажва актэругн дупн, ацагацагн мчпн. Аун йара ацлас — гн, йара абзазацагн, абыжгн, аныкьвацагн, аууртгн аманп. Аун абыхъв ацкыс йбагьанп, ахъа йахвнтп. Заджвы йцаквийыргылуа ахабзала йгныкьвум — алахгта йаму йара ацлас аклпн. Ажва гызыхвлум, йгызытнуам, йгызырлагум, йгы — зыршвум.

Ажва шахлатмцыта зынгн йыгыгылуам. Заджвгн тшыгыыцначпум, заджвгн тшыгыгванарпхум.

Атара йтырцарныс йаналагауагн гьмачым. Ауаса адзыгв ащ — тажв йшазглайхуа апшта йкьварыпн йстларыпн атара йглатагылхнтл. Ажваквва зымгвагн гьапшым — рыцла йтлатлугн рылапн, рыцла йльальугн гланшнтл, рыцла йбагъьугн уашлашвнтл, абджьар йап — шугн щардапн.

Ажваквва йрахлу ажважв аклпн.

Ажважв абысхьчлвыца йапшпн. «Квгтагъьла уайхстлхлва» заклгн гызазыхум!

Аун аъара йызбагъьайа ажважв?

Аджьауап хъара хлагуштл.

Агвычлгвыс дынхнтл, дыбзазнтл, дхъвыцитл, дгвыргъьнтл, дгвырглвнтл. Дызлахтвыцуагн дызлагвырглвауагн ажвапн. Ажва — гн ажважвдъа йыгьбазум. Ажва ахъа йалапн аун. Йхлхлвалаклгн йхлчпалаклгн ажважв хлшлакпн, ауаса ащардара аун гвы гьахл — туам. Щта, хлбзазарагн хлажвагн аун аъара тшызрыланашайа ажважв?

Йапхъахауата, ажважв адунай гланшараква зымгва, азцл — гларата йаъу шабгу рджьауап адырнтл.

Йгльбахуата, ажважвл книгалк айхла аугланыцлуа гьма-
члым: аун загла йнадзав гвацпна гьвырапл.

Йхпахуата, ажважв философия гьвырапл. Йчларачлу,
йайшысу хьвыцра трактатпл.

Аун аклвл ажважв абызшва налькьвыгналмаста йзыр-
пхьадзауа.

Щта, ачлвййа ажважв ззырхьвауа?

Ажважв абызшва апны йбагыу, закьылагын йпсах ймауа,
ритм нахва зму, гланшара щарда йырзынарху ажванахъапл.

Аун аклвлта, ажважв айшыспл. Ауаса ажважв ймагнлу
глаугвынглвра ахъазла "айшысла" уашлас йгыуашым. Йауа? Йхл-
хьваул ари аши ажванахъакл "Щажьыта углагьмырквын уыс щарда
узыхуипл". Ажважвума ари? Момо, йгыажважвым! Йауа? Йай-
шыспл! Йайшысызтлхьва заджваджвыкль йзынарху ажванахъапл.
Ари щта, ажважвума? "Щажьы йглагьлуа йтшан тшаба ацл-
айкльлтл?" Ажважвл. Йзажважву йгайшысгьлауц гьакльвым: зым-
гьвагын йырзынарха аунгл. Йауашма араса анхьагьлв йахлв: "Щажьы
йглагьлуа йтшан тшаба ацлайкльлтл"—хьва? Йзамуайа, йауашгл.
Аджьлархарджьыгьлв, анхьагьлвы, анхьахьа (рыуа йглаушхьадзарьада!)
йрахлв ауашма? Йауашгл.

Ауаса йзагайта? Ажважв злалу ажваква кьыда—кьыда
йгларныцлуа гьакльвым йахьвауа. Ажважв йахьлуш райша йгьа-
хьлум. Аун швапхала, турасыла йчважвитл, аун абызшва
хьварбьышвапл. Аун аклвл йаргын хъата щардала тшынанар-
хауа. Ажважвта йглахьлахьлакьгын хьалыта ймау йхьхьваз аклвл.
"Аун дьзту адзы зынгын йгьхьадзарым"; "Ахьла йахьвыз йыхитла
ажва йахьвыз гьйыхуам", "Абаца йгадзайдзу йумрыхьварквын
йангьлвара йыгыузырыхьвахрым; "Упхьла йлаушьвазшва утаца
йлыргла". Ауасамцара.

Аун аклвлта, ажважв йгланыцлуа щарда (щардагьлвы) йыр-
зынархапл, аун адрес щарда амапл. Ажважв аформа (ачпаща)
багыапл. Ажвакль упсахьырквын йаналплауа гьмачлым. "Агьлвчлв-
гьвыс дьзлардыруа хьашыгьлвл, йыгьжакьлам: абыгыгын жакьла
амапл". Ари ажважвл. Мачкль йхьшвырпсахта хьашвырпшыстл.
"Агьлвчлвгьлвысгын абыгыгын жакьла анрыкву гланшитл, ауаса
агьлвчлвгьлвыс дьзгьлвчлвгьлвысу ажакьла гьакльвым — акьыль
акьлвл". Ажважвума ари? Момо.

Йгланыцлуайа йхьхьваз? Ажважв сквьшщарда йырпсез,
йаларцлаз, йдздрьжвыз хьвыцрапл. Аун аджыр аъара йбагыу
макьым амапл (йызлапсыпынкьвгауа амакьым акьлвл). Амакьым
путьшырквын — йаргын птшитл.

Ажважкьва агьлвчлвгьлвыс йыцгьладритл. Абзавара йацым-
гьвайситл: азджьакль ьдзхитл, азджьакль тшырпсахитл, шыц гланшитл.
Хьашвырхьвыцстл, йанбагланшицтл ари ажважв: "Йыцхьвакьва
йпахьла йглайтл". Зыщхьвакьва зпахьла йаьуда? — ашайтанкьва

раківні. Ауат агівчыгівчыс даңдырхъабляуа рыщхъаква рпахыла йшаъу йдырбара ахъазла, йхъа тадыршиті. Рыщхъаква рпахыла йшаъу йбарыквын йшшаиттану йдыруашті. Йызбаз "псимлахі" йхлварыквын йыдзхиті.

Ауи аківніта, ажважв ауагла шайтан аъата йанырпхъадзуз йгланшата глациуашті. Щарда ахъыциті ауи.

Ажважв бзиддза алигература гівыраква йгларылціті. (Чвзыкыла Шахымби: "Йуымазтын акыль — дгутахым уакыль"; Чквтіу Микаэль: "Йараджыбгы давкситі йара йджыи.")

Закі — гівба ажважвгын атурыхква, алоккыа, ашвакыа йгларылырхті; "Ахлвара майразтіхыла, ачпара баргвыи", "Ацгвы ацкыс шыр чгыта адунай йгыкыым"; "Лала йубанацлыкыара нуцыті".

Ага ауаса йаъазтынгы, ажважкыа райхлара ауаглі агівчыв — гівыси рбзазара йгладриті. Ауат ауагла адунай шгларгвынгівуаз, абзазара йызнабжыз, йгларыкггуз, ауагла ракыль шыпхуз, ауат ракыль кыарута йаму, рхъвыцра ацолара, рыбызшва махъа — рыхъварата йаму гладырбиті. Ажвакыла йухлварыквын, ажважкыа ауагла йырфилософиян, ауи аківні йаргы ажважкыа философия жанрта йзырпхъадзауа.

Уаглахыпхъадза дара ражважкыа рымані, рбзазаца, рхъвыцця, рцасква, рыбызшва, рдунайглагвынгівыща шрыму апшта. Ауаса уаглахъа къвомкі, бызшва къвомкі рпны ажважв щардагы анаквшвауа гымачым. Йауа ухлварыквын, ауаглахъаква зымгивагы йара мгивакі гламырдаті, йапшу ажвлара рглансцакыа йгларылсті. Ауаса йанаъазара, рдунайглагвынгівыщаквагы щардаджъара йаргванхун. Ауи аківні уагла щарда ражважв — кыа запшу.

Ажважкы уаглахъащарда йанырчлвауа дара ауаглахъакыа ртурыхла, рцаскыала, рыбызшвала йанаргвану йа йагвлачвата сквишщарда йанацбзазауа аківні. Ари ахъвыцра напыла йунаркиті апсыуакыа, абзакыа, агвхъауакыа ражважкыа йанашлуырпшра: азджыакі йрымата азджыакі йрымам ажважв уанашлашвауа гыщардам. Йгвынгівырапі ауи: абзакыагы, апсыуакыагы, агвхъа — уакыагы зны йуаглахъакын, ауат кывастхъакы агівызшаз, щайдзакі йгалцыз раківні рхлвиті, рыбызшва йара гыпкы (тгачвакы) йауапі, рцасква аглвазапі.

Йгымачым арат ауаглахъакыа ражважкыа актърчакыа, анаглвайкыа, асатинкыа, аурышкыа ражважкыа йанрыквшвауагы: щарда цитіта йагвлачвапі, йалапі, йащтаныкввиті, йаъахыльчыва — хиті ауатгы.

Ажважкыа зквымчважвауа, йыздымсылуа адунай ахъахъ закыгы гыкымызапі. Ауи аківні ауат дестакі йзузытамыргылуа, тема — темала йушарныс йызбаргву. Ага ауаса йаъазтынгы анаука ауат ашиті. Ари апшта:

1. А ж в а й а к в ч в а ж в а у а а ж в а ж в к в а
("Ажва хъагга ацтанчлв агъара йглатицгит"; "Ажва йамжъауа
дгъагъам"; "Абыз уау глхъыцгит"; "Шала ацлис йкит"; "Ажва
пцдза ацтанчлвгын йагвынчлвгит"; "Ажва хъагга ажв ахыт")

2. А н и а б и, а у а т р т г л а ч в и ("Аба дхшанл, ан
дцхавшанл"; "Аба дызмам дйыбанл, ан дызмам дйыбагъашванл";
"Ан уымышта анхла дглар"; "Ан уанлсаргвыцала квлгъгъ азу –
рыдзыргын лборч гъузышвуушым"; "Уани уаби шубауа аклвп уса –
биквагын ушырбахуаш"; "Ан лгари йыла лашвызтынгын абгата
йылбит").

3. А н х а р и а д ы р р и ("Аглацаглв дчлвата дывитл,
дцглата дынхит"; "Аглвычлвглыс дызрыпцдзауа йыхъыз гъаклвым
– йуыс аклвп"; "Апымхахъа апымха даглызап; апымха, йамуаз –
тынгын апсггачлвкв арыхлит"; "Йглауымхаз ачыбджы ацха ац –
кыс йхъаглан"; "Чарала дайныжвп, ихарала джвыцдуш").

4. А ж в л а р а, а ц т а н ы к ь в а р а, а б з и б а р а
("Аглвычлвглыс арла ахча ацкыс йтланлан"; "Тдзы абасыргыла
уымхлан, йыздхъасыргыларда – хлва"; "Закъыль айшысу йыбыз
ауып"; "Ауагга ушыршуа аклвп йшглаушышуаш").

5. А г л в ы ч л в г л ы с й б з и р и й ч в г а р и, а б –
з а з а р а а б з и р и а ч в г а р и ("Хъапц йуттыргын йжлага –
цушт"; "Аглвычлвглыс дпсрыквын йыхъыз гланхитл, атшы псрык –
вын архъа гланхитл"; "Агвып алазыршуа гвыпк дрыхвп";
"Акъыль абазар йырхвлума?"; "Атшада тшы гланарйума?";
"Шала ацлис йкит").

6. Й а м г л а н ы з л а к л г ы н й а р а а з а м а н, й а р а
а з а г а, й а р а а ш в х л а у с ы г л в а а м а п л ("Ажы ацгвы
йадрыхчума?"; "Абага йайшварацитл, абагагын шварацитл"; "Агвы
мпшыкв ала гышуам"; "Агыны йуфуш апхын йадгал"; "Адгъыл
йаутта глаунатхит"; "Адунай чархта йхъынхлвп"; "Аджмагди
адзы йтапшыпхъадзагын, – сывчлвгвакв гыгламйыст"; – ахлвп").

7. А у а г л а р т у р ы х, р п с а д г ы л ("Ажвара къару
абыхъчлвыца архчлит"; "Алак члвыурквын алак гыгыргъум";
"Ацлис шцисутын глвара ачпит"; "Загъа тпийызтуа йта мдырахит";
"Зпсадгъыл этнуа йангын дитйып"; "Уагга таным хъапцгын гъу –
тахъым"; "Члвгванзаджыкв гвара гдыргылуам").

Ажважкв йырзынархата классификация щарда аъап.
Ари азклра адызгалызгын лара лклассификация лымап. Аклс –
сификациякв зымгладзугын рхвитнагга апшып.

Классификацията йырчпалаклгын ауи абазара ахъатакв
зымгва гыгладанаклуам (ауи ахъатакв цлхъва гырмам). Айшыста
йухлварыквын, абазара шабгу ажважв йатемап.

Аурышкв рпны хлара йалакыта "ажважв" – хлва
хлзыпхъауа глвата йахъырцитл: пословица, поговорка. Ауат рпны
апословицагын апоговоркагын дара рхцларакв рымап. Аурышв

рпшы пословицата йырпхъадзауа гвхъвыкѣта йалу ажванахъапѣ.
А ж в а а х ъ а з л а: "Под лежачий камень вода не течет". Ау –
рышквѣ поговорка – хѣва йызпхъауа хъвыкѣ ахѣ змаѣ акѣпѣ:
"Подложить свинью"; "Бить баклуши"; "Чудеса в решете".

Пословица зѣфхъвадза йнардзу хъвыцрапѣ, ажванахъапѣ,
апоговорка ауи апѣ хѣцѣра гѣмам – ауи ажванахъынхъадза апшы
йѣларысабап ауаштѣ.

Хѣажважквѣагъи азджѣкѣ аурышв пословицквѣ, азджѣкѣ
апоговоркквѣ йѣрапшыммицтѣ? А ж в а а х ъ а з л а: "Царда
нызѣцѣда", – гырхѣвум, – "Царда збада?" – рхѣвѣтѣ; "Царда
нызѣцѣыз йѣцкѣыс царда збаз". Йѣапхъахауа апословицквѣ йѣ –
рапшымма, йѣвбахауа – апоговоркквѣ? Момкѣва, араѣа зымгѣва
зпѣцѣлу хѣземапхъыыз акѣвма? Ажважв – хѣва хѣызпхъауа
рызджѣкѣ ажва пчарахѣкѣва йѣгърыуамма? Афразеологизм ажва
апѣцѣлакѣва йѣгыршѣрышымма.

Йѣшаѣазлакѣгъи араѣа уыздынхалуапши уыззхъвыцуапши
уыс аѣапѣ. Йѣадынхалрагъи йѣазхъвыцрагъи, апчѣва йѣхѣвузтѣпѣ,
дѣланшѣпѣ. Уахѣчѣва хѣа хѣхъхъазла йѣхъаду датшѣпѣ: ауат хѣым –
рыдзуата йѣгазхѣкѣкѣкѣгъта ашѣвѣа йѣапхѣцѣра атахъыпѣ.

Ари акѣпѣга йѣапшѣвалыз зымгѣва ажважвдзѣта йѣгаѣцѣымѣцѣ –
нысгъи ауаштѣ. Ауи гъуысым – йѣакѣвым алуххѣпѣ. Йѣуысу датшѣпѣ:
абаза уагѣа рыхъазла ари акѣпѣга чѣвырхъарадупѣ.

Хѣчѣвырхъара зымгъи йѣашѣамсыргѣатѣ.

Пѣгв Владимир

АЗКІКІРА АЛАЦА

Ари акнига щатата йазалті асквиш 1977 арлан йгладіцыз азкікіра "Афористическая поэзия абазин" йалу ажважквва. Ауаса абаса ажважквва рпхъадзари разкікіри ауыла йыгышчвахум. Йаццаргайуаз асквишкввгыи, пышвт амамквва, ауат разггара саццган йгыи саццгані. Ари анхара йаншвалыз ажважквва, йыззынарху йглаквхта, гвып – гвыпта йахъцапі. Дара ауатгыи хъвы – хъвы йаташахпі. Аун ашшымца йахъцу ажважквва рпхъадзара гьмачлым: азджьакі щардапі, азджьакігыи рыцла ймачліп. Йггаухвырквыи, ажважв щарда гладанакліті Агліви ауатліи разазъащаквва йырзы – нарху ахъвы. Аун йгладанаклуа ажважквва апхъагів рыцла май – рата, ласыта йызггаура ахъазла алфавитла йаццгауата йаныр – ггаліп. Антахъгыит ажважкввагыи аун ашш рггапсца рымані (Швырпшы ахъаква).

Йара ажвакі магныта йгланыцуа ажважв щардала йггарба ауазтын, зымгва адкылатата йара ажвар статьякі апны йглайтлі. Ауат йраншу ажважквва ажваквва "Ари йашырпшыпі" рыцта йггалкрглапі. А ж в а а х ъ а з л а:

Учхъа хъышвтума?

Ари йашырпшыпі:

Ар уцгыхъва йтагылума?

Ачв уцапгы ахвынгылума?

Бгара ахъышвтума?

Мцагара бглайма?

Алахъа дталіті.

Ари йашырпшыпі:

Аквглухъа дталіті.

Ацгисхъа дталіті.

Аламгва дталіті.

Ажважквва рпны атакыгаквва йыртата уыршлашвуштлі арытамамга ажваквыи ащъгарауа ажваквыи. А ж в а а х ъ а з л а:

Ахши ащн гьаларчвум (йажылакву гьабагахуам ззыр-
хьвауа акьип).

Аджьахашва (щхь. атихцла) брала йыпситі (зымч йа-
майгьдзауа аунагьва йгладхьуа йылырхьипт).

Хьанщ йугыргын йтлнуащт (щхь. йжагацунт). Аным-
хахьа апынха (щхь. ачвыхла) дайчвант, апынхагын апсггачькьва
арыхитт.

Йанглайуа адунай арыхьващуа йглайитт, йанцахуа тшакв-
напссауа йцахитт. (Гьарпагьаджь — щхь. айтабыжь).

Атаклыгаква йыртапт йгларныцфуала йапшыта зхьвацала
йаквымшвауа ажвакьвагын.

Йглаухвырквын:

Йыца мцыла йжвагьвант (йырчвып).

Адунай псарчьвып (угларап).

Йнапны ахьы гьаццпипт.

Ари йашьыршып:

Йымпы ахьы апсотт (щхь).

Зкьпшырала йапшыта зхьвацала йахьнагакьвауа ажважкьва
щтгыхра рыхьынгылант. А ж в а а х х а з л а:

Ачва хьчы йгьзыпшгьлум, амгьва рызкь алых гьачпум.

Ачва анмачьу ахьыс чьагьвхитт.

Ала йыцфу ала дапшп.

Ала йаурыфуа гььдзуам.

АЖВАЖВКВА РАХЪЦАЩАКВА

АГІВИ АУАГІИ РАЗАЗАЪАЩАКВА

Абага ачва агъапІ.

Абага ачва гІван йгъахъырхуам.

Ари йашыршыпІ:

УасакІ ачва гІван йгъахъырхуам.

Абага афгІвы зхІаз аламцІуар ацта узыквцІхума?

Абага ацта ацІыхъвала йхънагІвахитІ.

Абамбила амца йгъузхъвалакІрым.

Абджар змам агваным лаба дІахъитІ.

Абжъас жьы ъану йхварззитІ.

Абжъас йгІанакІыз ахц йаквнахитІ.

Абжъас йагаз аквчІис уацтамылахын

Абжъас йцтІнахыз аквчІис гъглаунацтхуам.

Абза дшгылу апсы дІайрыкІвашитІ.

Аблын кІара ахІвума, аун дапшпІ.

Ари йашыршыпІ:

Аблын рчважва – аун дапшпІ.

АхІахъв узырчважвума?

Аблын хъала уас кІара алшузтын.

Абна анпыркъуа хьчІ – мычІ щардапІ.

Абна йгІалцІыз абна дьлалхитІ.

АбыгІв зрыпщдзауа жьыпІта, ажьы зрыпщдзауа
чгІвычапІ.

Абыжьба аун йыквшвитІ.

Абыхъв дацІагылапІ.

Абыхъв квтІагъьла уайхс.

Абыхъв пыцла йапифгІитІ.

Агвала атшымбжъас йагІвызапІ.

АгврахІа ъадзацтІу ақды тшпснацитІ.

Агвы гъхІахъвым.

Агвы дăквгылитІ.

Агвы дăмыгъпІ, адгъыл йыргъзитІ.

Агвы злагІвауа аквѣджьма алагІайитІ.

Агвы йтакъачлваху алакта йгланахвиті.

Агвы мпшыкѣва ала гпшуам.

Ари йапшп!

Агвы мпшыкѣва ала пшума?

Агвымха дглауѣдслызтын — уклалта шырсата
дукъвыщт.

Ари йашлырпшып!

Агвымха уамглас йытта дукъвыщт (уйыгѣвс).

Агвымха ууаплагѣи ухъылапгѣи йытта
дукъвыщт

Агвымха ухъылапа йытта дукъвыщт (уйыгѣвс).

Агвыр аларта йкылыщиті (йкылыщититі)

Агвыргѣи хѣа амап.

Агвыргѣяра щамхѣа дынкъвнагиті.

Агвышв йасуагѣи йгвы чѣвиті.

Агъыч йхъылапа блиті.

Агѣв бзи йла уафыргѣи йгѣтшпынхѣвам.

Агѣв бзи йлымхѣа чыгвп.

Агѣв бзи йычѣа жвпѣп.

Агѣв бзи класы лхѣалѣаті.

Агѣвацѣга гыдырам.

Ари йашлырпшып!

Гѣвба гыдырам.

Гѣвба шагѣвыргауа гыдырам.

Агѣвлакѣ рпыкѣкѣва абарбзиті.

Агѣвна йыгѣвназ анхъычѣа агваны йгылакѣвзгѣи
хъычѣаті.

Ари йашлырпшып!

Амхѣара йыгѣвнакѣвз анхъычѣа агваны
йгылазгѣи дхъычѣаті.

Агѣвна ли архѣа ли ацирчиті.

Агѣвнапѣыкѣ абамджвджѣакѣва йгѣбадырам.

Агѣвтшпхткѣ абабыгъхиті.

Ари йашлырпшып!

Агѣвтшпхткѣ ахѣвылап.

Агѣвы йымагѣну удырра утахъызтын —
йынбжѣагѣв дзачѣву уырдыр.

Ари йашлырпшып!

Агѣвы дзачѣву йыцула дудыриті.

Агѣвы джѣкѣа путкѣ йыцумфѣкѣва дгъудыруашым.

Агѣвы йджвджѣв дѣахѣварахуам.

Агѣвылакѣгѣи ацѣцныхѣылиті.

Агѣвычѣвгѣвыс йлакѣта йгѣвы йагѣвызап.

Агѣвычѣвгѣвыс йыхѣвага йыщѣта йхъып.

Агѣвыма ла гѣайын агѣвна ла гварнацѣт.

АгIвыма мца срычвIвахъшвашванI.
АгIвымсага шыцъзита йапситI.
Ада атшыхIвтала йахъитI.
Ада хън йыщкIлапситI.
Ада шадугън, – "Сызту адзы дууында", – ахIвитI.
Адагви абзагви айчважвитI.
Адари цдзаха амышвкъвара йылазтынгын
йIгалпшуаштI йIгалкIкIлуштI).

Ари йашIыршыпI:

Ахъапсц ахъва йыладзума?

Адгъыл йыцIу ахъагъи йафра айауаштI.
Адгъыл мIга амазарквын йхънIрхIврын.

Ари йашIыршыпI:

Адунай амIга хънIрхIвгтI.

Адунай дIгазакIуам.

Ари йашIыршыпI:

Адунай гъйызхъум.

Адунай йыдунайпI.

Адунай къазупI.

Адунай лхIадрыхапI.

Адунай хъала йгитI.

Ари йашIыршыпI:

Адунай чIвIгIвала йгитI.

Аджьаль закIыпI, йара дIгIвыджьпI.

Аджьма гди запхъагылагIвхаз ауаса гварта
рыцIгIа шIгадзаз ауылагън йудырра атахъыпI.

Аджьутгальа йахIватI (йахIвахтI).

Ари йашIыршыпI:

АкIвыкIва йахIватI.

АджьыкIладзырдза дылагъла йыршатI.

Аджьымса ала йаргванпI.

Аджвы йчай шкIвокIва ацкIыс учай
квейчIва рыцIа йагъьпI.

Адзамбырхъа глауысырквын йудырпI.

Адзатшпы йбзазауа адзырырта йдыритI.

Ари йашIыршыпI:

Адзы йатшпынчIвалу адзырырта йдыритI.

Адзатшпы йбзазауа дзцащала дъзапI.

Ари йашIыршыпI:

Адзы йаргвану дзцащала дъзапI.

Адзы йатшпынчIвалу адзы ахIаль йдыритI.

Адзахъа злацауа ацIыхъвагън цитI.

АдзачвкIвара ахIахъвгъи арыхвхвитI.

Ари йашIыршыпI:

АдзтIкIвапсгъи ахIахъв арыхвхвитI.

Адзи апши дыддыргиті.
Адзи апши дынкъвыргиті.
Адзхъа йыргалауа ацлыкв ласы йггшиті.
Адзы аква йгъарбглум.
Адзы апщдзара ахъазла йгърыжвуам.
Адзы глайыцлайыжъті.
Адзы данагауагы – "Псарт! Псарт!" – хіва дцфуран.
Адзы зцлабаз псачивата агвы дглаквхаті.
Адзы йагаз апша йыгыгланагхуам.
Адзы йагауа адзы абжыы гынглум.

Ари йашлырпшып!

Адзы йагауа хівхіва бжыы гынглум.

Адзы йагауа ашыхівиц дамцласиті.

Ари йашлырпшып!

Адзы йагауа ацтанчів тшаківйыршиті.

Апшахъынхівы йнанауахвыз глайышлашвауа
дамцласиті.

Адзы йташвауа амшыы гъбарглум.

Адзы йту агівлхлхъвкггы адыхлиті.

Адзы лтамакъ йшкылысуа убиті.

Адзы табарыгы адзыцтра ганхиті.

Адзы утайдапІта бахта углатидахпІ.

Ари йашлырпшып!

Адзы цхладъа ухъидапІ.

Адзы цкъа йгІалцфуа адзгыи цкъахиті.

АдзыгІв агІвтшпыкІ абайрыфиті.

АдзыгІв адзцартажв йазцахиті.

Ари йашлырпшып!

АдзыгІв ацтажв йазцахиті.

Адзырлашви ахщи агІвзарачвахума?

Адзыршгыи амца арычвиті.

Адзыршы рыцлайчваті.

Адзырырта унамдзаскІва укІалта хъауымгылын.

Ари йашлырпшып!

Адзырырта унамдзаскІва уамглаква ахъыуымхын.

Ажъа анцхлауагыи ганшиті.

Ажъа ъадзачІваз аъара йыгІвхиті.

Ажгыи чвымббылуа, ажъыхчІвагыи мбылуа.

Ажъы ацгвы йадрыхчума?

Ажъы ачІвангыи йара йапшхпІ.

Ажъы анужвуашгыи йанурыцдуашгыи удырра атахъыпІ.

АжъыхчІва хвша акІума?

Ажв гвымха ахламач азыганхаті.

Ажваба ауи йыквшвиті.

Ажванызуандыр узатрыпума – ауи дапшпІ.

АжвгІванд дгІакІашвата тшибахитІ.

АжвгІванд ддытІ, апша гІастІ — ква гьгІамкватІ.

Ари йашІырпшыпІ:

АжвгІванд ддытІ, ац хыстІ, аква абаъу?

АжвгІванд угІакІашвама?

АжвгІванд чвымла ацІаумыргылын.

АжвгІванд чвымла ацІаумыргылын.

ажьыхчІва хвша хъауымІцІан.

АжвгІванд щддуа апшта ква гьгІакІавахуам.

АжвгІванди ачІвыли амайрыситІ.

Ажвлара къару абыхъв чІвыца архчІитІ.

АжвцрасыгІв ачІвгІва ласы йхъцитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

АжвцрасыгІв чІвгІвадахитІ.

АжвкшагІв чІвгІвадата йгІанхитІ.

АжвцрасыгІв арахв йгІарылырцитІ.

Ажвцы агІвара йгІатыдитІ.

Азаман ахвырта арйыхитІ.

АйныжкІва къврагІла йхъицІитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

АйныжкІва кІасыжв хыла йцитІ.

Айрыш дшгылу йпсы цитІ.

Айха ажъагацара йафитІ, ацныхчлыгІв

йцныхчыла дцІнаргІвгІитІ.

"Айха хІвачватІ", — ахІван агвыргъи хІвачватІ.

Айха шыргу уас!

Айхамца дагІвызапІ.

Айхарш йшІакІы дгІадзатІ.

Айхарш щамхъала йагІвичвитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

АхІлахъв пыцІа йапифгІитІ.

АхІлахъв пыцІа йапихитІ.

Акыд уакъвыс пыргъа аквумыршвын.

Акыт баракъта дрылапІ.

Акыт баракъта тшыларцІатІ.

Акыт гвыргІва гыгвыргІвам.

Акыт йрайчву дпыквчпагІвпІ.

Акыт ргвыргІва джъаным дагІитІ.

Аквашуа ласы йахъыцитІ, аква сса тшараунитІ.

АквпІи йтам адзы гькІачвум.

АквтІагъь агвы ацагІвыршитІ.

АквтІагъь агвы хъвыц гІалихитІ.

АквтІагъь агвы щардала уапшырквын хъвыц

алазшва йубитІ.

АквтІагъь аквтІу абжъахитІ.

Аквтагъьчва дышгатыцыз даъап.

Аквту амч квтагъькп.

Аквту апыкв апшта дпчарыхп.

Аквту зцуаш ащамхы йгланабгъьатп.

Аквту квайчтва рбжыст.

Аквту шырдаза апхызп.

Аквту таххуа йцлахп.

Аквту чвынчвагта ахлахъвгын арартп.

Аквту псра йагаз бабыщ.

Аквчис гтамдагтв адзыршы йташтп.

Аквджьма ауаса йагтвсума?

Аквджьма ауаса анагауа ахцлара йгтапшуам.

Ари йаштырпшып:

Аквджьма ауаса анафуа ахцлара йгтапшуам.

Аквджьма ауаса йгъачважвум.

Аквджьма ауасахча йхъылпала дадыртп.

Ари йаштырпшып:

Аквджьма зуаса зчагушт йхъылпала дадыртп.

Аквджьма ажы айауырквын, дзы гъайаухуам.

Аквджьма глауурыщцарквын уахтъгладзапхъадзагын
гычра йуызглайуашт.

Аквджьма заъара йуырчалакпгын абнала йпштп.

Аквджьма йафуа ахъвып.

Аквджьма йафуа ачвала йашвахитп.

Аквджьма йафуагын йамфуагын аквшвитп.

Аквджьма йъанызлакпгын йквджьмап.

Аквджьма уасахчата йырчпатп.

Аквджьма уасахума?

Аквджьма уымачв ашлауымцлан.

Аквджьма шварах чва ахъаумырпан.

Аквджьма шварах чва ахъаурпатпхтв аквджьматара-
йтщлума?

Аквджьма шыцла азрычпауа йгланамйаус ажы актп.

Акворма алазрышвыз алыхцагын йдырхитп.

Акъаз дзы аклума?

Ари йаштырпшып:

Акъаз дзы аклынгылума?

Акъанджъа ала анайау аджымса атахъхатп.

Ари йаштырпшып:

Ала зауыз аджымсайа.

Акъапган жьы ашлауымцлактв хтвынап гъаклуам.

Акъвабыз асща сагларыквын аглахтвыщцагын здыртп.

Акъвзана дзы аклума?

Ари йаштырпшып:

Акъвзана дзы гъаклуам.

Акъварт ъацалакІгын аквІагъьква йрызгІайхитІ.
Акламбыщ апсра алаква йырчаражврапІ.
АкІынхІара йызкылымсуа ахІвынап мкъвыба ацрахІвапІ.
АкІвагъа ахъа ъаташваз ахвагын тарышхв.
АкІвагъа ъадзащІу ақды тшпснащитІ.
АкІвдыр атшы шамрыпщдзауа апшта агІвгын
ачгІвыча дгъары пщдзум.

АкІвдыр змаз дцан атшы змаз дгІаихатІ.
АкІвдыр йзытамчІвауа ацкІлаква кыртата йчшпІ йкІитІ).
АкІвыкІва гІвара гъамам.
АкІвыкІва йахІвахтІ.

Ари йашырышыпІ:

Аджьугъалья йахІвахтІ.

Ала абыгІвгын афитІ, алабагын ачхитІ.
Ала агвы мгыта дгІацІахитІ.
Ала агвыжвкІра ахІва йаквнащитІ.
Ала агІвыма лухъара йахъалитІ.
Ала амгІа ацауцІарквын йащхънафгІитІ.

Ари йашырышыпІ:

Ала амгІа гъащарцІум.

Ала сахтан амгІа ацауымцІан.
Ала бчва афырквын бчва гІанакъцыхитІ.
Ала, — "ЗынзаджвыкІ апхын снадзаңда, хІахъв тыдз
счпарын", — ахІвитІ.

Ари йашырышыпІ:

Ала, — "Апхын сыквырквын хІахъв тыдз
счпарын", — ахІвитІ.

Ала ахъа ущщрыквын аджвджвы гІауыквхвхвущтІ.
Ала ацІыхъва уахвынгылырквын йгІауыцІхІуштІ.
Ала ачва агвы шахчауа апшта.
Ала ашІа ййыркІытІ.
Ала бгІвыла уасырквын йгъахъуам.
Ала гвымха адгылыртадапІ.
Ала гвымха чІварта гъайауам (чІвартадахитІ).
Ала гІапкІрыквын йызчІвуты йыцІахитІ.
Ала дацынкъвырцитІ.
Ала дзы алчІварквын дзцащала йъазахитІ.
Ала жбыла йгъузыщрым.
Ала закІгын гъамфтІ — апыкв щагІвацапІ.
Ала зщыз йтигахитІ.
Ала йачвшвауа йылаквала дадыритІ.
Ала йъачІвартам йчІварыквын аквуджъма йагитІ.
Ала йымгІвайсуагын закІ гІацрикъыитІ.
Ала йыщтацІах.

Ари йашлырпшып!

Аламцүар йыщтацлах.

Ала млащи адзхъа йырциті.

Ала пхащара адырума?

Ари йашлырпшып!

Ала уызрыпхащума?

Ала уасырквын ауат йрыквшвиті.

Ари йашлырпшып!

Алаба аууцтырквын ауат йрыквшвиті.

Ала чвгъа йафызгъи йамфызгъи аквшвиті.

Ала чвгъа удынгъи аквшвиті, абыгівгъи ахлахиті.

Ала чвгъа чіварта гъайауам.

Ала шиті, атшы хівиті.

Ала шлугъи апщдзара бзи йабиті.

Ала шлугъи ацџыхъва уахвынгылырквын йглауыцхиті.

Ала щра йацдырцауагъи ашра гыннажьюам.

Ала шуамца йпсихиті.

Алаба глайыдгылт.

"Алагъи сгівычівгівысдзнащан йгласайшиті", —

лхиваті алмаст.

Алаквa йрайчву алухъара азыгланхаті.

АлакІ чівыуазтын йыгівбахауа гъвыргъьюм.

Ари йашлырпшып!

АлакІ анчівыуа йгівбахауа гъвыргъьюм.

АламаскІа лацџарсыгъыгівп.

Алампхаща бгівы ахлахиті.

Алахъа дталиті.

Ари йашлырпшып!

АквгІухъа дталиті.

АцІисхъа дталиті.

Аламгва дталиті.

Алахъи ахІвахъи адихІвалиті.

АлахІва ала анайау аджъымсаквагъи атахъхаті.

АлахІва запхъагылу апссгІачІвквa атшпсы йазнарцапІ.

АлахІваквайчІваквa тшкъыла йабанадаситі.

Алацџыхъва йыркІра атахъып.

Алацџыхъви ахІвацџыхъви адихІвалиті.

Алачва йхъайырпаті.

Алашв йгвабзызтын йыладз гІайауаштІ.

Алашв йкІуа йкІдзиті.

Ари йашлырпшып!

Алашв йкІыз гІауицтхума?

Алашви адагви айчважвиті.

АлгъачІ аквтагъи ахІврапщдза къагиті.

Алу Къаба йцарыгъи лагара гъагхум.

Алу мшигладза тланыкъвакла йгъхъынхѳуам.
 Алухъара йахъарымжъуаз ала алухъара азыгланхатѳ.
 Алухъара йглахъахауа дахъарщитѳ.
 Алымхѳа умырдагвын.
 Алыхвта дзы аклума?
 Алыхвта нахвта упшгларыгъи ауи лапш дыгъуауашым.
 Амадза гъцѳакѳум — аджъугъалъа йахѳвахитѳ.
 Амара йагаз адзы йгланагхитѳта, адзы йагаз
 амара йгъазгланагхуам.
 Амара шмаругъи дрыкъвѳа амапѳ.
 Амахтша гъцѳисым — уыкѳва йгъузытакъачѳвахрым.
 Амачхъвынцѳа аргвандзапѳ, ауаса угъазынадзум.
Ари йашѳыршыпѳ:
 Амачхъвынцѳа аргванызтѳхѳва угъазынадзум.
 Амачв дацхъынцѳдырхѳвитѳ.
Ари йашѳыршыпѳ:
 Амачв дацхъынхѳѳуа дырчпатѳ.
 Амаша зжыз дѳапахитѳ.
 Амашакв ахъа тшгланартѳлатѳ.
 Амгла йахъызгъи йазрыхъызгъи апшыпѳ.
 Амдзакѳ йдыргылыз аквта дѳащщитѳ.
 Амкъвыба дѳѳашвкѳвалума?
 Амхѳв атшада дагѳвызапѳ.
 Амца дацѳачвхѳвитѳ.
 Амца йаргвану ажъы дзитѳ.
 Амци адзи узанырѳума?
 Амчыра зныз амыз цатѳ.
 Амшв ажъы афгѳвы мхѳакѳва йгъѳфуам.
 Амшв ахъата шубауа ащѳта уазыпшгитѳ.
 Амшв йафыз аквѳджъма йаквнацѳитѳ.
 Анапѳы ахвмачвкѳгъи гъацъарам.
 Ансимшгладза алу агъьмала йыгъхъынхѳѳуам.
 Апси абзи акѳвалцѳитѳ.
 Апслачвагъи, — "Съатабзазауа адзы цѳоланда!" — ахѳвитѳ.
 Апсынч зымбас ачв апсынч амчыра гъадырам.
 Апхъа йгылу ауаса зѳацауа агвартагъи алацитѳ.
 Апша атыдзгъи атыпгъи кланарыхѳитѳ.
 Апша даквчѳва адзы мачвѳла дыласитѳ.
 Апша йагаз уащѳтамылхын.
 Апша йгланагыз апстхѳѳва щарда йгъхъызлум.
 Апша йынкъвнагатѳ, адѳис йаглатѳ, ахѳвынапгъи йаглатѳ.
 Апша уащѳталх.
 Апыпха шпыпхугъи йутѳвычарквын чвакѳ гѳахъалитѳ.
 "Ар гѳайитѳ", — анырхѳѳвузгъи Быджъ дѳвагъьвун.
 Арахвхча йлаба йшѳацѳгѳагѳѳпѳ.

Арбагыъ ацкыс аквтагыъ
Аркъан ацлагъырта пчлвигтл.
Артмакъ гвымха хъа бзи глатыцлгтл.
Архъа ла глайын агъна ла гварнацатл.
Ас апхъа айква.

Ари йашлырпшыпл:

Ас ацкыс айква арваншыл.
Асагындакъ ззымрыхъваз атабанч гвы арыхъвара далагатл.
Асипса ацлис хвыцгы йгланарбгитл.

Ари йашлырпшыпл:

Атшгвынгы ауандыр ахънарышвигтл.
Асы шкловквадзата йыгыпцдзата йгласитл,
ауаса ласдза йыквцлхитл.

Ари йашлырпшыпл:

Асы шкловкванл йыгыпцдзам, ауаса
ауарла йырквлхитл.
Асыс ъаса гъуасакл йрыцлачвитл.
Атш бзи кладыр бзигы аквнагахпл.
Атшада адзыжвырта арыхъвацитл.
Атшада айа намхъаклва йыгккваруам. (ццхъ)
Ари йашлырпшыпл:
Атшада ахлатла бзийызтын йкваритл (йцларахитл).
Атшада йадыруа ауандыр адзхъа аклвл.
Атшада йазамчхлауа чвынцлыпл.
Атшада йаквуцлалакгын агуштл.
Атшада йачпауа хлальальпл, ахъа хларампл.
Атшада йглаклавшваз ачкквын атшыггггвы даквумырчлван.
Атшада йырбалак йаларцахитл.
Атшада члггвапшгара йджвыкквын алымхлаква
пкъыта йглайхитл.

Атшада штшадугын сквшык апны хын йхъапалитл.

Атшада швллакквва гъадырам.

Атшади амхлви.

Атшларджъ йаквчлву ахъвыц глайыквшвитл.

Атшан тшшыс глцагылитл.

Атшсахыггв йкквдыр кнайхлахитл.

Ари йашлырпшыпл:

Атшсахыггв йкъамчы алыгъвра йхъайыршвылахитл.
Атшы апрывч йамкыз ацлыхъва дгъзамкхитл.
Атшы атшада йацызтын ахлаль гланауахвитл.
Атшы йаквчлвата этшы йазыпцггахыз йынахйа.
Атшы йаквчлву йрыпцдзитл.
Атшы йахлвуш акквдыр йахлвитл.

Ари йашлырпшыпл:

Ацла йахлвуш абгъы йахлвитл.

Атшы йглаклашвауа атшымгвархъаква йрыквициті.

Атшы йзаквымчѳвауа акѳдыр питшиті.

Атшы йшпщцапѳыкѳугъи йщачвхъыслиті.

Атшы уайгвгъа, ауаса ачвгъи ухъумраштлын.

Ayarla ргвыргѳва Джьаным дагиті.

Ayarla ршла узыкѳума?

Ари йашѳыршып:

Рыуа зшла укѳуацда?

Ayarlaгъи йгланѳкѳуа дѳларылциті.

Ауакъвыс йалашваті.

Ауацдыр ахъышвтырквын ачкѳвны йызап.

Ари йашѳыршып:

Ауацдыр птшырквын ачкѳвын йызап.

Ауацдыр ѳаптшуа йырчпахиті.

Ауацла ацкѳыс аква рыцѳа йаргванып.

Ауарба жы ѳану йхварззиті.

Ауарба цардала йкшарырквын апхъынцѳыгѳваква пчѳвнті.

Ауаса акѳапа гъачвхѳлатлам.

Ауаса амлага уырпсыларквын упыкв арыкѳазкѳазиті,

агѳвычѳгѳвыс амлага дурпсыларквын упыкв дѳласиті.

Ауаса ахъа злацауа ацѳыхъвагъи циті.

Ауаса гварта йрылалыз аквѳджьма ауаса ахѳара йгъапшуам.

Ауаса гварта рыдзгѳа анѳадзара аджьма гди

рапхъагъылагѳвхиті.

Ауаса йглархъшваз асыс аквѳджьма йагиті.

Ауаса йгъачѳвартам йчѳварырквын аквѳджьма йагиті.

Ауасагъи абгата, аквѳджьмагъи амгва чвыгта.

Ауасакви ахѳвакви гъаларпхъадзум.

Ауасахча бзи пщлакѳ йымап.

Ауатыкв дѳлатайцѳаті.

Ауи алаба эквдрышвыз дѳвып.

Ауи анѳралагъи дѳцхъвашп.

Ауи ацѳлашвы йанѳвыларкѳвап.

Ауи ащтанчѳвгъи гъгѳайысуам.

Ауи даламкѳва йджвджвы гъыбгѳайдум.

Ауи дуайгвузтын уыкѳва цѳыдз тачѳвап.

Ауи дуыпчагѳвта бзира гъгѳатутарым.

Ауи дызбаз дилап.

Ауи дызту адзы гъхъдзарым.

Ауи закѳы зхѳвата гѳва зымхѳвахуа йакѳвп.

Ауи йан хъацѳата дѳгалриті.

Ауи йнаджъас афѳгѳвы гъйыхѳахуам.

Ауи йпынцѳа фѳгѳвы гъадырам.

Ауи йуыс чѳвылауацѳала йынкъвигиті.

Ауи йѳджьмса ахъвыц йалшвтыз апштагъи йгъибум.

Ауи йымаша уа уыгтарцлушым.

Ауи са дсщамхъаталап.

Ауи сылт сабышлагъи дгъузырпсарым.

Ауи йымаша йжиті.

Ауи щарда цлуата лпыцква йзылхиті.

Ауыд луыдра глапхъылщтиті.

Ауыс ахлазырква рпны йнадзаті.

Ахабар пхынцлыгва ашлап.

Ахама йчлвы хъаглап.

Ахахва дглаупхынурчлвалырквын уклддыр уыквихиті.

Ахча адзы йаглызап.

Ари йашлырпшып:

Ахча напа гьамам.

Ахча йшглайыз ашгта йцахиті.

Ахча уыманда багльва шуаурыз.

Ахча члыда гьагьам.

Ахчаглы йацкыс агъыч йылаква рыцла йцларап.

Ахш щардала уаланшырквын ща алазшва йубиті.

Ахшгъи даблиті, ахырчлгъи даблиті.

Ахвмачвкльи гьацъарам.

Ахвмачвкльи шапшым апшгта ауаглаквгъи гьапшым.

Ахвымбырцлакльа адзгла англадзара пхынцлыгва

глашлалиті.

Ари йашлырпшып:

Ачвынцлы адзгла англадзара йцхлаглвхиті.

Ахъа абгазтын хъылпа гьагхарым.

"Ахъа глаг", — рхлварыквын ахъылпа гларгиті.

Ахъа здрыхчуз алымхла йфаті.

Ахъа шубауа ащта уазымпшглан.

Ари йашлырпшып:

Ахъа шубауа, — "Ащта", — йхлвунйа.

Ахъа ацкыс ахъабра анырхлвауагъи ншиті.

Ахъа змадзаз алымхла йфиті.

Ахъамайгвыгльыгльв йхъвы ала йчвагиті, йчвафиті.

Ахъарчвыгъь атара йачвырхлахиті.

Ахъацла ауапла йтдзып.

Ахъацла йща ацкысгъи йыладз рыцла йтлаплап.

Ахъачвамща йыщта гьщаквгылуам.

Ахъвшвамгла амаркиті.

Ахъвшвамгла гьылнапыцлыщтуам.

Ахъвшвамгла лдыркыт.

Ахъвшвамгла лылтт.

Ахъвы ахъацауала йыргльвзиті.

Ахъвымгара хъвымгарала йайгъазахиті.

Ахъапщ хъвшвала йглайыршиті.

Ахъгъи абылгъи дырблиті.

АхІ дбагапІ, акІважва дбагацІыхъвапІ.

АхІагІара йхъамылс мгІва майра гыпырам.

АхІарам закІгъи дыгъчвнарпшшум.

АхІат ахъа рыцІа – рыцІа йгІакІаитІ.

АхІахъв шІахъвуты ады йарыхвхшгІ.

АхІахъв шІахъвуты йуыршрыквын йагІвкъыгІ.

АхІахъв шцІгІаз ады табатІ.

АхІва зкъауа гвыпІ.

АхІва йызчвшвуш амамбара атоба йхъалитІ.

АхІва намаз ачпахтІ.

АхІваспа стамакъ йгІакІылайкІтІ.

АхІвахча йанакІвызлакІгъи ахІва бжы йлымхІа
йгІатгІвигІ.

АхІвра йылу уайгвгъата йунапІыцІу кІауымрышвын.

АхІврапшцза ацІахыгъи ацІтанчІв ыцІапхытІ.

АхІвынап агІвара апны йхъацІапІ.

АхІвынап ахъа къакІылсуа ацІыхъвагъи кІылситІ.

АхІвынап ацгвы агвра агума?

АхІвынап хъвы ангІаквый ахъта йащытІ.

АхІвынап шІвынапугъи агъны тшазаднагалитІ.

АхІвынчІвы уылашварквын цкъата угызгІацІхрым.

АхІвынщыга зчвымгъу йпынцІа йтадрыхитІ.

Ацгвы ажы йаныхъынамдза, – "ЙбгІапІ", – ахІватІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Ацгвы ажы йаныхъынамдза, –

"АфгІвы хІатІ", – ахІватІ.

Ацгви ахІвынапи рапшта йазазкІылпшитІ.

Ацгвы апшта ддыргІвигІ.

Ацгвы ахІвынапква апхызпІ.

Ацгвы хъвмаритІ – ахІвынап пситІ.

Ацха аъара хъагІа адунай йгъыквым, уадыргІванагъи
згвы йамгауа йгъифум.

Ари йашІырпшыпІ:

Ацха аъара хъагІа адунай закІгъи гъыквым,

уадыргІванагъи йызгвампхауа йгъифум.

Ацха аъара хъагІа адунай закІгъи гъыквым,

уадыргІванагъи йызтахъым йгъифум.

Ацха нкъвызгауа йымачв йырбзитІ.

Ацха шцІхугъи йукъычІитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Ацха шцІхуты шарда уфарыквын йукъычІитІ.

Ацха къадзахъагІу аъарагъи йайшахпІ.

АцІис йамагІну апсгІащалагъи йудыритІ.

АцІис шцІисугъи гІвара ачпитІ.

Ацлис шала йкиті.

Ацла агвы ачвала йгудыруашым.

Ацла эквхазгы дыгъзиті, абгъы эквшазгы дыгъзиті.

Ацлыкв щардала адзхъа йугарыквын йитшиті.

Ачагыр ацгва ргыгъанацлыккъара рыпщца дпщцан.

Ачуан гъажын ахъарпа ганайаухті.

Ари йашыршып:

Ачуан пшган ахъарпа ганайаухті.

Ачхари ахъацари хъапщ рыцані.

Ачв ала йглакылырпшиті.

Ачв ала кылызхыз йынахйа.

Ари йашыршып:

"Ачв гаспшиті", — хйва ала кылызхыз йынахйа.

Ачв быжладзыккла йлырчывыуиті.

Ари йашыршып:

Ачв лырчывыуиті.

Ачв йаквкта ала уайхс.

Ачв йахьымдзас агвышв даситі.

Ачв йпсыз хйваспа алайциті.

Ари йашыршып:

Ачв псхъапс хйваспа гъаларцум.

Ачва анмачу ахйвысгы чагйвхиті.

Ачважъ йакным акнумцан.

Ачви ачвынці апшлагыті.

Ачвкъвал йдырбаті.

Ачвчыс, — "Саныгвауа адгыл мцсызарквын адунай

сыквцрын", — ахйвиті.

Ачвыгъ хшы глаунатума?

Ачвынцы чйвзтын йыгйыргылуам.

Ачвыргъвы шчвыргъвуты йугйвычарквын чвакй глахъалиті.

Ачйвангы ажы йапшхп.

Ачйвецгы мцаблыра глахъшиті.

Ачйвыла дзала йшвиті.

Ачйвыла йайрыцхиті.

Ачйвыла пыквла ййрычвагъвиті.

Ачйвымыгъ ухъачйвума?

Ашыхйв йбкыті.

Ашварах атара йазцахиті.

Ашвла джвылцата ахъышвла дучвгйашылхуашті.

Ашлубжыра хйыггйацйнамрышвтті.

Ащтанчйв агйвара уымачв таумырщцын.

Ащтанчйв бжащы йкшарныс ахъа гйацгйнахиті.

Ащтанчйв гйазсыз аркъангы дачвшвиті.

Ащтанчйв агйвара йгйатылдиті.

Ащтанчйквла шащтанчйвуты йымкшауа рылап.

АщъагІв атшыгІв гІвзата дгызалрым.
АщъагІв атшыгІв дихъыччитІ.

Бага ъатам ла гъташуам.
Бага ъату ла ташитІ.
Багъ мкъвыба ацрахІвапІ.
БастакІ ацырфтІ.

Ари йашІырпшыпІ:

ДзыкІ ацрыжвтІ.

БгІвы злам жыы гъаѡам.
Бзита йырсата пщдзата йрымдзахыхыз.
Быда йхъвдзыц алашватІ.
БыжыладзыкІла дчІвыгитІ.
БыжыпсыкІ лхъапІ.

Гвакъвырпыга дхъан гвагІвжвага дгІларитІ.
Гвырдаѡа рахъва гъдзахуам.
Гъычра уйылаца.
ГІван дгъапшуашым.
ГІвкІватанкІла дчвагъвитІ.
ГІвлакІ рпыкв абарбзитІ.
ГІвхарбызкІ напыкІла йгъузыкІрым.
ГІвыма напыла пыргъа азикІкитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

ГІвыма напыла хъваца гІайпитІ.

ГІвыма ры йдырхІвызи, мацІа зхъысызи рхъа.
ГІвыма тшы йаквчІву йпхачІ гъцкъбум.
ГІвыма хъамы ашІачв угъарпхум.

Ари йашІырпшыпІ:

ГІвыма хъылпа угъарпхум.

ГІвымшвыкІ гІваракІ йгъацбазум.

ГІвыра гІазлыцуаш къамчхвакІ ахІа

днамдзаскІва дудыритІ.

ГІвыра злу джъагІвагІвгІи йымапІ.

Да гъйылам.

Дана сагІызта йкъакъитІ.

Дасу ачвапшыра акврышвхпІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Дасу акврышв йара йапшхпІ.

Дасу йхъатара тамщакъ

Дасу йхъыгІа йнапы аквкпІ.

ДгІазгуагІи дызгауагІи гІидырам.

ДгІалырчвын дыгърымчвыхтІ.

ДгІаушІагвыргъазтІхІва йгвы ащашв тапІ.

Джыклата аква дгарартуашым.

Ари йашыршып!

Джыклата дыгыратуашым, дзыта дыгырыжвуашым.

Дибата баста гыфум.

Ари йашыршып!

Дйыквншта баста гыфум.

Дмарахама? Амара шмаруги дрыкьва амап.

Дисрыквын дгырчлвухуашым.

Дуцрыгыи ца гьлайыцымцрызт.

Дфгвмдырп.

Дхямпалуата диссгит.

Дцан ажвынгтктыы дылапат.

Дыгидунайым, дгахратым.

Дыгьхшым, дыгьхырчлвым.

Дыгьчвым, дыгьжвым.

Дызбаз дилап.

Ари йашыршып!

Дызбаз дигшадап.

Дыздэхьадмырчлвуш айшва дахъацципт.

Дызхвынгылу адгьыл гьзит.

Ари йашыршып!

Дызхвынгылу ачлвыла йыргьзит.

Дызквгыгьуз ацхла йыцлапштп.

Дызу адзы лырдыут.

Дызтадмырчуш аквпн дахъацципт.

Джыш пыцкп уфарыгыи хьакп уфарыгыи рфгвы закып.

Джыа гыбум.

Джыалман йцларата йамцлбгьыжвхт. ✓

Джыкла зфаз дзы йыжвхит.

Джвджвы лбгладара хгьахайырдум.

Джврыгв йымачвта йалаплатлат. ✓

Ари йашыршып!

Джврыгв йымачвта йалаххыт. ✓

Дзи хлахъви адырхлвалума?

Дзцаща уымдыруазтын адзы утамлын.

Дзыжвра дйырцан дзы йымыржвуа дглайдхт.

Жвы змам тана йхыт.

Ари йашыршып!

Жвы змам хлвыс йхыт.

Жыы зфаз члван йыжвхит.

Заджвы йхъазы дыгъкъалахум.
Заджвы йчва гван йгъахъырхуам.
Закі ъархІвауа закІ аъапІ.
ЗакІгъи зымхІвауа ацгвы йчІварІглауа ацкІыс йшварарІваранІ.
ЗакІытагъи дгъылзгІарыщум.
ЗамгІа тшвуун этшыгІвра мачІуун.
Зашва змамачІыз йхыхъвшв алайцІатІ.
Згвы ымдзуата зунагІва рыладзыс.
ЗджьакІы рыхъазла маша гІазжуа йара дташвахитІ.
Ари йашІырпшыпІ:

Заджвы йыхъазла маша уымжын —
уара уташвахпІ.

Зджьара дцІитІ, зджьара дкъвартитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Зджьара дцІитІ, зджьара дххитІ.

Зджьара лакІ шитІ.

Зжы зымхІуа йжы гъбылуам.

√ *Зіа* нахъаз дкъваротІ. (*цхъ*)

Зкъвабыз ашла хъызтІуа дпхарчІакъасыгІвІл.

Зны ажвца зымдырыз гІван йыжвитІ.

Зны йтыцІыз ахы гъглахъынхІвыхуам.

Зны йщачвхъыслыз йгІванхауатагъи дщачвхъыслитІ.

Зны мцы зхІваз йгІванхауата йыгъйызхъарцІахуам.

ЗпсарчІвы уыкву уйлыгпІ.

Зта ззымрыбагъьауа дкІвыкІвапІ.

Зта ззымхчауа йта гІвыматарахитІ.

Зуандыр даквчІву йуарад дацыгъзитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Зуандыр даквчІву йчарх дацыгъзитІ.

Зхъа аъам йуаса кІьапа ала йагитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Зхъа аъам йтшада хъа ала йагитІ.

Зхъата аъам йтшада ала йагитІ.

Зхъата аъам йхъвы ала йагитІ.

Зхъа ззынкъвымгауа мкъвыба йцрахІвапІ.

Зхъыза айшысу йычва цІагъапІ.

Зхъвы змамачІу йхъвы ала йагитІ.

ЗчІварта зымдыруа дчІвартадахитІ.

ЗчІвы зчвыдзыс йани йаби йгъычпІ.

ЗшІадзы йахъварахыз дгъаъам.

Зыбыз хъаргІу асыс гІвуасакІ йрыщачвитІ.

ЗыдзгІа гІадзас хІвхІва бжы гъйагІум.

Зыла йабаз дъазтын — йызгІаз уйзымпшгІахын.

Зымхы чхъа ауыз дицІиспІ.

Зыхъыз рхІвауа ашвхъымса дхъагылапІ.

Йаба йбынджы тапыркъыз дгалагаті.

Йадкылу акъару абыхъв атнарыпиті.

Йажва ачъыла йыгънайырдум.

Ари йашырпишып:

Йажва гѣва йгычпум.

Йазгвыгъауа хъчѣвиті.

Ари йашырпишып:

Йаквгвыгъауа хъчѣвиті.

Йаквпшыта баста гыρφум.

Йамуаш анаша кыарашвхиті.

Йара дчагъвиті, сара сыжвжвиті.

Йауаш къамчхвакі ахѣ днамдзаскѣва дудыриті.

Йахъгѣыруаш ахѣхъгъвара уадымгылын.

Йахъысыз аквашуа уапѣ гъзыщтѣырхуам.

Йгарта гъсауам.

Йгвгын йлакта йапшихі.

Йгвы абашто йалап.

Йгвы гъбызгъуам (хакігын дгъзыгъвжважвум).

Йгвы дута, йымч кѣвадата.

Ари йашырпишып:

Йгвы дууызтѣхѣва йымч кѣвадаті.

Йгвы йту йнапы аквикіті.

Ари йашырпишып:

Йгвалу йнапы аквикіті.

Йгвы уталта угѣатыцх.

Йгѣдызгъыгъауа йымачв дацхиті.

Ари йашырпишып:

Йгѣдызгъыгъѣлауа псхъвы йфиті.

Йгѣдымрис атшшыс кѣдыр азадигалиті.

Ари йашырпишып:

Йгѣауымщыс ашварах ажы уымшан.

Йгѣдзынгылауа дрыцгѣдзынгылиті.

Йгѣатырхыз акъама гътарцѣлауам.

Йгѣылакі урапшызтынгын дыгъуайгъдзушым.

Йджвълугаз ахъва гѣаутылтѣхѣва уытшгѣва гъаршышхуам.

Йджыль къвѣанхаті.

Йзмайдзауа лѣбайдза йыквшвиті.

Йзызшам амахтша дшаквчѣвугын ала гѣайыцхиті.

Ари йашырпишып:

Йзызшам йыжъхъвы гъыжвуам.

Йзылшауа йтшхъваркъан хъара йауицтиті.

Ари йашырпишып:

Йзылшауа йчарх агѣвадалагын йгъажыті.

Йзылшауа хъвацала (мгыла) тширыцкъыті.

Йзымбара збаз тшылла мза айыркиті.

с гъы
иш-гъыра

Йзымфахуаш йымхы бажвхиті.
Йзымчвыгуа йгвы кыдикъяхиті.
Йкшуш лаба йауиті.
Йкъару йхъала йхъышвтиті.
Йкъакъыта йшлацла.
Йкъврыкъв хъара йауицтиті.
Йклязклязуа зымгвагъи гъхъапщым.
Йклайпсауа йыхъва пхата угъахъайыжьюашым.
Йклялта дачвырхлахиті.
Йклялта гъуиркляуашым.
Йкларпсаз ахъва гъларгылхуам.
Йкляхляуагъи дглагылхиті.
Йкляхлыуш ашыхлвцгъи дкланарыхиті.
Йкляшваз акъама гъглацглырххуам.
Йла бага гъгланамкыгті.
Йла сгланафиті.
Йлакта къанджъаль ахъкъапі.
Йлакта пхашара гътам.
Йлымхла закгъи гъталуам.
Йлымхла йрыхъванчті.
Ймачхъвынцла дацхлушызтхлва дгъазынадзум.
Йнапы гъязыкляуам.
Йнахъата йпсхъу дгъаџам.

Ари йашырпшып:

Йнахъата хладрыха йцахъаз дгъаџам.

Йпсхъвы рфахнацкыла дджвыквын.

Йпсы йакланифатпі.

Йпсы йыщхъваква рпны йцаті.

Йпсы къанджъаль ахъкъапі.

Йпсыз ачв хлваспа алайциті.

Йпынцла афгвы гъйыхлахуам.

Йпынцла гвыргвыр ахъалрышвиті

Ари йашырпшып:

Йпынцла гвыргвыр кылылдиті.

Йпынцла гвыргвыр талыргылиті.

Йпынцлала дзы йыжвиті.

Йпыцква йхын дчлапі.

Йпыцква шкловклявзтхлва йгвы чвгъапі.

Йрызглаквмдуз дыгърызглаквщцхуам дгърызглакв —
дахуам, дгърызглаквщцхуам).

Йрымщыс амшв ачва ршиті.

Ари йашырпшып:

Йуымщыс амшв ачва атаца дазумыргвыгъан.

Йрыччлву амцаблыра мзыч шша гъаквырчвум.

Йтамакъ быгльпсыта йыквхаті.

Ари йашлыршып!

Йтамакъ хъвыцта йыквхаті.

Йтахъхарыквын абыхъв ахъирышвтуашті.

Ари йашлыршып!

Йтахъхарыквын атдзы ащаны
ыцлихта йыцлайыргылуашті.

Йту уымдыркѳва ахлат гвымха уамайхъыччан.

Йтшан Ташла йтап.

Йтшкѳдыр аквицлаті.

Йтшы къврыкъв ахъайрышвті.

Йкѳвтууым аквтагъ гѳацлумхын.

Йумадзарквын ахл йпхл дѳлаутп.

Йууапѳам уапѳас йгыухъварым.

Йухчауа уахчахиті.

Йучвымгъу ауыс унапы гъаклуам.

Йуыжвуаш адзы ала цыхъва тумцын.

Ари йашлыршып!

Йуыжвуаш адзы утамджджван.

Йуыжвуаш адзы гѳѳацлымцѳсті.

Йхвыцта йырбаз айква гышвырымцлаті.

Йхъа абашто аситі.

Ари йашлыршып!

Йхъа абашто йылап.

Йхъа апша аситі.

Йхъа азымыждара гѳацлиххті (азгѳайгхті).

Ари йашлыршып!

Йхъа амца алайцлахті.

Йхъа ащха асті.

Йхъа дазылагиті.

Йхъа дцаті, йщаны дцаті.

Йхъа квчѳис тачѳвап.

Ари йашлыршып!

Йхъа цѳу — цѳу тачѳвап.

Йхъа фгѳвы гътыцѳуам.

Йхъа хъичѳван йджып йтайцлахті.

Йхъа ѳаладзуа сымачѳ гѳаласрыдзрым.

Йхъащтахъ шйымбуш апшта йгъибушым.

Йхлѳайлъара йапхъа йгылап.

Йхлѳайлъара цѳгѳва гъацѳам.

Йхлыму гъшвагъахлшум.

Йхѳва ачѳвыла йыгънайырдум.

Ари йашлыршып!

Йхѳва дгъахъыпум.

Йщыхъва гъуиркѳлуашым.

Йчвхуш йшхвысыркыву йудыриті.
Йчвата йрымбаз дгылын тшдирбаті.
Йчвы глатыцті.
Йшвокъ гьабамгаті — абага хъыччан йджвыквылхті.
Йшла йкрыгы йлымхла чважвухті.
Йшла къвыт тапі.
Йщаны йглацшвтуа дгъахвым.
Йщаны таным йхъа йгиті.
Йщанык іцгліхпацкыа йщанык ала йагиті.
Йщачкыыс таным йщані блахъ тайыргылиті.
"Йъамисуа сциті", — ахван йшбзу йъацларыцюз дцаті.
Йъатлахсарту шчівиті.
Йыгівуца йчва дтыцті.
Йызбауа зфауа, йызфауа зымшвахуа.
Йызларбаз даларцахлахиті.
Йызлабхиваз бшла дзы тыршах.
Йызлауаз азакала йглаузырзахіп.
Йызлымшауа йнаны айшыспі.
Йызчара зымдыруа тшыла мза айыркиті.
Йыла агвы мгыта дглацахиті.

Ари йашырпшып:

Йыла мгыта дыцані.

Йыла ахъвы гылахъасуам.

Йыла аца глацкъьиті.

Йыла йыцу ачівгван гыбумта, анахъани йыла

йыцу ашыхвц йбиті.

Йыла къвыт глахъипсалті.

Йыла шхъты пхыз йбиті,

Ари йашырпшып:

Йымчвута пхыз збаз йынахъа.

Йырхиваз схвахырквын сбызклитіхиті.

Ари йашырпшып:

Йырхиваз схвахырквын сбызквъгагівхиті.

Йырхивапахъадзагы пхла дглариті.

Йыхвага гайкырыныс дацтапі.

Йыца мцыла йжвагвапі (йырчвып).

Йыцахъа мцымкыа закгы гылатыцуам.

Йычв адзы йахъватшшва.

Йычви йпхызи йгъалам.

Йычву амшв глаумыршыхан.

Йыщъвакыа йпахъа йглайті.

Кыти чвык іцкыс кыти айгвак.

Квтагык тшыгівшкы йрыздырхъиті.

Квтагышкы дрылапаргы квтагык гызыптышуашым.

Квтіукі актэйбат квтіагькпі.
Квтіу джькла адырума?
Квдджьма йазыпшглауа айан, апа — хіва йгьалихуам.
Квдджьмата йату зымглагыи ашшып.
Квдджьми уаси гьайкьангьашуам.
Ктаб кввд гьглашлалуам.
Ктапщыта йубалак гьжымта, шкІвокІвата йубалак гьшшам.
Кввзани лыхвти нахвта ушшларыгыи лаш дьгьуаурым.
КлапІкла дгьапсам.

Ари йашырышып!

КлапІкла лашвкІ дгьапсам.
КлапІклата дьгьглагадрышвуам.
Класамс — класхьыла.
КлахІи бгьахІи адгьылтІ.
Кыли кышци адихІвалтІ.

КьагІваса гычпум.

Кьапа глайшлалтІ.

✓ Кьыгв йгьыбза лыргьыщитІ.

Ари йашырышып!

Кьыгв йгьыбза тыхитІ. ✓

ЛакІ шитІ, тшыкІ хІвитІ.

✓ Лампыр йдзьмаква рапшта йамцІбгьыжвхтІ.

Лახы хІвахыи адихІвалтІ.

Лачви лагви рбжьара дбзахтІ.

Лгвы лнапІсаргвыцІа йыквпІ.

ЛкІалта ачІвыла йыгнадырдзум.

ЛкІалта кшитІ.

Лнапы адзхьшвашва йыгьтылщуам.

Лнапы дыквчІва дынкьвылгитІ.

Локт ргвыргІва Джьаным дагитІ.

Лхъачва гьузыкьуашым.

ЛшІа шкІытІ.

ЛшІа гьвгьвахатІ.

ЛшІауацІа йту адзы арма пхапІ, агььма хьшвашвапІ.

ЛшІацІахьвы дгьалылуам.

ЛщапІыкІ щтІыхнацІкІьа лщапІыкІ ала йагитІ.

Лыбыз аурам йыквпІ.

Лыдунай гІвадахьрала йылгитІ.

Лыдунай лашцарапІ.

ЛыжкьвыдкІ аналгара лан дьлчІвыуаштІ.

ЛыжкьвыдкІ гьалыщуам.

Лымш гьхьвлум.

Мадза гьцІакІхум — аджьутгьальа йахІвахятІ.

Мартан нкъвызгауа мхы зырхарджьуа дихъвылап.
Мгвачвахъала дзы глайгит.
Мзаркыла упшглата дыгъуаурым.
Мца тыным лгва гъчуам.
Мцы рхивитта йаквглахивхит.
Мши швын тшпхивычхит.
Мшкы сйын мшкы спсыхуашт.

Намдза – гламдза чварта амайкит.
Напхы ажвума?
Напыла йытта щапыла уащтацах.

Уаши да ашхы?

Пша зкылымсуа гваракгги гытам.
Пыщлала дзы гххыжвуам.

Рнапасаца рглахыщап.

Са сабгата ухъа лаба гыгхарым.
Снапы амаша йтайцлат.
Снапы склалта йыласхиват.
Суасахча ла адзы йгъахъватшуам.
"Суыс салгарквын сан дсчывыуашт", – зхъаз лынахъа.
Схъа аъара гласйырбан сыла аъара ахла гыгласимтхт.
Схъа глахычиван сджып йглатайцлат.
Схъа дглаквчиват.
Схъа сирсат.
Схъащтахъ шзымбуш апшта дызбат.
Схъыла азырчивап.
Счва стадзит.
Сщапы дыцлачивап.
Сыжв гван йхъат.
Сызгуш адзы ддырзарквын гыашак алалчвахрын.
Сылт сабылла дуджджварыгги йгвы аквайчивара
гытыцуашым.

Сымгва дглапырагылат.

Тшаба тшан гланарыйума?
Тшада тшы гланарыйума?
Тшаквчиваща зымдыруа аклвыр питшит.
Тшбзи уандыр бзи гызшам.
Тшдырраджьата утгачва глаза.
Тши тшади гыццлархивум.
Тшпынхъва змамыз лабаргла ддан тшпынхъва глалт.
Тшпынхъва зму тшпынхъватирала дъзап.
Тшы змаз дланхан клвыр змаз дцат.

Тшык! ахлатырла тшышвк! дзы рыжвиті.

Уа убацазтын — са счлвгванп!

Уа ухъацазтын — са спхлвысп!

Уабыгъ сгвара йгладуымхлвалын.

Уагъа мгла йутызтын — уымглава — амгладахат!

Уагъа уйайгъдзарквын ухвхап!

Уагъа уымачв йшлауцларыквын умачвкъяагахап!

Уагла ъаным ахлва атоба йхъалит!

Уара убагацыхъавазтын — сара сбагахъап!

Ари йашлырпшып!

Уара углазырсыз адзы сара сглахъыпат!

Уара уъацауа ауи дглатыцхт!

Уара учлвызтын — сара сурымп!

Уара "Хло!" — хлва, йара "Чвыхы" — йхлвит!

Уас ацклысгъи уклалта ауында.

Уасак! абыхъв йтапарыквын зымглавгъи тапнт!

Уасчва зхъарпу квиджма.

Уачлвы ахлмпал абга ацклыс, уахъчлва ахлмпал бжа рыцла йагъыл!

Ари йашлырпшып!

Уачлвы ахлатыкъ абга ацклыс уахъчлва ахлатыкъ бжа.

Углазырсыз адзы сгларсхъат!

Углахлвыща збарыквын наплы сшасуаш здырп!

Узайкыангъашра думауазтын, ухъылла рчлвата уайкыангъаш.

Ари йашлырпшып!

Узайкыангъашра думауазтын — улаба ргылта уайкыангъаш.

Узайхъыччауа дглауайхъыччахит!

Уйтйыпта уихвглахп!

Укъвабызасща сглахлвыщап!

Ула хъзыта йахъуцлауа глахъхалит!

Умачхъвынцла аргванызтлхлва угъазынадзум.

Унаплхква рапш учважъ заклгъи йгъабыгъуашым.

Унаплы йыцу ацклысгъи ушла йту.

Унысла адзы дахва тшичпит!

Упсарчлвы сыквума?

Упсы длазтын — дгъалухрым.

Упсы дъаным убза думган.

Упсы уайрыщхит!

Упыв тапнатшума?

Ари йашлырпшып!

Упыц ыцнарцума?

Утшы гъларылымкъват!

Ууаса къяпа ала йагума?

Ууыс злам ублахъ алауымцан.

Ухъа зтамшвуш уцаплы таумырщцын.

Ухъа йаквым аквумцан.

Ухъа йгласыргъи хъала уасыргъи закIгъи гъагIвыргум.

Ухъа йуымхъуа божв акIвумыршан.

Ухъа амцуш ущапIы уымган.

Ухъа схъа.

УхъгIвачIвы уапшыгта ущапIкIва ргъвгъва.

Ухъыла уызтахъым йрылауыршвырквын ухъылападаханI.

Учхъа хъышвтума?

Ари йашIыршыпI:

Ар уцIыхъва йтагылума?

Ачв ущапIы^ахвынгылума?

Бгара ахъышвтума?

МцIагара бгIайма?

УчIвата узымбаз угылтIхIва угыбушым.

УчIвы счIвы гъаъам.

Ушыла таным ублахъ уымган.

Ушла къыт тазма?

Ари йашIыршыпI:

Ушла мхIвыр (печать) аквызма?

Ушла хвша тазтынгъи тыхырта гъуауашым.

УшлагIварIвара дтауырчIвапI.

УдыркIылырквын – угадырхIвыпI.

Уджьма ащахва гъшIсымчIватI.

Уызгуш адзы дзы алайчвитI.

Уызгуш адзы са сагатI.

Уызгуш адзы тшайыргуштI.

Уызламгас ауыс ацтанчIвы алазшва йубитI.

Уызлу дгъалам.

Уызлу уырхъыста уабацуш?

Уызтамыз адзы хъдзахтI.

Уызтамыс акIвар жьджьла йырчвыпI.

Уызтахъым дзгъычта уичпитI.

Уызхвынгылу амахъва шIумчIван.

УызхIвауи йацкIыс йглауыхIвауа.

Уызцбзазауа йчва глаухъыситI.

Уызщцаз кIарышвуачвапI.

Уыла ахъахъ уджьымса (= хIва)

Уыла дхъызтын дыгъхъухрым.

Ари йашIыршыпI:

Уыла къытта дхъызтын дыгъхъухрым.

Уыла зкIуа йпсы кIы.

Уымаша дыгътарцIушым.

Уыста йсыму схъа йахъыхIвитI.

Ари йашIыршыпI:

Уыста йсыму схъа йгIадзитI.

Уыхвага угыачвыдзырм.
Уыхвага тшгыачвудзарым.
Уыхъвада дхъачлвазтын дгъучвллатлахарым.

Хшыла дклвабапл.
Хыклла глважъакл йщырныс дацтапл.
Хырчлвахлвара йцаз йыгылаша йдзахтл.
Ари йашлырпшыпл:
Хырчлвахлвара йцаз йклвпли йдзахтл.
Хвакли тобакли рызбжъапл.
Хви тоби гъайум, глвыкли глвыкли аийитл.
Хъабыжь дъану хъхлва тумхын.
Хъадада йъайтахъу йчлвартапл.
Хъара дшгылу ба йхлвитл.
Хъара жваны спсытагъи аргван зны сымпсында.
Хъара йпшуа йаба йща гызыхахуам.
Хъартшхъваглы дхъахлвачваглыпл.
Хъачвамщара ззубауа йхъа угыачвайщахуам.
Хъвмарща зымдыруа ала клылихитл.
Хъвыта йыкву уаглырлыпл.
Ари йашлырпшыпл:

Хъвыта йыкву шымшу.
Хъвыцта йтамакъ йглаквхатл.
"Хъапщ глацлсхитл", — йхлван глва глацлхитл.
Хла бглакл хлашвлк арблитл.
Хладжъчпара йцата мшца ахла амахымкльа
йглахъынхлвыхыз (йглацапахыз) йынахйа.
Хлара ауат хлырщамхъаталапл.
Хлджъклахбаста йшлалпл.
Хлджъклахбаста алапл.
Хлва хлвынчлвы йылахума?

Цгвы таным ахлвынап качклитл.
Цгвы таным ахлвынап щардахитл.
Цлкъъа ацлкъъата дчважвитл.

Чва зму йхлвлхлвыхитл.
Чва амбатакл глзтымцуааш хладжв таумыргылын.
Чвгъы таным чвы чвхъвада йхъалитл.
Чви бжи абадырума?
Чвы змам тана цлайхлвитл.
Чвымлада аажвлгванд дхъалитл.
Чвлгва зхъам чвлгва ахъаумыргылын.
Ари йашлырпшыпл:

Щаплы зцлам чвлгва ахъаумыргылын.

ЧІвГІвапшГІара йджвыквлыз атшада алымХІаква
пкЪыгта йГІадГылахтІ.

ЧІвГІванзаджвыкІла гвара гъузышшрым.

Ари йашІырпшыпІ:

ЧІвГІванкІ баца гъакІуам.

АчІвГІван ахъазы йыгъгварахум.

ЧІвГІванкІ гъгварахум.

ЩъазаджвыкІла гвара гъузышшрым.

ЩъазаджвыкІла тдзы гъузыргылым.

ХІахъвазаджвыкІ гъкъалахум.

Шша уымазтын уарыдзхитІ.

Швагалата йаъу зымГІвадзугъи йапшыта йууунтІ.

Швокъ змам агванымлаба дГІахынтІ.

ШакІ йтыцІыз шІашвкІ йырталитІ.

ШамкІы дташватІ.

Шамшы хъылтІытІ.

Шамыжда хъылтІытІ.

ШыцІа хІирычпатІ.

ЩапІргылырта гъуауам.

Щарда йжахІвахъатІ.

ЩахІа лхъапІ (лыщапІ).

Щачвпыла уызсыз хъапыцІа йГІащтІуххпІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Щачвпыла уызсыз ахІахъв уанІахитІ.

Щымтахъа йщачвхъыслыз хъвлапныдза дщачвхъыслитІ.

НХАРА-НЦІРА

НХАЦА

Агlвы йыхв йынхара акlвнl.
Агlвыма пхдзы къяуат гъацlам.

Ари йашlырпшыпl:

Агlвыма пхдзы йышгlайыз апшга йцахитl.

Йупхдзым гъхъагlам.

Агlвычlвгlвыс дызрыпшдзауа йыхъыз гъакlвым – йуыс акlвнl.

Агlвычlвгlвыс йпхдзы экlным йжбы гъазйыхуам.

Адгъыл адынхалща зымдыруа ахlакъварарта шырдаз аквипситl.

Адгъыл зырхарджьуа дыгъчадахарым.

Адгъыл зырхарджьуа йчlвыпl.

Адгъыл йаутуа глаунатхитl.

Ари йашlырпшыпl:

Адгъыл ушадынхалуа йахвпl.

Аджв йгlайынхитl, аджв йфитl.

Анхагlв бзи дщажьгылыгlвпl.

Анхагlв бзи йтшага ахва гъхъышвтуам.

Анхан ухlвапсата ачан уыгъхlвапсахрым.

Анхара бзи йызбауа ауагlа хвы йзырчпитl.

Анхара бзи йызбауа дыгъуысыдахум.

Анхара жвамачвкlа тшалайырпатl.

Анхара йазычпу апхъарагъи дзычпапl.

Анхара йачвымшвауа йуыс ласхитl.

Анхара йащцаз дыгъуысыдахум.

Анхара платlу уыквнацlитl, агlщара уарычкlвынитl.

Анхара ртшхъваралlта анымхара рджъарапl.

Анхара хъала дылагылапl.

Анхара хъара йачвгылуа йынасып цlагъахитl.

Арахв йызчlву йапшхпl.

Арахв йынкъвызгауа йчlвыпl.

Арба йанапчылшlтру утылта аквтlуква урыщцlгlалх.

Архъа йаглазаз джырта дактыппта, агівна йаглазаз
джажвадзахап.

Ахъыкъвыбган ангъажъуа.
Ахларам заджвгъи дыгъчвнарпшшум.
Ахлвра йглацгыз ахлвра йыладэхиті.
Ачара апны дарыбап, анхара апны дарцынап.
Ачваглаттан ухахвамкІвагъи, ачвахан ухахванда.

Бзи йубауа ауыс унапы азыласп.

Гапсара зымбас атынчра хвы гъазибушым.
Гапсарадъа йглайуа ахъахлара йышглайыз апшта йцахиті.
Гапсарала йглауынхауа хъаглап.

Гвыма рахвы хайыр гъацІцуашым.

Джъа уымбакІва бзибагла гъубарым.
Джъа уымбакІва абзибагла хвы гъазучпушым.

Заджвы йпхдзы заджвы йыгъйыхъвум.
Зпхдзыла йымчауа афачІвы агъама гъидырам.
ЭтшыгІвра бажву йхъа дгъацІхъуашым.
Зуыс йайгвыгІвуа дцажъгылыгІвп.

Йамайчуа дпчарыхиті.
Йанакъазуу йучпауа ауыс гъхлатлахум.
Йглаунымхаз йшглайыз апшта йцахиті.
Йглаунымхаз уамайгвгъан.
Йглаунымхаз ужъы гъазуыхъуам.
Йглауынхаз уаухп.
ЙзачІвуысызлакІгъи уъадзаламгас йбаргвып.
ЙучІвым хайыр гъацІцуашым.
Йнумыжъуа ауыс закІы йапшучІвиті.
Йнымхауа дыгъчарым.
Йхъапахъ апхдзы арыцкъара дахамдзауата дынхиті.
Йчаща йынхашахп.
"Йчпайа?" — рхІвиті, аун акІвмызтын "Йфайа?" —
гъырхІвум.

Йщглауцлауа ауыс хлатлахиті.

Ари йашІырпшып:

Йщглауцлауа ауыс глацІлахиті.

Йщглауцлауа ауыс гъуызглацІгъоухуам.

Йынхауа дыгъуысыдахарым.
Йынхауа йчуан гымцырахум.
Йынхаша йчашахп.

Ари йашыршып!

Ушынхауа апшта учахп.
Йышгайыз апшта йцахит!

Къыжк! гвык! пхык! дарчушт!

Клара зымхуш швхлаусыгва йауит!
Клара учпазтын йуаухп.
Мгы лауцларыквын мгы ггалуххп.

Нхарала йглаутыз ачыбджы тшыт ацха ацкыс рыцла йхъаглан!

Ари йашыршып!

Йглауныхаз ачыбджы ацха ацкыс йхъаглан!

Пхдзыла йглауныхауа хъаглан!

Ари йашыршып!

Пхдз клалъалъла йглауныхаз къуат ацлан!

Паса йлауцлауа паса йгалуххп.
Пхдзы клазчвауа йынхауа дгвыргъяхит!
Пхдзы клаучвауа уынхарыквын ачара утвы азглайп!
Пхнымшк! гык! уарчит!

Сквшгладзапхъадза чвыгърала учвагъва.

Сквшык! йырхуа ачва гвысквша йгърызхъум.

"Сла гвычлгвысханда!" анырхивауа агламта йтап!

Тшпынхива зму нхараклгын гътам.

Тшырпсыта углай гырхивум.

Узайгвыгвауа уайгвыргъяхит!

Унапы йглацымцыз кларамп!

Ари йашыршып!

Унымхауата йуфауа кларамп!

Упхдзы здым ахъахлара йышгайыз апшта йцахит!

Ари йашыршып!

Упхдзы зкным ужы гъзуьхуам.

Упхдзыла йглауныхаз ачча кларамп!

Упхдзыла йглауныхаз ачча унапы аблума?

Упхдзыла йглауныхаз йышгайыз апшта йцахит!

Упхдзыла йглауныхауа хъаглан!

Уца клара тамызтын уайшвагын мцырап!

Уыздгампсалыз амггал ахъаглара гудыруашым.

Уызцрымцлуа закы уапшначивит!

Уынхарыквын уыгъхъвыдахарым.

Уынхата учахырныс агъ гътам.

Уынхаша учащахушті.
Уыпшадзара ухта алаумыртышхъвауата уынхара тшаларду.
Уыс майракігьи гъаѣам.
Уысдаѣа тшпсщамгіва гъаѣам.
Уычв псрыквын удзалагівчва урылдзгіті.

Хларам зынгьи йыгхлалъалъхушым.

Щажы йгылуа йтшан тшаба ацлаікліті.
Щарда лауцларыквын щарда глалуххп.
Щтахыла йглатымхъауа анхара йчвшвіті.

АНХАРА АДГЫЛЩА, АЪАЧИВАГИАГИВЧВА
(АСАРА – ДЗАХРАКВА, ЖБИРА, ШВАРАЦРА АГЫКВА)

Абыхъв глалыла йпыртшті.

Ари йашлыршып!

Амалъ абыхъвгьи арыхъвашиті.

Адзахыгів бзи лхвазаджъ гъубум.

Адзахыгів бзи цдзаха гылчпум.

Адзахыгів гвымха лырахъва ацлыхъва алалрышвіті.

Адзахыгів гвымха "Айтуты сайгвгьиті," – лхлівіті.

Адзахыгів гвымха йылдзахуа агвашв унамдзасківа йклапыхиті.

Ажьи гвымха йара йчлы алайцліті.

Ажыйыгів ѣаза аджъахліва йнапы йыцлахъвмариті.

Ажв ззымхъаз "Ахлამач хъвахъвап," – йа.

Ауапла ззымраплауа дзы глалдрыгиті.

Йнапы ахы глалцліті.

Ари йашлыршып!

Йымпы ахы апсоті. (црхъ.)

Апслачва дзцащала йуымбжъан.

Асагів бзи цдзаха гылчпум.

Асагівы ахъва йылайпситіта адзахгівы йггалыххиті.

Атшыгів йымгівайсуа квсага глайыквылхиті.

Ауыс зуысу йшичпауа апшта йучпарыквын уъзап.

Ахы ахъапщ ахв йдыриті.

Ашварацыгів бзи дъагылу ашварах йара – йара йызглайиті.

Ашварацыгів бзи йлапшыцлу ашвыр йшвокъ агвы йглатапшиті.

Ашварацыгів бзи йхы ачлыла йыгънадзум.

Ауыс машвала уадымгылын.

Ащалпы уымрыбагъасківа акв умырдан.

Дызхысуа псы глалхалиті.

Дзахыща зымдыруа лырахъва ауып.

Ари йашыршып:

Йзымдзахуа лырахъва ауып.

"Зъара мшы йырдахыѳа?" — гырхѳвум.

"Йыздахыда?" — рхѳвѳт.

Йыздахуа дыгъчгѳвычадахум.

"Йыздахыда?" — рхѳвѳт. "Йызсада?" — гырхѳвум.

Мамырса чпарагы ѳачѳварлап.

Нхаща здыруа анхара дгъашуам.

Нхаща зымдыруа анхара дащѳт.

Нхаща зымдыруа йынхара ацѳыхъва бауачвап.

Ныда — галда кѳылдаджьокъ.

Цѳиси хѳвыхѳви аквѳырчѳвѳт.

ѳачѳварла эму йымачкѳва ахы гларыцѳѳлѳт.

МЛЫКВНКЪВГАЩА. САКЪРА. АПХЪАЛА ПШРА.

Абацагы гѳауырѳрыкѳвын йчѳвѳванхушѳт.

Агъны йуфуш апхын йадагал.

Агънымш йазхъауымцѳан.

Абѳынгы лымхѳла амап.

Агѳвы йыму хѳвы гъазибум.

Агѳвычѳвѳвыс дъакѳлахѳуш йдырзаркѳвын шыхѳв цѳгѳайцѳарын.

Агѳвычѳвѳвыс йапхъала дпшра атахъып.

Агѳвычѳвѳвыс сакъ йан дыгъчѳвыурым.

Адыршы йаблыз адъхъчѳвачѳва дачѳхѳвѳт.

Адыррырта унамдзаскѳва уклалта хъауымгылын.

Адыррырта уымдыруазтын адзы утамын.

Ажв ахш абыз йыкѳп.

Ари йашыршып:

Ажв йафуа ахшхѳп.

Ажв ахв акѳпшыра гъакѳвым — ахш акѳп.

Ажв ртшхъвата ашыц гѳахв.

Аклапѳикѳла хѳвы азызымбауа клапѳикѳлакѳ дгъапсам.

Ари йашыршып:

Аклапѳикѳла зымпхъадзауа клапѳикѳлакѳ дгъапсам.

Аклапѳикѳла клапѳикѳлата йзымпхъадзауа клапѳикѳлакѳ дгъапсам.

"Алахѳ клара гласѳтуашѳт", — хѳва уйайгѳгъата

уыгѳвнапѳыкѳ акѳрышѳв уымчѳван.

Алахѳ уйайгѳгъата уымбальарыгъын.

Амачі хвы азызымбауа ащардагыи хвы гъазибум.
АмбатакІ глазтымцІуаш чва таумыргылын.
АныргІалра гъпскІьарам.
Апхын ащтанчІв глазсыз агъны аркъан дачвшитІ.
Ари йашІырпшыпІ:

Ахш йаблыз ахырчІвы дачвхІвитІ.
Апхын йадумгалыз агъны йыгъуаухрым.
Бнапкъра йцуш паса йгврахІа дахьпшитІ.
Апхын ууацдыр агъны йрыхІазыр.
Арахв йызчІву йапшхпІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Арахв йызчІву йапшмызтын йпситІ.
Арахв ушахьпшуа йглаухьпшыхитІ.
Арахв щарда уаквмрыцкъаргыи тшхьала уайгвыгІв.
Артмакъ йтауцІаз гІатуххпІ.
АщардагІв руаса псхъапситІ.
Асом кІапІикІа – кІапІикІамцара йалапІ.
Асом хвы азызымбауа сомкІ дгъапсам (дгъахвым).
Атш бзи уасырквын йгылитІ.
Атш сакъ ла гълацІлум.
Ацыраква зымпхьадзауа йпщырхІа гъчвуашым.
АщтанчІв глазсыз атІура дгъылалрым.

Жвы уымамкІва шыцкІгыи гъуымам.

Зца чву йхІвынап гъпсуам.

ЙкІаупсаз гІалуххитІ.

Ари йашІырпшыпІ:

ЙлауцІаз гІалуххпІ.

ЙлауцІауа гІайыхитІ.

ЙкІауымпсаз гъгІалуххрым.

ЙтауцІаз гІатуххитІ.

Йуымамгыи уызмайгъдзауагыи апшыпІ.

Йшхъмаруамца ала кІылырхитІ.

ЙщгІауцІаз йгІауау йагІвызапІ.

Ари йашІырпшыпІ:

ЙщгІауцІауа гІауыхъвахитІ.

ЙщгІауцІауа упыкв гътапнатшуам.

Хъарата йкъаучІвахуа аргваныта йгІауахвхпІ.

ЙщгІауымцІаз гъгІащгІуххуам.

Ари йашІырпшыпІ:

КІара щгІауымцІакІва кІара гъгІащгІуххуашым.

Йынкъвумгауагыи йуымамгыи апшыпІ.

Йырахвгыи йара йапшхпІ.

Ари йашлыршып:

Дасу йырахв йара йапшхп.

Квуджмащра йцауа ачва злахъихуашгы йыцигиті.

МгІва айшыс гвымха ацкыс мгІва хъара бзи.

МгІва уаныквылуа уджыпква уыртапшы.

Мшкыла уджыквылуазтын хымш быгІвннфа пхв

(уыцджыкыга).

Нхаша зымдыруа йынхара ацыхъва бауачвап.

Уахъчва йухуш ауыс уачІвы йазыщтлауымцІан.

Уахъчва йучпаз уачІвы аджвы йузицпа йагІвызап.

Уахъчва йщтлауцІаз уачІвы йглауыхъвахп.

Узмайгъдзауагы йуымамгы апшып.

УнапшыгІапшта учІва, ухъвыцта учважва.

Ари йашлыршып:

Ухъвыцта учважва, унапшыгІапшта учІва.

Уцаква чвызтынгы айгъдзара уымазт.

УъакІахлуш удырзарквын ууапІа щтлаурышвын.

Ари йашлыршып:

УъакІахлуш удырзарквын шыхІв щтлауцІарын.

УыгІваз йгвы ухъымызтын — амшв уабамкын.

Хъара йпшуа йымгІва лашарап.

Ари йашлыршып:

Хъара йпшуа йымгІва райшап.

ХІаракъат баракъат ацІап.

ХІаракъат ъаным баракъатты гъѡам.

Щажы йгылуа йтшан тшаба ацІайкІп.

БЗАЗАЩА МДЫРРА МАГІНЫ ЗМАМ, ФАЙДА ЗЛАМ УЫС.

Абаца ззымрыхъвауа атабанчы арыхъвара далагиті.

Абна йнадзас амшв гыршуам.

АбыхъвчІвыца квтІагъыла дайхситі.

Агвыр ачва хІаджв йылакъайчІвахтІ.

Агвырла къви йжиті.

Адз хъчІвачІва хъкы гІахъикиті.

Адзы чІванхъкы гІахъыкиті.

Аква йагІвсыз уапІа гъзыщтІыржуам.

Ари йашлыршып:

Аквашуа уапла гьаштаргахуам.

Ала бг1вы рылаупса йаг1вызап1.

Ахъва дзы алачвала йг1ланыщуазтын.

Ашых1в йбкъит1.

Джиджвыла йабарк1ып1.

Йызчпаз йапшхп1.

Къвзанала дзы г1алгит1.

Ари йашлыршып:

Лыхвтала шыла г1айгычытит1.

Къвмалъ й – Къарча цаща.

Мат йчвх1вч1выта далгат1.

Машв мцырала дбкъит1.

Ари йашлыршып:

Машв мцырала шых1в йбкъит1.

Псартла чва йхит1.

Щымта уалагата "Цха, цха" щардала йух1вит1х1ва

уш1ауац1а гъхъаг1ахушым.

Г1АЩАГ1ВЫ. НЫМХАХЪА. ХВАМЫХВ. УЫСДА – ХИВАСДА
АМШ ГАРА. НАПЫЦТ1АХЪЛА НХАРА.

Аг1ащaг1в аджыгват йшвх1аусыг1вап1.

Аг1ащaг1в апстх1ваквa йхчит1.

Аг1ащaг1в ачарагъи йчвх1атлап1.

Аг1ащaг1в дчваргвыгвхит1.

Аг1ащaг1в дчвасысыг1вхит1.

Аг1ащaг1в дч1ва дьчвит1, дцт1а дынхит1.

Аг1ащaг1в йхъвы рфит1.

Аг1ащaг1в йымш ауып1.

Аг1ащaг1в йымш гъхъвалум.

Аг1ащaг1в йынбжъаг1в йхъчы дыц1ап1.

Аг1ащaг1в йьхъазла уач1вгъи мшып1.

Аг1ащара йайг1айит1.

Аг1ащара хъала йынкъвигит1.

Аг1вна йагъаквaз йайчважвауа йъадзалач1ваз архъа йагъаквaз г1айхт1.

Ажванызуандыр узатрыпума – ауи дапшп1.

Анымхахъа ажъорала дахъит1.

Анымхахъа амш сквшык1та йбит1.

Анымхахъа анхан айачIвакIва йпхъадзитI.

Ари йашIырпшыпI:

Анымхахъа айачIвакIва йхчитI.

Анымхахъа апхынла ачвынцIкIва драйситI, агъныла
йкIлатIкIва гIайайситI (абафитI).

Анымхахъа апыпха, акъанджарыхIага (ачвыхIа *цхъ*)
дайчвапI, апыпхагъи апсгIацIвкIва арыхIитI.

Анымхахъа ахIакъварарта шырза аквипситI.

Анымхахъа ачара дэзгIашыкъпI.

Анымхахъа йтшага ахва хъышвтитI.

Анымхахъа йыхъазла уачIвгъи мшыпI.

Анымхахъа ласы дгIапситI.

Анымхахъа кIырта йщардапI.

АпхIвыс гIацагIв мшражв лщардапI.

АпхIвыс гIацагIв швхIаусыгIва лауитI.

Ауи аъарала дгIацагIвыпIта — адгъых IыргъзитI.

Ауысдара гIацагIвыта уачпитI.

Ахвамыхв джъауапчыпI.

Ахвамыхв йуыс гъгIатахум.

Ари йашIырпшыпI:

Ахвамыхв йуыс гъагIвсуам.

Ахвамыхв йыхъазла уачIвгъи мшыпI.

Ахвамыхв лырахъва ауыпI.

Ахвамыхв унашвахъцIарала дъазапI.

Ахвамыхв ахъаз хвагата адунай дыквпI.

Ахъвадаци анымхахъи пчагIвта йуымкIын.

Ачваргвыг ачва йпхызпI.

Бага чва хъыхрахама?

Ари йашIырпшыпI:

Бага чва хъыхрата йубатIи.

ДгIацагIвыпI — ачIвыла йыргъзитI.

Днымхара ахъазла тшыгъгIадимыррирызтI.

ДзачIахвамыхвызлакIгъи дчваргвыгвпI.

Зхъа ахъазла амбатакI зымхуа ауагIа рыхъазла хIаджв

Iхырныс дацтапI.

IгIацагIвым йща ныкъвтитI, агIацагIв йща ашIаситI.

Iнымхуш швхIаусыгIва йауитI.

Iпыру ауыс ашIа гымщысты.

IщтIу ахIахъв дзы гъацIвум.

Ари йашлыршып!

Йщты ахлахъв шварахъвра глаквйиті.
Йымглащауа йквдыр дацтацахиті.

Клара ззымчпауа дунашвачпагівхиті.

Лабахъала дынкъвырциті.

Ари йашлыршып!

Шала дынкъвырциті.
Ларшгівыта акыт даквацлани.

Напыщтлахъла йынхауа зынги йымгва гъчвуам.

Напыщтлахъла йучпауа гвануысхиті.

Нхаща зымдыруа йуыс йгъадзгум.

Нымхахъа — хъахъчва.

Пахъ ргівзы щтлахъ рбычв.

Ари йашлыршып!

Хъапахъ клзккз щтлахъ алазаза.

Рцапы рыціх йалачвап.

Уыс зщарду тшрыгівра даситі.

Уысда дчважвагівып.

Хъапщ йутыргъи йтлиуашті *(йжъагацушті щхъ.)*

Чарала дайныжвп, нхарала джвындуп.

Шыхъвц гъхъиркълуам.

Щарда уымхъвауата щарда ха *(чпа).*

Щажы йгламгылауа апсчва дрыларпхъадзиті.

ЗГВАДАРА. ШАРА-ЖВЫРА. НЦІРА-ПСРА.

ЗГВАДАРА.

Абжыгвара гътшпынхъвам.

Ари йашлыршып!

Абжыгвара гъпахъыхгам.

Адагв зымгвагъи дагвдзициті.

Адунай млыкв ацкыс азгвадара апхъап.

Аджыш бжыызгівакі йыръзагівап.

Аззгъи ъзагівата йыззалуа съап.

Азгіва аглайра майразтіхіва ацахра баргвыпі.
Азгіва агвычівгвыс дгъарыпщдзум.
Азгіва йангіайуа агвашвла йгіатшкілараліті,
 йанцахуа агвыр алартала йкылсхиті.
Азгіва гъажвкі йгівызапі.
Азгіва лхъыларыштті.
Азгівада чмазагівыра аъата йгидырам.
Азгівадара запхъам гъаъам.
Азгівадара хвы гъамам.
Азгіважв ъазагіва гъамам.
Азгіважв аъазагіва глаууачвапі.
Акыт сырлыгтагъи сызгіваданда.
Акъвырахъа дхъпссгіті.
Ари йашырпшыпі:
 Ачівгіванхъа дхъыпиті.

Алахъ ахъахъ ухънараштгыліті.
Ари бшаъу йамайчвахузтын акласыш йылабхівапі.
Ауагіа урылалырквын уызгівагъи узыласхиті.
Ашлархысра ашлашкігіларапі.
Ащтанчів ауаутъи ъазагівапі.
Ащымтахъа хлауа зыгъралыз арапхіаква
 щарда нырціті.

Гвтыхъ змыуи згіва змыуи агвып йрылазтіхіва
 йгърылам.

Жььхъ змам ухъыгіа йауымхівын.

Згіва бзикгіги гъаъам.
Згівадара уыманда йуымам шуаухрыз.
Згівылак і абгу адунай йзыхътіпі.
Зпыц зымхъыс упыцъхъ аунашва йауымхівын.
Зхъа зхъуа "Ахъчы багъапі", – йхівиті.
Зхъа зчівыхым ъазагіва гъымам.
Зхъа зымхъуа ухъыхъ йауымхівын.

Йзачівзгівазлакгіги ъазагіва амапі.
Йымчмазагівхас азгівадара хвы гъазибум.
Йымшкіи йымшкіи гъапшым.
Йыщбыгівкі адгылапі.

Лчви лыбгіви аківыршапі.

Рпсы къанджъаль гъаківыршам.

Ухьыгга заджвы йанйаухIвра рыцIа йщаквчIвитI.
Ухьыгга уацгъзырквын уызгIва алашкIытI.

Хьыгга зму йнапы аквкIпI.

ЪзагIва змам згIва гъаъам.

ШИАРА – ЖВЫРА

АгIвычIвгIвыс айшва дъадзахъачIву йынцIра йгIаланапIуам.

АгIвычIвгIвыс данажвра дажвамырчIвахитI.

АдажвгIи апыцкIва гIайырныс агвалапI.

Аджьма гди адзы йтапшыпхъадза "СшIаркIвапI", – ахIвитI.

Ари йашIырпшыпI:

Аджьма гди адзы йтапшыпхъадзагIи
"СычIвгIвакIва гIгламIыстI", – ахIвитI.

Ажв бзи дъаным шIа бзигIи дгъаъам.

Ажв дажвитI, ашIа йызхитI.

АжвгIи ашIагIи апшыпI.

Ажвра гIайхъыздатI.

Ажвра йайгIайхъу дгъаъам.

Ажвра шуаурыз ачкIвынра уауында.

АжвычIв зыгIвнам аунагIва пха гыгIвнам.

АжвычIв зыгIвну аунагIва пха гIвнапI.

Акъджв адзы йахъватшума?

АкъвытхIара йахъуа айцIба ахIбата дгъауашым.

Ала анажвра йгварырцахитI.

Ала ду йачпауа ала чкIвынгIи йачпитI.

Ари йашIырпшыпI:

Ала чкIвын ала ду йахъапшлитI.

Анышвынтара гIаргванхитI.

Атдзы зларчпаз акIвагъа джвылдышвтхитI.

Ахш гIайшыжжитI.

АхвымбырцIакIа шхвымбырцIакIытIути "Сбзазаңда", – ахIвитI.

Ахъамыжв рахъва гъакIыхуам.

Ахъамыжв угъарпхахуам.

АхIахъви анышви гIахIбжъалтI.

АцIла анажвра йхвапситI.

АцIлажв ащайдза багъапI.

АчкIвын даныгIвуа алыгажв йщакIвакIа йыхьитI.

Ачв анажвра ахIвара йрылажъх.

АшIа дажвызтIхIва, ажв дыгышлахум.

АшIа дкIахIаргIи дIагIыхитI.

АшIа йжъы ласы ййыхитI.

АшIа йуырбауа йымгIвапI.

Ашла йща глашиті.
Ашла йылабжьазтіхІва, ажвычІв йыгыйлабжьум.
Ашла йылахиті, ажв йылдзгіті.

Гвыгъара ъаным нцІрагы гъаѡам.

ДгІадырхІврыгы дыггІадркІвашахуашым.
Длыгта йгы длыгажвта.

ЗагІа ахъпаз ачкІвын хІвсысата йаѡу зымгІвагы цІба рыцІибиті.
Ари йашІырпшыпІ:

ЗагІа ахъпаз ачкІвын хІвсысата йаѡу зымгІвагы йымагвымхапІ.
Згвы чвгъу ласы дажвиті.

Йажвыз уймайхъыччан — уаргы ауи уйаншхуштІ.

Йажвызтынгы йчыльапІ.

ЙанглаухІвахра акІвпІ йанглауымхІвахуа.

Йбзата йырчІвыуыз гІвынцІракІ йымапІ.

Йнур цатІ.

Йпсыз закІгы гыйыцІайгум.

ЙпыцкІва ахлахъв апырхиті.

Йхъа шкІвокІвазтіхІва йгвы шаркІвапІ.

ЙчкІвынхъа дазцахтІ.

ЙчкІвыным дыгъдохум.

Йымпсуа дхъацІахиті.

Йышхъва хаш гІатпІлиті.

Лажв хшы артхума.

Санпыцдзахаха раса сызгІаргІтІ.

Тажвжа дгІазгуа алыггы пыц зцІахым алыгажвгы апшыпІ.

Уажвызтын — уажв тара утачІвазла, ушІазтын —
ушІатара утазла.

Ужвы йыздыруа здыруата ауи дызту сгІаташванда.

УчкІвынхъа йадумгалыз уанажвра йгъуаухрым.

УчкІвынхъа йуымдырыз уанажвра йгъудырхрым.

УщачкІвыс этагылу схъа наташванда.

Уѡадзбзу угвыггытІ.

УѡадзачкІвыну йуырхІаз уанажвра йгІауыхъвахпІ.

УѡадзачкІвыну уампхъарквын уанажвра уайгІваджхпІ.

Уымпсдзахырквын цыгв хІаджы убалІ.

Уымпсдзахырквын уѡамажврыма.

Хъашла = хъчылада дмыг'вап.

ЧкIвынагIа ртIызарквын йгIасхвIгарын.

ЧкIвынхъа змам дгъа'там.

НЦIРА = ПСРА.

Абза гвыргIва мчыпI, апс гвыргIва ацкIыс.

Абза дгъырчIвыуам.

Абыз ацIра арайшыситI.

Абзазара ажвла зынгIи йгъыдзуам.

Абзазара амца йгъабылуам.

Абзазара бжъащала йъазапI.

Абзазара быжъащапIыкIла йгылапI.

Абзазара гIвадахърапI.

Абзазара актъврыктъв ауырапI.

Абзазара пщдзара – гвымхара гIалнахуам.

Абзазара цIолапI.

Абзазара уаламгаскIва уаналгауагIи ншитI.

АбыгIв абгазтын жъы гIаквIитI.

АгIвы йбзира данпсра акIвпI йанырдыруа.

АгIвычIвгIвыс бзи дпсрыквын йыхъыз гIанхитI.

АгIвычIвгIвыс гIван дыгъпсуам.

АгIвычIвгIвыс данпсра бзи дызбауагIи дзымбауагIи

ацапшхитI.

АгIвычIвгIвыс дпсрыгIи йуыс гъпсуам.

Ари йашIырпшыпI:

АгIвычIвгIвыс дпсызтIхIва йуыс гъпсуам.

АгIвычIвгIвыс дъадзэбзу дгвыгIитI, йпсыз йакIвпI

йымгвыгъахуа.

АгIвычIвгIвыс йаджъаль йыкIва йтапI.

АгIвычIвгIвыс йбзира дымпсыкIва йгъудыруашым.

Адамра тшва дазыргатI.

Адунай псарчIвыпI (уагIарапI).

Адунай йхIваджътI.

Аджъаль акIва йтапI.

Аджъаль ашвхъымса ацкIысгIи йаргваныпI.

Аджъаль ашвандыкъвара утачIвазтынгIи угIанайауаштI.

Аджъаль "СнайитI", – гъахIвум.

Аджъаль тъазагIва гъамам.

Аджъаль таным гъа'там.

Аджв дпсызтIхIва аджв тшгъйырпсыхуам.

Ари йашIырпшыпI:

Аджв дпсрыквын аджв тшгъйырпсыхуам.

Аджв йпсра аджв йгвыргъарапI.
Аджв йпсра аджв йзымшрапI.
Аджв йчIвыуарапI, аджв йгвыргъарапI.
Аджв йчIвыуарапI, аджв йтацанадыларапI.
Ала лапсыща айаухитI.
Алагъи ахIвагъи дырчIвыуан.
Аладз апсы дыгъIанаргылхуам.
Алажв апсырта йазгIайхтI.
Амаль змахым аджъальпI.
Амаша мцыра дтапI.
Анышвынтара йыргаз дыгъIаргхуам.
Анышвынтара псгъи бзагъи ыцIапI.
Апсра ажвыра – шIара гъамам..
Апсра акIвмызтын ъзагIава змам гъаъам.
Апсра апны зымгIвагъи апшхитI.
Апсра апны цтIацIа гъаъам.
Апсра ахIбара – айцIбара гъамам.
Апсра ацкIыс апхащара хъара уачвыл.
Апсра гътшпынхIвам.
Апсра зымгIвагъи йырпырапI.
Апсра йачвырхIауа дIванпспI.
Апсра уачвымшван, гвнахI гIауымгын.
Апсрагъи хъацIара атахъыпI.
Апсра швхIаусыгIва айауитI.
Апсы бзала дгъырIпсахуам.
Апсы дджъабата убза дхча.
Ари йашIырпшыпI:

Апсы днарыскIъата абза угIайыхъ.

Апсы дыгъIабзагылхуам.
Апсы дыгъIадыргылхуам.
Апсы хъагIапI.
АуагIа урылата апсрагъи гъшварагIварам.
Ахама псы дычвазшва дубитI.

ДанымIсысызгъи дпсхъашва дъан.

Ари йашIырпшыпI:

Данбзазгъи дпсхъашва дъан.

Йпсыз йхIаквым гырхум.

Дпсрыквын дгъырчIвухуашым.
Дунайла зхъа зымрыпщIазауа дпсытIхIва
дыгъпщIазахуашым.
Дунайла йнахъата хIадрыхIа йцахъаз дгъаъам.

Дымпсысківа дырчівухті.

Йщапыкі анышвынтара йтагылапі.

Йанпсра зымгівагы ацапшхиті.

Йпсыз йаківпі закігы зымхівахауа.

Ари йаштыршыпі:

Йщапыкі амаша йтагылапі.

Йымпсуаш аджыма баражвей азйиті.

Ари йаштыршыпі:

Йымпсуаш аджыма хівра азйиті.

Йынцірагы йпсрагы апшхаті.

Ари йаштыршыпі:

Йбзазаца йпсыщахаті.

Йдунайыквца йпсыщахаті.

Дасу йбзазаца йпсыщахиті.

Заджыаль гідзас дызгуш йфиті.

Заджыаль гідзас дызларщуаш ашвокь ціаківиті.

Закы йязычпам джыхіланамгы дыгыцум.

Закы йязычпам нырчв дгыргум.

Закы йязычпам хіадрыха дыгыцум.

Нціра зму аджыальгы йымапі.

Спсрыквын сыгыгадыргылахуашым.

Тшазыдырра аязарквын псра гідншузма?

Уара йуырпсуа дпсума?

Уаджыаль гідзарквын ашвындыкьвара

утачівазтынгы утіанайауашті.

Уаджыаль гідмазаківа уыгыпсуашым.

Упсрыквын заджвгы уыгыгайыргылахуашым.

Упсрыквын зымгівагы гіднхушті.

Упсрыквын рыца йагыпі, упха ухтыщра ацкыс.

Упсыгіа гідмазаківа уыгыпсуашым.

Уызгуш аджыаль ъзагіва гыамам.

Хіадрыха амгіва дыквпі.

Хіадрыха йцаз заджвгы дыгыгахынымхівыхсті.

Щарда нызціуа щарда йбиті.

"Щарда нызціуда?" — гырхівум,

"Щарда збада?" — рхівиті.

Щарда нызціыз йацкыс щарда збаз.

Абжалага йыжвырквын длагадзахиті.
 АгвыжвкІра акъыль айшысрапІ.
 Агвыбзыгъа дкъангъашиті.
 Агвыбзыгъа джагІвагІвгъи йымахпІ.
 Агвыбзыгъа йшакІвым уйылабжырквын дацакІтІ.
 Агвыбзыгъа йыбыз ахъапІ.
 Агвыбзыгъагъи дгІващиті.
 Агвышвгъи ацІла пнакъиті.
 АгІвы гІвыта дызлардыруа хъашыгІвпІ, гъжакІлам —
 абыгъгъи жакІла амапІ.
 АгІвы гІвыта дызчпауа ауагІа ракІвпІ.
 АгІвы дызрыпщдзауа акъыльпІ — йыгъчгІвчыам.
 АгІвычІвгІвыс гвыбзыгъа ажва чІыда гыхІвум.
 АквІту ацкІыс аквІтагъ анчыбзыгъахауагъи ншиті.
 Акъыль абазар йырхвгІума?
 Акъыль байарапІ.
 Акъыль гыртиуам, йгырхвгІум.
 Акъыль дагІвнажвиті.
 Акъыль змам уакъыль гыузйытрым.
 Акъыль змамгъи уйыцныкъвара атахъыпІ.
 Акъыль зму акъыль змамгъи дайкъангъашиті.
 Акъыль зму гІвырагъи йымапІ.
 Акъыль йыгъшІаражвырам.
 Акъыль уымамызтын заджвгъи йыгъІауитрым.
 Акъыль тану намысгъи аъапІ.
 АкъылькІ ацкІыс гІвакъылькІ.
 Акъыль змам дрыцІапІ.
 Алага абазар дахъвылапІ.
 Алага абайа дихъвылапІ.
 Алага ажва цабыргы гыйхъвум.
 Алага артшхъвара йхъа арчиті.
 Алага дсрыгвыбзыгъапІ — хІва йцІыхъва утамгылын.
 Алага дуртшхъварырквын йхъа йымагвыбзыгъахуштІ.
 Алага думыртшхъван.
 Алага дуртшхъварырквын йхъа читі.
 Алага дхъартшхъвагІвпІ.
 Алага дшлагуты йхъауыс йдыриті.
 Алага дымчважвакІва дгудыруашым.
 Алага зымгІвагъи дырхъвылапІ.
 Алага зынгъи дыгъчмазагІвахум.
 Алага йхъа ласы йчиті.
 Алага йчІвы апхъа йырфиті, агвыбзыгъа йчІвы ацІла йхъапІ.
 Алага йшвъа йымапІ.

Алага йызшапі.

Алага йырлагахуа ьазагїва гьйылахым.

Алага йырлагахуа ьазагїва йтахьыпі.

Алага ласы дхьардууыгївхиті.

Алага пчагївта думкїын.

Алага сасра думцтийын.

Алага ухьылпа йьтта уйыгївс.

Алага уымачв йшлауымцїан.

Алага чмазагївра ьану гьидырам.

Алашвра ацкїыс агвлашвра рыцїа йрыцїагїларані.

Амальри ахїайльари акьылыпі.

Апсельуан хьадзыдагьи дкларгвиті.

Апша уазышвшвитіхїва — йгїашїасырма, ачв уайгїитіхїва —
йагвынгїлурьма?

Ауасаражв дызлардыруа хьашыгївпі.

Ахахамаха дакьыльмачїпі.

Ахча йшардазтын — алагагьи дахїлыпі.

Ахча йшардазтын — алагагьи дгвыбзыгьїані.

Ахьа зымгїва йрапхьапі.

Ахьа йтамызтын — ащапкьва йырчївыуарапі.

Ахьа йьатахьула ащапкьва циті.

Ахьа мцырапхьадза ашїа рыцїа — рыцїа йацнацїиті.

Ахьа нымхарыквын ащапкьва йырзымыждарапі.

Ари йашїыршыпї:

Ахьа лага ащапкьва баша йыннархиті.

Ахьага йзухауа упыкв йгїасхиті.

Ахьакьва зымгївагьи гьапшым.

Ахїайльара акьыль йауапі.

Ахїат ахьа умыртїлакьва йту гьудыруашым.

Ачв дагївызапі.

Ачва хїаджв апны агвыр дазыцшгїиті.

Ари йашїыршыпї:

Ачва уандыр агвыр алазцїаз йынахїа.

Ашвандрыйа дзы антам быжь ду ахьыцїиті, агївычївгївыс

йакьыль анмачїу йшїа йахьвым гїатыцїиті.

Ари йашїыршыпї:

Ашвандрыйа мцыра дута йхївачвиті.

Ашлужьра хьыгьїацїнамрышвтї.

Бага хьа ацкїыс бага цьыхьва хїайльапі.

Пвыма хьала шарда угьызбзазарым.

Дауыш шарда зыгївну атдзы апны акьыль мачїпі.

Дпщдэмкївагьи акьыль лыманда.

Дызгауагъи дглазгуагъи гъидырам.
Дъадзамчважвас алагагъи дгвыбзыгъапі.

Забаргіа аргваныз акыт хын дглахъыкІвшатІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Забаргіа аргваныз мгІва хъарала дглакІвшатІ.

Закъыль айшысу йыбыз ауыпІ.

Закъыль бзийу алагагъи дйызйачважвитІ.

Закъыль цІарам йажва мачІпІ.

Закъыль цІолам дхъамабзипІ.

Згвы йахвиту дгвыбзыгъапі.

Зхъа йтам йхъа кІара гъузытацІарым.

Зхъа нымхауа йунашва акыт йрылапІ.

Йакъыль ашвхъымса йгъахъысуам.

Йгвыбзыгъара йлымхІала йгІатыцІхитІ.

ЙзачІвуысызлакІгъи хъа атахъыпІ.

ЙпынцІа аура ахІа акъыль гъйымам.

ЙрапхІа хъвы гІаквыйтІ.

Йуымазтын акъыль — дгъутахъым уакъыль.

Йхъа шыхІв тагвапІ.

Қъаба йджвыквлыз мышца шатахъыз

дглахъынхІвыхтІ.

Лага пчагІв йацкІыс акъыль зму агъа.

Мчду ацкІыс акъыль ду.

"СгвыбзыгъахатІ", — йхІван ауагІа

дыгъІарыламыштІ.

Тшы змам къамчыла дбазпІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Тшы змам кІвдыр йхвгІитІ.

УгвыжкІтІхІва уакъыль уымрыдзын.

Улага дцІтита уаргъи уйыцтацах.

Улага джъарагъи думцІтийын.

Улага дзутуашда?

Улага кІыкІвата думчпан.

Улага сасра думцІтийын.

Ухъа ацкІыс ауи йщачкІыс гвыбзыгъапі.

Ухъа ацкІыс ужакІа.

Ухъа йтазтын — ущапІква джъа гырбарым.

Ухъялла упсахызтхива ухъя гьумпсахтї.
Уъарымдыруа — чгвчыча, уъардыруа — акъялы.

Хъя зму уара йгъухъазым.
Хъя зухъу ухъвыцырныс акївпї.
Хъя уымазтын — хъялла уаупї.
Ари йашыршыпї:
Хъя зхъу хъялла йаухитї.

Хїогъи чвыхыгъи гыгвынгївуам.

АХЪАЦІАРИ АЦІЫРТЫШРИ

Агївна тшумырхъацїауата ухъацїара архъа йгларба.
Агївычїгївысагїара апхъанї ахъацїара ацкїыс.
Амшв шымшвугъи хъацїара злу дадыритї.
Апстыхыгїв йакъама утамакъ йкылаккызтын ухъацїара
урыдзра гъатахъым.

Архъа уымшван, агївна тшумырхъацїан.
Арыцхїагїара хъара уачвгыл, йануызгїайрагъи — ухъацїаха.
Ахъацїара апхївысгъи йлынгїалитї.
Ахъацїара йара — йара йыггїайуам — йгїатыргитї.
Ахъацїара мгвата йггїатыргум.
Ахъацїара напїыршїашїала йыггїатыргум.
Ахъацїара швара гъадырам.
Ахъацїара шїара — жвыра гъамам.
Ахїакв уаныквчїву тшумырхъацїан, абна апны уымшван.
Ацїыртыш йабджъар йара дахвыхитї.
Ачвгъахара гъхъацїарам.
Ашвагївы абджъар гъыымам.
Ашвагївы абыхъвгъи дтапитї.
Ашвагївы акъвырагъи дачвшвитї.
Ари йашыршыпї:

Ашвагївы йкїалтагъи дачвырхїахитї.
Ашвагївы апхъа дкшитї.
Ашвагївы йабджъар йымшвауа йчївыпї.
Ашвагївы йбжы дута йыргитї.

Гвычїгївысагїара злам хъацїарагъи гъыылам.

Зыладз гїазцїтиуа ахъацїа хъацїара гъыылам.

Йара йапшуга ахъацїа дзырджъауа хъацїара гъыылам.
Йшваз йынасып йнапїыцїитї.

Йшвауа ахIвынап хIвамакъта йбитI.
Йшвауа ацIла гIахIвуата йыла йгIацIалитI.
Йшвауа йбжъы йырдыуунтI.
Йшвауа йылакIва духитI.
Йшвауа йылакIва цIарахитI.

РыцIагIара апуызгIайра ухъацIаха.

УхъацIарн уынхари ажIлара йдрыхъва,
ахъва йылакIауымчIавахын.

ХъацIара злам йпхацIарагIи йнаграгIи гъцIардам.
ХъацIара злу абджъар йчIвыпI.
ХъацIара злу апсра дгъачвырхIум.
ХъацIара злу ахы йыгIвшIвтитI.
ХъацIара злу йажва дгъайжъахуам.
ХъацIара злу йзачIвуысызлакIгIи ацIыхъва йнайырдытI.
ХъацIара злу хъацIара йылата дIсыхитI.
ХъацIара злу чIарагIи йымапI.
ХъацIара злам платIугIи гъйыкIвум.
ХъацIара уылата упсрыкIвын рыцIа йагъыпI, тIшпынхIва
уымата адунай уыкIызлара ацIкIыс.
Хъылпа эхъу зымгIавагIи гъхъацIам.

БЗИБАРИ НБЖЪАГIВРИ

Абзибара аджъаль йагIвызапI.
Абзибара йхъа йташытI.
Абзибара пшцIзара — гIымхара гъамам.
Абзибаражв агвы йгътыцIуам.

Ари йашIырпшыпI:

Абзибаражв агвы йгIатахитI.

Ауи йыхъазла адзыршы дIагылуаштI.

Ари йашIырпшыпI:

Ауи йыхъазла йыму далцIхуаштI.

АсыкI йацIачвитI, кысакI йацIапI.

Ари йашIырпшыпI:

АсыкI йацIачвитI, мыгъракI йацIалитI.

КIвакIи мыгъракIи йацIачвитI.

Рпсы кысакI йацIапI.

АцIла ащайдзала тшакIитI, агIвычIвгIыс

нбжъагIа дIаларпапI.

Бзи уызбауа улакIта гъапшуам.

Бзибара ъаным гвыргъярагы гъаѣм.

Эпсы бзи уамбауа мчыла тшгъиуырбарым.

Йаквнагам гъабагум

Йанггалуа асыс ачва йкъаначъвахпѣта, йанымггалуа

ачв ачвагъи йыгъкъаначъвахрым.

Йапшым гъаднагалуам.

Уджып йтазтын нбжъагѣвгъи уымапѣ.

Уызчвымгъу мчыла бзи тшгъиуырбарым.

Уылахъ йагу хыкѣлата йыквпсазшва дубитѣ.

ТГІАЧВА

АХЪАЦІИ АПХІВЫСИ

Аджвахашва (атшхѣла (шдхъ.) брала йылпситѣ (зымч
йамайгъдзауа аунагѣва йгладхъуа йылзырхѣвитѣ).

Ажвла кѣзпсауа ахъаѣла йакѣпѣ.

Апхѣвыс анасып лыцгѣайитѣ.

Апхѣвыс аунагѣва дагъаласапѣ.

Апхѣвыс бзи лайшва аквгылапѣ.

Апхѣвыс бзи акѣкѣлах гъгѣвум.

Апхѣвыс бзи лхъаѣла хъадата дыгъджвыквълхуам.

Апхѣвыс бзи шгѣаѣлаѣвыдата дыгъгѣанхум.

Апхѣвыс быжъпсыкѣ лхъапѣ.

Апхѣвыс хынчара, ахъачва гѣванчара.

Апхѣвыс чвгъа ахѣабѣла алапыршитѣ.

Апхѣвыс чвгъа лхъаѣла ласы дажвитѣ.

Атгѣачва йарала йбзапѣ.

Ахѣи ахѣи гъаларчвум (йазазагъакву гъабагахуам

зырхѣвауа акѣпѣ).

Ахъаѣла йпхѣвыс дыгъпсуам.

Ахъаѣла йызгѣвадара апхѣвыс йылбзирапѣ.

Гври мачвхъази ззымкѣуа дпхѣвысхама?

Пари змам апхѣвыс лысаби дыгъчѣвыуам.

Йаба уипшыта йпа уйышда.

Квсага эквурхуа пхѣвыс.

ПхIвыс хвамыхв дызму насып гыймам.

ХъацIа бзи пхIвыс бзи дыгыйызшам.

Хъчылада — хъашла.

Щажы йгылызи паса тагвжва дглазгызи гьамайгIваджхтI.

ЩапIхъацIала згвы мчIвауа хъапщылалагьи йгвы гьчIвум.

АСАБИЧВИ РАН — РАБАЧВИ

Аба алаба дагIвызапI.

Аба ана йыщта йырцитI.

Аба дзымчвагъвузтын — ана дыгъзаквпсум.

Аба дцхапI, ан дцхахвашапI.

Аба дызмам дйыбапI, ан дызмам дйыбагъашвапI

дйыбадзапI).

Абаца йшайдзаркIву йглауымрыхъварквын,

йангIвара йыгъуызрыхъвахрым.

Аби ани ракъыль рысабичва йырбзахащапI.

Аба тынха бзазагата йызхъвахъыз дгъатам.

Аба чIен пстIапI.

Абачва рхъацIара апачва йырпхьынцIыгIвапI.

Агвыр зкIылсуа арахъвагьи кIылситI.

АгIапсара згIапсару ан лакIвпI.

АгIвайщчва анацу амшв гьIарыдгылуам.

Адуква рцIхвахъа ачкIвынква йырхIвахитI.

Аджьма уасахума, ауаса джьмахума?

Аджв дызмугьи дызмамгьи апшыпI.

Ажв ащапIы ахIвыс гъащуам.

Ари йашIырпшыпI:

Ажв ащапIы ахIвыс ащума?

Ажвгъра хIвысгъра гIанарихитI.

Ари йашIырпшыпI:

Хъваца хъваца гIацIайхитI.

Ала шлутгьи ачырква апыц йкIылакI йагIазитI.

Ари йашIырпшыпI:

Ала шлутгьи ачырква шIала йынкъвнагитI.

Амшв шымшвутгьи йырбжытI.

Ан дбзийызтын апхIагьи дбзихитI.

Ан дызму асаби дыгыйыбам.

Ан йглауылтуа хъагIапI.

Ан лацкIыс ныбжъагIв цIабыргы дгъатам.

Ан лгвы агIари йпны йаъапI, агIари йгвы архъа йыквпI.

Ан лгвы амара апшта йпхапI.

Ан аглари йыла лашвызтынги йабгазшва йылбиті.

Ари йаштыршып:

Ан лыхъазла зыла тахым асабиги длабгап.

Ан лмыгъра апхла йласп.

Ари йаштыршып:

Ан лмыгъра апхла йлышвап.

Ан лмыгъра асаби йасп.

Ан лпхла длайбжьун, апхла ачвынцїкв лпхъадзун.

Ан лтгачва лзацапшп.

Ари йаштыршып:

Ан лтгачва лыхвмачвкї йрапшп.

Ан лудын гхлѣтлам.

Ан лхлакъ гьузышвушым, аквтлагъ унапсаргвыцїа

йуквурьдзыргги.

Ари йаштыршып:

Ан лпсарчївы ззышвуш гларикїги дгъѣтам.

Ан лыхъазла аглари йанакївызлакїги дайдзап (дсабинп).

Ан лысабичва йырзылахауа лымамачп.

Аныкї йгларийыз зымгїваги гьапшхум.

Апа бзи аба член дгъазкїлпшуам.

Апа бзи йыхъазги апа гвымха йыхъазги закїги умырхан:

апа бзи йара йглайынхахуаштї, апа гвымха йзыгурхїаз
йрыдзуаштї.

Апа гвымха аба дїпхахъыхыгївп, апхла гвымха ан

дылпахъыхыгївп.

Апа дгвыбзыгъазтын — аба йгвыргъарап.

Апахїба атгачва рыхъазла дїлагылап.

Апхївыспа адзы квпї ддгївызап.

Ари йаштыршып:

Апхївыспа ачївыца ддгївызап.

Асаби йкїятї ачїлгїванхъа йхъазтынги дынкъвыкьбуштї.

Асаби йыхъыз ас йамгвата йглайыртитї.

Асаби мцы гыхївум.

Атгачва ршны асаби дашхъап.

Атшада тшада гланарихитї.

Ари йаштыршып:

Атшада тшы гланарыйума?

Атшшїс тшхитї, атшада гьтшхум.

Ауасахчаква щардазтын — ауаса пситї.

Аун йан кыкїлахта йлырчваз хлальальта йзалтї.

Аунагїва апны асаби зымгїваги драпхъап.

Ахвмачвкїги рхыгїа азакїп.

Ацтанчївы глаурийыргя уыбгъа йакївырша йугїлазуштї.

Ари йаштыршып:

Ацтанчїв глаурийыргги мъата йуыбгъауцїуштї.

ГвыкI дзыгIзауа гвыкI йынцира йыгхитI.

Дасу йглайрыйыз йара дйапшхпI.

Ари йашIырпшыпI:

Дасу йпынциа тыгIвры дипсылапI.

ДгладымрискIва йрапхIа хъвы гIаквыйхъатI.

ДкIахIаIата йшIаркъIара гъагIвымкъIатI.

ДзачIвызлакIгIи йысаби зымгIва драгъIдзицитI.

ДзачIвызлакIгIи йысаби дйымапшдзапI.

Ари йашIырпшыпI:

Зысаби зызмапшдзам дгъIаIам.

Забала тшIырдыууа насып гъйымам, ауаса знала
тшIырдыууа гIвнасыпкI йымапI.

Заджв дызмугъи дызмамгъи апышпI.

Заджв дызмугъи жвагIвы змугъи йапшыта йбитI.

ЗайтIуана дзырджауи эпхIа дзыртшIхъауи.

ЗайцIала дзырджауи этIаIча зыртшIхъауи.

Йаба дйыгIвста дабацуш.

Йара дIгIасрийызтIхIва йакъыль гъIгIасымритI.

Лан уылпшыта лпхIа дIаIаг.

ЛкIаIаIта дыцIакI дылгIазатI.

Ари йашIырпшыпI:

ЛпыцI дкIылакI дылгIазатI.

Па дуымазтын таца бзигъи дуымапI.

Па дызмам аба таца хIвайра дыгъIджвыкIвылуам.

ПхIа дуымазтын – айгIва дуымапI.

Саби зыгIвнам аунагIва насыпыдапI.

Саби зыгIвнам аунагIва пстхIвапI.

ТатыргIаIча амшI уандыр гъдырхъум, ажва гIауала
асаби дыгъIдырдырум.

ТгIаIча насыпрапI.

ТгIаIча чIыда гъIаIам.

УабаханацIыкIъара аба дзачIву гъудырам.

Ари йашIырпшыпI:

Уанабахара агIан акIвпI, аба дзачIву анудыруа.

Уан дIгIымхазтынгIи лагъI дыгъуаурым.

Уан лнапIыла йглауылтуа хъагIапI.

Уани уаби хвыта йырзубауа аклвпl утгlачвагы йглаузырбахуаш.

Ари йашлыршыпl:

Уани уаби шубауа аклвпl уысабичвагы ушырбахуаш.

Зани заби бзи йызбауа йара йхъшарагы бзи дырбахуаштl.

Уани утlвылакlи зынгы йгглаучвныхчылрым.

Ари йашлыршыпl:

Уани утlвылакlи.

Уара уапш цардагlвы адгыл йштlнаххьатl (асаби ныкъвашlыц
йзырхlвитl).

Ужвы асабиква рпыцква глайхьата йгладрийнтl.

Утгlачва утlархъыжвжвлара гьцласым.

Утгlачва уырмайуыбзан.

Хъацlа бзи па бзи дыггlышам.

Хъваца жвумп гьглацлайуам.

Ари йашлыршыпl:

Хъваца жвумп гlацлайума?

АТГIАЧВИ АЪАХIЫЛЪЧВИ

Агlвычlвгlвыс дызлабайу ъахlлыпl.

Ажвакъакъразапът атгlачва ахънапситl.

Айгва бзи дуымазтын таца бзигьи дуымапl.

Аквtly йацlу аквtлагъыгы шкъва гlалашвитl.

Ангlалара унагlварапlта, ацчара хъагlапl.

Анхща данцынхъвыпlта, аба йащагы дабацынхъвыпl.

Атгlачва ракъыль аквшвауа йбзазузтын — рынасып гlайитl.

Атлапlкъ бжызджъара йкшитl.

Аунагlва жванапlхыкlла дlахъитl.

Аунагlва злащаквгьлу пхlвыспl.

Аунагlва зрунагlвауа апхlвыс лакlвпl.

Аунагlва цъата дацlагылапl.

Ахши ащи гьаларчвум (аъахlыльчва гьабагахуам ззырхlвауа акlвпl).

Ахща дуымадзам ацкlыс ахща лашв.

Ахщапхlа дангlайра ахъвымблы цlситl.

Адгвы йабхlвуазшва бтаца йлыргlа.

Ари йашлыршыпl:

Бпхlа йлабхlвуазшва бтаца йлыргlа.

Лпхlа йлалхlвуазшва лтаца йылыргlитl.

Аща гвymxa йацкlыс нбжъагlв бзи.

Аща чlыда дгътам.

Ащчвата йаъу зымгlвадзуты аныкl йыггlалриуам.

Бтаца бгвы лбгъазтын — бпхла блайс.
Быжь щарда тагауа аунагъва апшы акъыль мачлп.

Дада дызму саби дйыманп.

Дзыкп йацырыз йащчвахитп.

Здамыгъа зрыдзуа йткъвымгы йрыдзипт.

Зунагъва пха гвнам йайшва гъгайхум.

Зунагъва плату акъым ажвлара рпынгы
йыгъйыквызлушым.

Кыткп азпа тахлыы ацкыс кытпхъадза тахлыыкп.

Кпалыауыпа гъдащ.

Кпастхатъакп агъвыршатп.

Таца бзи дуымазтын — па дуыманп.

Уан дггалгвыцкъама?

Уцри йгвы йасп, ауаса угырыхъарарым.

Уычви сычви амхлвылап.

АГВЛАЧВА

Агвла агвы дагъвызап.

Агвла аргваны аъахыль хъара йацкыс
рыца дагъып.

Агвла дапхъап.

Айгва хъара йацкыс гвла бзи.

Гвла бзи аща бзипкп дйапшп.

Гвла гвымха айгвас дуымкын.

Зыгвла дызрычквынуа йхъа йрычквынхитп.

Тдзы абасыргыла уымхлан,

йыздзхъасыргылырда хлва.

Ари йашпыршып:

Тдзы ухвлара апхъала йуыгвлахуш уырдыр.

Уыгвла йчва глаухъыситп.

Хыгвлачви хлари хлпсып ахъвлахиті.

Ъахыль гвымха йацкыс гвла бзи.

Ъахыль хъара йацкыс гвла аргваны.

АСАСЧВА

Аглайра асас йборчп, ацахра апшвыма йуысп.

Апшвыма йбжараква асас уыс гъазйымам.

Асас анасып йыцп.

Асас асыс апшта дъасап.

Асас гвымха атгачва рбжараква раквымкѳва

заклгын гыбум.

Асас дхлазырызтѳхѳва, апшвыма дыгъхлазырым.

Асас дчарыквын ашвла дпшит.

Асас йглайра асабичва айгвыргъыт.

Асас йпны апшвыма длыгп.

Асас йчвыкѳаучѳвахуа ашитан йчѳвып.

Ахъвлапын сасы дышуылапхъуш чакъ азглауымгын.

Ащымта кѳва квата йгѳауам, ащымта сасы сасыта дгѳауам.

Сас аргваны йацкыс сас хъара.

Сасра йанцауа йыгъчум.

Сасра йымѳас сасы дыгъйызнадасуам.

Сасра уанцауа учата уѳа.

Уысас дуырчата данглагваруцтхуа ула йыцтауымѳлахын.

Хъѳа сасы йацкыс пхѳыс сасы.

НАМЫС, ПХА, ТШПЫНХѳВА

Абыгъгын жакѳа амап.

Адзы хъарпа амазтын йѳкъахит.

Азаджв анапа дглахъит, азаджв акѳапа дглахъит.

Акѳви йхъылапа йхъышвтырквын дыгъпхашѳахуам.

Анамыс ахѳа ацкысгын йтлапѳап.

Апхашѳара йагѳвыргауатагын йыгълымбат.

Аплай адзы йукѳнахит, атшпынхѳва заклгын

йгъукѳнахъуашым.

Атшпынхѳва акѳвымкѳва асабын йакѳыннамѳсуа гѳаѳам.

Ахъапѳ ацкысгын анапа хъапѳп.

Ахѳвара даначвымпхашѳара ачпарагын дгѳачвпхашѳахуам.

Намыс ʔагʔвну анамыс пшвымапʔ, намыс
ʔагʔвнам анамыс сасыпʔ.

Намыс ʔану джыклахбастагʔи ушʔашвитʔ.

Намыс ʔану насыпʔгʔи аʔапʔ.

Намыс ʔаным насыпʔгʔи гʔаʔам.

Пха экву акʔыльгʔи йымапʔ.

Пха эквым пхацара гыцдырам.

Пхацара змам дузрыпхашумаʔ

Унапа йаквнауыргауа ушʔа йауырхʔитʔ.

Унапа ухʔыцра ацкыс упрыквын рыцʔа йагʔыпʔ.

Ушʔа аццарыквын угʔачвачвишацхуам.

Ари йашʔырпшыпʔ:

Ушʔа аццарыквын ушʔа ухʔнахитʔ.

ЦАБЫРГЫ, МЦЫ

ЦАБЫРГЫ

Ацлабырг агʔвы йгвы йгʔатахитʔ.

Ацлабырг азаман йгʔаражвуам.

Ацлабырг ала кылнахитʔ.

Ацлабырг амгʔва тыбгʔапʔ.

Ацлабырг амцагʔи йгʔабылуам, адзгʔи

йыгыцʔашвкʔвалуам.

Ацлабырг бзипʔ, анасып рахʔагʔи йагʔьхпʔ.

Ацлабырг гʔуызрыдзуашым.

Ацлабырг зхʔвауа йтшы кʔвдыр аквпʔ.

Ацлабырг хʔара узачвгылумаʔ

МЦЫ

Амакʔапсса ахʔищитʔ.

Ари йашʔырпшыпʔ:

Амакʔапсса дгʔаситʔ.

Амц аквищитʔ.

Амц амгʔва айшыспʔ.

Амц асатай йгʔаквылтʔ.

Амц ацлабырг йгʔайгʔайрым.

Амц ащапʔы гʔбагʔьам.

Амц бзира утъазнарцум.
Амц зымгѣва рыхъазла йнапахъыхрапѣ.
Амц напахъыхрапѣ.
Амц хларампѣ.
Амц щапѣ ацларгылуачвапѣ.
Амц щардала йухѣварыквын цѣбыргызшва йубитѣ.
Амцѣва зымгѣвагы мцѣвадзицитѣ.
Амцѣвагѣвы цѣбыргы анихѣвауагы йыгыызхъарцум.
Амцѣвара йаццаз пхащара гыдырам.
Амцѣвара хвы гъзыртиуам.
Ахъапщ тоба амц йазцатѣ.
Ахѣ йартмакъ мцѣла йжвагвапѣ.

Мцѣваракѣ ахъазла йылахъвъ гѣглахъасуам.
Мцѣ йымхѣварыквын йфауа йымгва йыгыталуам.
Ари йапиыртшыпѣ:

Мцѣ йымхѣварыквын йымгва гъчвуам.
Мцѣ рхѣвитѣта йаквгѣлахѣвхитѣ.
Мцѣ ухѣвауата цѣбыргы уазымпшглан.
Мцѣ ухѣвушызтын апсы йыквцѣ.
Мцѣ тѣухѣваз щарда уымчѣвахын.
Мцѣла дабаркѣпѣ.
Мцѣла джвагвапѣ.
Мцѣла щарда угыызбазарым.

БЗИРА, ЧВГЪАРА

Абзи бзи ацтаргаѣхитѣ, ачвгѣа чвгѣа ацтаргаѣхитѣ.
Абзи гъухъаштылуам.
Абзи гъыртшхъвачѣвым.
Абзи дуыпчаргѣвызтын бзира глатутапѣ.
Абзи йамкѣыз чвгѣарала дгъуызгларыщушым.
Абзигѣи ачвгѣагы зымдыруа зымгѣва йдыруазшва тшибахитѣ.
Абзин ачвгѣи азакѣлпшитѣ.
Абзира ангвыргѣауа ачвгѣара гъыжкѣитѣ.
Абзира зынгѣи йгъухъаштылуашым.
Абѣагѣва амаша йглатѣлдитѣ.
Агвшаш йбыгѣвнифа апхѣа йырфитѣ.
Агвыжв таркѣвапѣ.
Агвымха гвымха йымшхпѣ.
Агвымхара уамхѣван, йара уызгѣаѣуаштѣ.
Агвымхахагѣв бзира аѣата йгыдырам.
Агѣлахвща анудыруазара атхщагѣи дыр.
Агѣвычѣвгѣыс бзира йзухушызтын дѣадабзу йзыха.

Агвчлвгвс чвгъарала йцлхъва утамгылн.
Адзы уташварыквын бахта уыгглатыцлхрым.
Азальмагла аклыклахш йчватл.
Айсра бзира угъазнарцум.
Ала мгвайсыгв гъгввицтуам.
Ашцдзара йамклуа чвгъарала йыдгылитл.
Ашцдзара йгланамклуа дгъаъам.
Ахъваца ащайдза глацлумхквва йгъузрыдзуашым.
Ари йашлыршып!

Швыр уау глашлалуа ацла ашвырква
глашлхтлхвва йгъузрыдзуашым.

Ахъардура бзира угъазнарцум.
Ахъгн апхагн учлара атахъшп.
Ацлис ахъа йтайцатл, амгла тшва йтайыргытл.

Ачвгъа йычвгъара глапхънырыситл.
Ачвгъа уагла бзи аъата йыгхъайцлум.
Ачвгъа хъара уачвгыл.
Ачвгъа чвгъа ацтаглайхитл, абзи бзи ацтаглайхитл.
Ачвгн абзин ацланл.
Ацтанчлв ачва тшапсахызтлхвва агвыжв таркванл.

Баста мыжда ййрыфитл.
Бзира зхаз йта дгъазымцахтл.
Бзира зхауа дыгыцлыруам.
Бзира зхауа бзира глайдахлвитл.
Бзира згвы йту йхъа гвымхара гглаташвум.
Бзира ззухаз тшпынхлвата йгуымтхын.
Бзира знымглалуа чвгъарала йыдгылитл.
Бзира зхауа йбзирахара дгъазцглахуам.
Бзира зхауа йхарта гыдзуам.
Бзира зхауа топта йыгъырхысуам.
Бзира зхауа дгъазцглум.
Бзира зхуш швхлаусыгва дгъазыпшглум.
Бзира ухазтын тшпынхлвата йуымтйыхын.
Бзира ухазтын уамайгваджьхын.
Бзира ухушызтын агвыма йзыха.
Бзира уымхаклвагн йуызшанда.

Гвымхара згвы йту бзира гглайдахлвуашым.
Гвымхара змырхъвыхс бзира гыдыруашым.
Ари йашлыршып!

Гвымхара зымбас бзира хвы гъазичпушым.
Гвымхара нкъвызгауа йквнага данйтл.
Гвымхара угвы йтата бзира гглаудахлвуашым.

Ари йашлыршып:

Гвымхара хата бзира умайгвгъан.

Дызквгылу ахлахъв блиті.

Дызхъватшуа адзы дзы алайчвахиті.

Ари йашлыршып:

Дызгауа адзы дзы алайчвахиті.

Зсабап уыквымшвауа йзарар уыквымшваңда.

Йамна йамна гланарихиті.

Йгвы щашвла йырчвып.

Йхъа лъажъа азглайгхті.

Лычвгъара цігІва гъацІам.

Уагъа йажва хъагІа уаупІта, уайгІва йажва айшаква цахвшанп.

Уапхъала хлахъвы урыгъажырквын уанйахиті.

Ари йашлыршып:

Уапхъала йурыгъажыуа ахІампладжъ уанйахиті.

Угвы гвымхара тата бзира гъглаудахІуашым.

Ари йашлыршып:

Угвы чвгъара тата бзира угъанйушым.

Угвы зкІуа йпсы кІы.

"Уохв" зхІвауа "ЫхІ" йхІвахиті.

Ухъа этахъу уйырчІвыуиті, ухъа этахъым уйыргвыргъытІ.

УыцІба гІауазхІуа ухъа йтахъып.

Хлахъвыла йгІауысуа часла уйысх.

Чвгъара зхауа чвгъара йымшп.

Ари йашлыршып:

Чвгъара зхауа чвгъара данйахиті.

Чвгъара хата бзира умайгвгъан.

Чвгъара ухата уыгъцІакІхушым.

Чвгъара уымбакІва бзира гъудыруашым.

Чвгъара хата бзира уазымшгІан.

НАСЫП, НАСПЫНТША

Агвыргъари ачІвыуари ацІап.

Агвыргъахъв англайуа арыцІагІара анычвуа акІвп.

АгІыма лъажъа лъажъата йгъубум.

Аджв йгвы блиті, аджв йкІалта блиті.

Аджв йзымшрап, аджв йзымыждарап.

Актыль акшвара насыпрап.
Анаспытшагара зырхъвыхыз анасып хвыта йаму йдыртл.
Анасып англайуа йглайдзитл.
Анасып апыршуз агварагъыцлара дыцлачван.
Ари йашлыршып!

Анасып апыршуз ашвымгъыцлара дыцлагълан.
Анасып ахчала йгъузыхвларым.
Анасып йазабаклуа йара – йара йызглайтл.
Анасып хъвынчлыла йаныршуз далхъдахахтл.
Англалара тыным насып гътам.
Апхаста акла йтап.
Арыцхлаглара аглайра майразтлхлва ахъынхлвыхра баргвып.
Арыцхлаглара ашвындыкъвара утачлвазтынгы угланайауаштл.
Арыцхлаглара гълазшыртуам – йара – йара йглайтл.
Арыцхлаглара "Спайнтл," – гъхлвум.
Арыцхлаглара угванш йаназглайуа тшгъунардыуам.
Ауагла дара – дара рхъа азымыждара азгларгхитл.
Ахча йгъадзахъарту аъарагын йайшахп.
Ахъабыжь ахъахъ – швра.
Ахъамабзира бзира угъазнарцум.
Ахъчлван ахлвынангын щардахитл.
Ацныхчлыгъв Анаспытшахитл.
Ачарх гъглайымсстл.
Ари йашлыршып!

Ачарх глауысырквын угвыбзыгъахап (йудырп).
Ащхъваш дрызкъыдахитл.

Гвакъвпра змырхъвыхс угвакъвпра йауымхлвын.
Ари йашлыршып!

Гвырглва змырхъвыхс угвырглва ауымхлвын.
Гвтыхъра зму дчважваглвхитл.
Гвырглва змырхъвыхс гвырглва аъата йгъидырам.

Дасу йынасып йара йнапылахп.
Зла ыдзуа йла дзыпшглахитл.
Зши знапн йахвитым насып гыймам.
Зыбыз багъуу насып йымап.
Зынасып бзийу азаман шцауа гъидырам.

Йхъчлвуш хлхлва бжы гыйаглум.
Йшутахъу апшта йалзарквын ухъчлвузма?
Йыжвла агвы насып аман.
Йынасып агвара йгъадхлвалам.
Ари йашлыршып!

Йынасып ачлыла йадхлвалума?

Йынасып дзыта йглайиті.
Йынасып йапхъала йцаті.
Йынасып йыквухуашма?
Йынасып къьартлашпі.
Йынасып срыдзта йцлыратглаті.
Йынасып хъахъхаті.

Лъажъа зымбас улъажъа йауымхлвын.
Лъажъа ажвыра гъахъуам.

Насып ду йащталуа амачгъи йчвыдзиті.
Насып змам уара йыгъйутрым.
Насып зму уа йгъйыквухрым.
Насып зму цныхчлыггъи йымапі.
Насып зму чхлара йымапі.

Рыцхлаглара уанашлашвара утвы ыдзызтын – уаргын уыдзті.

Упщдзамккъагъи насып уыманда.

АЖВА, ДЫРРА

Абыз ахлва ацкыс йцларапі.
Абыз бгъвыдапі: йатахъу ахлвиті.
Агангъи ауралагъи дызгазтлхлва клара глайшызгарныс
гъсылымшаті.

Агвы йтам ашла йгъахлвум.
Аглвы дпсрыгъи йажва гъпсуам.
Аглвы дымчважваккъа ймаггнху гъудыррым.
Аглвы йшла йызгланамгра гъаъам.
Ари йашлыршыпі:

Уыбыз йуызгланамгра гъаъам.

Адырра заджвгъи йгъичвхлатлам.
Адырра цлхъва гъамам.
Ажва ауатыкв йглататі.
Ажва ахъа уымдырккъа ацлхъва гъудыруашым.
Ажва бах соглата йгъыртиуам.
Ажва бзи алшара дупі.
Ажва гвапа ажв ахвиті.
Ажва гвауа утвы ахвиті.
Ажва гъажвуам.
Ажва пщдза ащтанчлгъи йагвынглвиті.
Ажва пщдза бнамыжва ахвиті.
Ажва уырчлварыквын йчлвиті, йуыргылырквын йгълиті.

Ари йашлыршып!

Ажва умырчлварыквын ажва глалциті.

Ажва хвы гызыртнуам.

Ажва хъагла ажвыра ахыгті.

Ажва хъагла ажв гланарыцгті.

Ари йашлыршып!

Ажва хъагла угвы хлахъвызтынгы йарартуашгті.

Ажва хъагла ажв ахыгті.

Ажва хъагла аццтанчлв аглвара йглатнадгті.

Ажва хъагла уау аццлатагы йыншыгті.

Ажва хъаглагы ъазарлванп.

Ажва чвгъа ахы ацккыс йсачлуачлгті.

Ажва чвгъа йкланарыхлаз дгыызглагылуам, ашпачвгъа

йкланакыыз дглагылхгті.

Ажва чвгъа лаба гызацгтырхуам.

Ажва члвгъа ахъаумыргылын.

Ажва шардала йукъакърыквын афгъвы хлгті.

Ажвала йаппи дгъагъам.

Ари йашлыршып!

Ажвала йаппи даъума?

Шала йаппи даъума?

Ауагла рыбыз ъазарлва хъвшвгы уаугы хъап.

Аун ачважвара дзычпап.

Аун йажва аун аъарала йуаупта – аццтанчлв амгъа йтугы ацгті.

Ахвырта чвгъа йыхгтіта ажва чвгъа//члвыхъ зынгы йгъылуам.

Ари йашлыршып!

Ахлва йахвыз йыхгтіта, ажва чвгъа йахвыз гъылуам.

Ашла бзигы ахлвиті, гвймхагы глатыциті.

Бажва ахъязык ібымрыхлаулынан.

Бышвата йаъу зымгъагы удырында – зыквла йгъынкъвугум.

Гважвак ігызадкылуам.

Ари йашлыршып!

Гважвак ігызыхлвум.

Дырра зму адунай йыдунайп.

Дырра зму дгыдзуашым.

Дырра зму глвырагы йылап.

Дыррадъа – амшгы цлхып.

Зажва кынхлары айгвас дуымкын.

Зыбыз багъу насып йымап.

Зыбыз ззымкыуа уымадза йауымхлвын.

Зыбыз ззымкыуа йыбыз даквхъчлвиті (даквдзиті).

Йажва агвара йхъазшва дчважвиті,

Йажва ацхашвы йангивылап.

Йажва гьалсуам.

Йажва хгвы ашлаті.

Йампхъауагьи алашвгьи апишып.

Йампхъауа дарыпхъагивхума?

Йгвы йту йпыкв йыквчивап.

Ари йашлырпшып:

Йгвы йту йшла йахлвиті.

Йапхъахьу дтшыгивп, йапхъахьам дцъагивп.

Йгвы йту йшла йгъахлвум.

Йлымхлак італитіта йлымхлак ітыцхиті.

Йухлвара уымдыруазтын закгьи уымхлван.

Йухлвуш уазымгвжважван, йухуш уазымгвжважва.

Йхлвуш йпыкв йыквчивап.

Ари йашлырпшып:

Йхлвуш йыквва йтап.

Йшла бзи айырхлвазтлхлва йгвы цашив тап.

Йшла йахлвуши йгвы йтууи гъазакым.

Йшла йглатыцлауа хъаглата, йгвы йту цхлашвхышвашвата.

Лгвы йту ла дащиті, лшла йглатыцлауа хла хлащиті.

Лпыкв дыквчивап.

Лшла гьылзыклуам.

Лшла йглатанагауа хънырхлвы гьамам.

Лшла сташваті.

Лыбыз ауау глахъыциті.

Ари йашлырпшып:

Лыбыз ауау хъап.

Лыбыз ачауа хъап.

Лыбыз ацлап.

Лыбыз дафиті.

Ари йашлырпшып:

Лыбыз лшла йыгътагылуам.

Мачіта учважва, ауырата ухъвыц.

Ари йашлырпшып:

Уажва айшыста, уакъыль ауыта.

Рыуа зшла уклуащда.

Сара сымцтахь сажва бзав.

Уажва глваба йуымчпан.

Уажва схламач йтта.

Уажва хвы амазті.

Уажва ымдзуата уызгва ыдзт.
Уакъама гиван йглатумхын, уажвагы гиван йуымхиван.
Ушла йглатыцыз ажва гъузыглахънырхивыхуам.

Хъата псрыгы ажва гысуам.

Шакі йтыцыз шлшвкі йырталгт.

Шала айныжкв хъицгит.

Ари йашыртышп:

Шала ацис йкит.

Шала ахлвара майразтлхлва ачпара баргвып.

Шала ахлвынчлвы дьлырхлвгт.

Шала йаппш дъума?

Шамчважва — хъахъса.

Ари йашыртышп:

Шахъымтлы — хъахъса.

Шамш йшлп.

Шапсарт — нхарада.

Щарда зхлвауа йацкыс щарда здыруа.

Щарда зхлвауа йацкыс щарда зчауа.

Щра эквугы ддырчважвит.

РЫЦХІАРА. БАЙАРА. ПСЫНАМХЪАРА.

РЫЦХІАРА

Ажвгиванд йхъылпап, ачлвыла йамглан.

Акыт йауам дбаглитта, акыт йауу дгвагьит//дрыцхлахит.

Ала йшвнахуаш гъышвам.

Арыцхла амахтша дшаквчлвугы ала глайыцхит.

Арыцхла анчва дзылахып.

Арыцхла дбайахарныс дхлвапсит, ачысмазагв дбзихахарныс дгвыгыт.

Арыцхла дмарачвап.

Арыцхла дчважвагвхит.

Арыцхла дъаламдзуа аъума?

Арыцхла йартмакъ гъчвуам.

Арыцхла йгвы байапта, абайа йгвы рыцхлан.

Арыцхла йклвагъа абайа йырдагвит.

Арыцхла йнапкв абайа йъамапсымап.

Арыцхла йпхдзы цлг абайа йцрхавшп.

Арыцхла йрапхл ала йафт анырхлва йыгъхъарымцлат, абайа йгв —
рахл ала йафт анырхлва йхъарцлат.

Арыцхла йуабчва мъа абайа дайнацит.

АрыцхІа йуыбзара абайа йгвщтІхрәпІ.
АрыцхІа йхІампІал абайа далахъвпІ//дахъвылапІ.
АрыцхІа йщәпІква абайа йхІвачІвгІвыпІ.
АрыцхІа йыжъхъвы гыжвуам.
АрыцхІа йыладз абайа йцхадзыпІ.
АрыцхІа йымгІва гъхъйум.
АрыцхІа йыхъязла аджъмагъи жвцъицхъвхитІ.
АрыцхІа псарчІвыта йыкву зынгъи йгъицхъаггъылуам.
АрыцхІа тгІачва йызшапІ.
АрыцхІагъи йтахъыраква щардахарныс ауаштІ.
АрыцхІагІара гътшынхІвам.
АхърыгІвпа ачрын йыхъяз, ахъцзы дызчыпу йыхъяз.
АхІи ашІщи апицъылуамца дбзәзитІ.
АхІвынап чвкІвры хъвы гІаквыйхтІ.
Ари йашІырпшыпІ:
Йхъвыжв кІайпсахтІ.
Ачрын йчара йчгара гъарыдзуам.

ДзысәтІхІва йылсуш гылымам.
Дыгъгварам, дыгъсырам.
Ари йашІырпшыпІ:
Дыгътдзым, дыгъгварам.

ЗащтанчІв бзы гІауысыз уйчрынпІ.

Йуасахча лаба алыгъвра йхъайыршвылхтІ.
Йца ахІвынапква тахъмаритІ.
Ари йашІырпшыпІ:
Йджып ахІвынапква тахъмаритІ.
Йджып чвынцъы тахъмаритІ.
Йджып апша тахъмаритІ.
ЙыгІвнапІыкІ йгІвыцІаракІ агвы дгІаквхатІ.
Йъайыквхъвлас йпхъартапІ.
НцІра чІгІвынра ацкІыс хъахвитра сквшыкІ.

БАЙАРА

Абайа анамыс дгъазпсуам.
Абайа арыцхІа йыладз йкъахвранпІ.
Абайа йажва хъагІа тшаумыржъан.
Абайа йарбагъи цитІ.
Абайа йаргІвай уачва тшуачвата йбитІ.
Абайа йартмакъ мцъла йжвагвапІ.
Абайа йгвыргъъара млыквпІта, арыцхІа йбайара тгІачвапІ.

Абайа йкляна арыцхла йдомбайклянапн.

Абайа йшы ахлахъвгы жвитн.

Абайа йшызачв ала йгъамфтн, арыцхла йранхлаккв ала йѳфтн.

Абайа йпыщла апырыцкылауагы йжы йкъвыштыуата йбитн.

Абайа йшлацла арыцхла йдомбайнп.

Абайа йылаккв арыцхла йуабчкв мъа ршыртанп.

Абайа йыцхадз арыцхла йыладзп.

Абайа йчырн айачквкв ййрыпхадзитн.

Абайара абззара арычларачлнтн, абзирачара агшвы

дэрышцзитн.

Абайара аплатла пшакн гласнацккля аклвпн, апщдзара —

хъылаштыдза аклвпн.

Абайара ащцвадзакквagy ащарычквара йазнарицгтн.

Ари йашлыршыпн:

Абайара ащцва црикквagy агъята йачшитн.

Абайачкв рымара аташваргала йахытн.

Абайачкв ташцарду арыцхлачквagy щарданп.

Агшымсгата тшызбахуа дызлаглауыпхылауа лыгпн.

Аджв дбыжхъамыккта, абжыггв хъамыдата.

Аджв дыжвхъамыккта, ажвыггв хъамзаджвыккта.

Айха гвашв змугы чшымыгъ йыгхитн.

Аквты хъабыггв йтайцатн, амгла тшыа йтайыргылтн.

Ари йашлыршыпн:

Ацгис хъа йтайцатн, амгла тшыа йтайыргылтн.

Арахв апстла йагшвызапн.

Арахв ахла насып змам дунай гышмам.

Арахв пстлпн — йшглайыз апшта йцахитн.

Арахв тьадзахъаглы аъарагы йайшахпн.

Ахча глайхъплнтн//глайхътнтнтн.

Ари йашлыршыпн:

Ахча дахънажвитн.

Ахча даггвнажвитн.

Ахча дахънарцитн.

Ахча ущардазтын — зымгвагы урахпн.

Ари йашлыршыпн:

Ахча уымазтын — зымгвагы урахпн.

Ахваша пыкквля йдрадзитн.

Ахъапщ тштырцытн.

Млыкв шуаурыз гшычлггшысаглара уыманда.

Ршша аурам йыквпн.

Убайазтын — уахлыпн.

Уыцбзазауа гымыкквм — дгшвыпн.

ПСЫНАМХЪАРА

АгІвпсхъвыкІгъи дрылхъвдахатІ.

Ари йашІырпшыпІ:

АгІвпсхъвыкІгъи йрылхъвдахаз йынахІя.

АгІвычІвгІвыс багъяа зынгыи дыгъбайахушым.

АгІвычІвгІвыс псынамхъа атенгыызгыи дахъыбритІ.

АпскІяа ныбжыагІв дыгъйымам.

Апсы намхъумца амгва чвытІ.

Апсы йчІвы дазыпшгІитІ.

Апсынамхъа апсы йпыц ыцІихитІ.

Апсынамхъа уца дахъаумырпшын.

Апсынамхъа хъвыцыртата йыму рахвыпІ.

АпхІвыс мхъа дбагъяхитІ.

Ахча зщарду ахчала днапсыяпІ.

АхІарам зынгыи дыгъбайахушым.

АхІарам нбжыагІв гъйымам.

Асаран ашв йнапыцІагІвитІ.

Асаран йпыкв агъынцІкІваре гыквцІуам.

Асаран йыла кІылахта ахча кІыларчІя.

Аун агъынгыи хъамы гъйымам.

Ахъвшива йту зымфахуаш аца йту дахъыбритІ.

Ари йашІырпшыпІ:

АчІвайдза йнапыцІагІвитІ.

Ашв йнапыцІагІвитІ.

ДсаранпІ, ачІвыуарагыи йпыкв йыквчІвапІ.

"ЙгІлахв" акІвмызтын – "Йнахв" гъаъадзам.

ЙкІапІкІа цІа аквицитІ.

Йымачв атенгыыз йтищрыквын атенгыыз табитІ.

Йыму дахъыбритІ.

Йыхъва пхата угъахъайжьюашым.

Уасазыкъ змутыи сыскІ йгвы йгъапыцІуам.

УасашвкІ змутыи сыскІ зму дйайлахитІ.

Убза йыуымтыз ала йучвагитІ.

ЦІгІва зщам ашвындрыяа узырчвума?

МЛА, ФАЧІВЫ, ЧАРА

Абаста хымбы дагІазатІ.

Ари йашІырпшыпІ:

Абаста хырды дагІазатІ.

Аг'lv бзи ачара ац'лыхъва д'г'лаквшивт'.

Аг'lv бзи йайшва гайп'.

Аг'lvы йымгва йагъап'.

Аджьк'лахбаста абыхъв шатшнт'.

Аджьк'лахбаста занхътам гъгъам.

Аджьк'лахбаста фа, ац'лабырг' х'ва.

Аджьк'лахбаста х'латыр аман'.

Адзыц'г'лагъи дзы уцарыжвит'.

Азаман ац'ис ачыр йаназымырчахуаз йтан'.

Айшва аквгылала ддырчит'.

Айшва ш'лац'лак' ыквмызтын йгъайшвам — гъвып'.

Акыт зырчауа арызкы дэзисит'.

Ала анырщугъи амгва азна адрыфит'га йырицит'.

Ари йашырпшып':

Ала шлугъи йанырщугаш аг'лан амгва азна
адрыфит'га йырицит'.

Ала млаци дзы ажвит'.

Амгва азг'ва ухънараштылит'.

Амгва бх'лара гъадырам.

Амгва зг'лак'гъи йгъапшым.

Амгва йтауц'лалак'гъи гы'латых'лум.

Амгва пхашара гъадырам.

Амгва " — Уабацауа? " — х'ва йаназц'г'ла, "Намысгъычра," — ах'ват'.

Ари йашырпшып':

"Уабацауа?" — х'ва амгва йаназц'г'ла — "Напахъыхра
сцит'." — ах'ват'.

Амгва чвызтын амгъал айдзап'.

Амла ах'лахъв апнаурыфг'лушт'.

Амла рызкъ алых гъадырам, ачва хъчы йгъазыпшг'лум.

Ари йашырпшып':

Амла рызкъ алапшы гъамам, ачва хъчы йгъазыпшг'лум.

Амла уалпс'ларгъи унап'ы ц'г'лак'ызт'.

Амлацира ухъаштылхит', ажва гъауа угвы йг'латахит'.

Акв'г'лу шкв'т'лууты йбгъат'ит'.

Анг'лалра унаг'варап'га, ац'чара хъаг'лап'.

Анап'и аш'и гъаг'высуам.

Антахъгъытты бпыкв дыр'бзахп'.

Артмакъ йцрах'лап'.

Ауасахча амла данагагы. — "Йык'ва шша тап'". — рх'луун.

Аун йджьк'лахбаста сш'лап'.

Афач'вы айшва йанг'лахвындыргыла "Йараби зак'и

сзырх'луумицит'?" — х'ва йк'лазызит'.

Афач'вы запхъам гъгъам.

Афач'вы хъала йылаг'лап'.

Ацатара йту ах'выноп гъымлащирым.

Ацчара хъагIапI.

АцIла злащакыгылу цаIдзапI, агIвы дызлащакыгылу фачIвыпI.

Ачара мыш ауырапI.

Ачва анмачIу ахIвысгын чагIвхитI.

Ачва хъчы йгъазышIгIум, амла рызкъ алых гIачIпум.

Аццурацца йагIвнакъыз йыпIахIа.

ЖвгIвала йгIайгыз мгвала йтигахитI.

Ари йашIырпшыпI:

Зкъва йгIайгыз мгвала йтигахитI.

ЙнапIы йшIа йгъазимгастI.

Йпсы намхъумца йымгва чвытI.

ЙупIхдзымкIва йуфауа хIарампI.

ЙутахъымкIва йуфауа хIарампI.

Йухара уауырквын йуфарагын уаупI.

Йухара шуаурыз йуфара уауынца.

ЙфалакIгын гыгIайныпщуам.

Йфауа йымамачIта, йчпауа йымащардата.

Йчауа ахъвымблы гыбум.

Йчаща йынхащахпI.

Йымачв — щачкIва йыцчитI.

Йымгва нахъарыгын йпсы гынахъум.

ЙымгIвайсуа уихъыдзахитI, йчауа йгынхъыдзахуам.

ЙымлащIуа ачара ахъа дIаIкIвшвитI.

ЛнапIи лшIи гъакъвыцIуам.

Рхъвшва алапI.

Ари йашIырпшыпI:

РхъвшвамгIа алапI.

"Саба амла дагетI." — анихIва, " — ПрунджIа дзумырчайа?" — зхIваз йынахIа.

СкIьатIикIва марш йаситI.

"Сымгва йазнапI", — хIвата хъадата уджвыкIвымлын.

ТшпынхIва зму утамакъ йгъкIылсуам.

Уара йуымфуш садакIята йуымтIын.

Убазтын фачIвыдIа уыцIгIанхарым.

Урызкы адунай йыкIызытын уагъа йшвокъ цIакIвитI.

Урызкы злу ушIа йта йагIвызапI.

"Учарыма?" зхIвауа уыгъырчушым.

Уымачв — щачв ацуфпI.

Уымгва йтамкѝва ущанѝкѝва гѝацѝцѝуам.
Уымлацѝнѝйыркѝвын хѝлахѝв апуфѝгѝлапѝ.

Фара ѝанѝым гарагѝнѝ гѝаѝам.
Фачѝв айша зѝымфас ацѝха ахѝагѝлара гѝыдырам.
Фачѝв гѝымѝха гѝаѝам.
Фачѝвы зѝмуун зѝымѝца дуун дѝнѝчыпѝ.

Хѝвѝдѝзыц гѝнѝшѝламшѝвастѝ.

Хѝапѝц зѝмаз амла даган, тѝшыгѝлѝра зѝмаз дѝгѝлащакѝхатѝ.

Чара зѝгѝвы йту айшѝва данѝйитѝ.

Чѝвн бѝжн абадырума?

Шѝаркѝѝвара зѝмата адунай йѝгѝлакѝвылуа йрызѝкѝты йѝыцѝгѝлакѝвитѝ.
Шѝацѝлахѝѝвы гѝхѝагѝлымгѝылстѝ.

“Щарда зѝфада?” – хѝва йгѝызѝцѝгѝлум, “Щарда зѝбадаѝа?”.

Ари йашѝырпѝшыпѝ:

“Щарда нызѝцѝыда, щарда зѝфада?” – хѝва йгѝырхѝлум,

“Щарда зѝбада, щарда зѝдыруада?” – рхѝвитѝ.

Щарда зѝфауа дѝчагѝвхитѝ.

Щарда зѝфаз щарда дѝгѝымбзазатѝ.

АЛАКЪЫРДЫРАКВА

Агѝымста дѝызпѝычѝвбару нѝчѝвата дѝибитѝ.
Адагѝв йшѝвальѝауат гѝван йѝыгѝгѝларгуам.
Акѝвтѝлѝукѝва умырхѝѝычѝчан.
Амшѝв чан раса гѝыкѝгѝлацѝхатѝ.
Амшѝвгѝн ачѝыр ѝмапѝщѝзапѝ.
Анѝчва йѝглауѝыкѝвицѝѝаркѝвын кѝважѝва дѝглаутѝпѝ.
Апсаз акѝвтѝлѝужѝѝта далѝгатѝ.
Атажѝв дышѝчѝлѝваз ажѝѝа гѝалкѝлытѝ.
Аун йѝапш акѝвтѝлѝукагѝн дѝыгѝрылам.
Ахѝлат йѝтагѝвыжѝвкѝлѝыз йѝынахѝѝа.
Ацѝыкѝв мѝцыра чѝвынѝцы талтѝ.
Аѝѝаза дѝлардын ачѝв ала кѝылихтѝ.

Ба бѝымдыруа йѝпѝцѝлакѝва йѝфахтѝ.
Бара бацѝкѝлыстѝн бѝзайгѝвыгѝѝауа сѝманда.

Ари йашѝырпѝшыпѝ:

Йѝбыму ацѝкѝлыстѝн бѝзайгѝвыгѝѝауа сѝманда.

Данажвы дайфандхаті.

Джбути уасчви агівысума?

Ари йашырпшып!

Джбути уасчви гьагівысуам.

Джбутта уасчва зымхвглаун абазата йзыгламхлун аьума?

Этшы йаквчлвата йпшглахыз йынахйа.

Зыхьыз гауа зхъата аьам.

Зыхьыз зхъаштылхыз йынахйа.

Йглазгра дсаунті, йсмауа йсыцглайуаш лаківп.

Йъайымгвапхауа апны ддагвп.

Йызласхвглазла йыстйыхиті.

Квайчлва йпрата йыгъхъауцлахуами.

Лпластинка глаквырцлаті.

Лымхла ртйнті.

Мамырса щарда зфаз атобаквагьи мамырсазшва йбіті.

Мыжда айгъдзагівы – мышчагівы.

Нартыргла ртшыгъражв.

Ркъвалква алырххті.

Са стахладан адаригьи нчлваті.

Сагъ думауазтын сглагх.

"Сгвы йту гладырта снаплы йыцу уыстп", – зхлвз йынахйа.

Сызгуш са сыгьйыццум, сызццуш йара сгьигум.

Улымхла чвамза тадыргылма?

Упыцква глайыма?

Урызмай дбызглайті.

Ари йашырпшып!

Урызмай швцлхъва дтагылата швныкьвиті.

Утшыбыгъра уа уахвитхп.

Ушвузтын схьылап ухъацла.

"Уынчва дзачлвйа?" – хлва йаницлгла – "Шырдап", – йхлваті.

Хаза дыцлалті.

Хыптіра йкласьжвгарата.

Хъажвхъа узыцтларцлама?

Хъаклвычв йтшанта йацициті.

Хъаца ддуштита абдаз лыман.

Хиваджъа йбашмакъта тшглагивнайыжыт.

Шакъмат данчмазагивымызгын агъызра бзи йбун.

Шогъани Шакъвмати збахт.

Ари йашлыршып:

Сачуачли Шахуахи.

Шуарак далап.

ЙАПШЫМ АЖВАЖВКВА

Абазар йышглаквыргаз апшта.

Агъвра зхъышвтыз атшамлыкь даншп.

Адунай амайрысит.

Адунай йыквп бзагын псгын.

Ажы мбгларныс джыкла аквырсит, аджыкля

бгларыквын йазырхахуага?

Ажыгив джаквишвум акиватан, йшыкв азычпанп астакан.

Аква пщырхлала йуклуашта йглаквит.

Ари йашлыршып:

Аква напыла йуклуашта йглаквит.

Ала быжыпсык ахъап.

Ала гвыбзыгъа гътачарым.

Ари йашлыршып:

Ала гвыбзыгъа гыгивначарым.

Ала гивнаджвит.

Алакъы уахварквын йтлаплахит.

Аламба мшвы гъщхум.

Ари йашлыршып:

Амшв ламба гъщхум.

Али ацгви йрапшп.

Алымкла ацкыс агвы аргванып.

Амара рщанпшваргвыцлаква ганаршнацыккъара йыгълагылуам.

Амца ацкысгын амца зрычвуа адзы лшара амап.

Амца йфауа дгладзат.

Амцабыз глайшыкъыт.

Амцахиваца глайылицат.

Апхивыс цггах гыдыргалуам. (ажв.)

Апхъа йгылу дхлбаракъп, ацыхъва йгылу дхлсагынцакып.

Атхаджыгива хъала далап.

Атшы йасуагын апхивыс йлысуагын закы гъгивыргум.

Ауи йлакта жы гътам.

Ауи ца шкловкля ца квайчыва йылазтынгын са дыздырит.

Ахв абазар йглаунарбапI (йглаунахIвпI).

Ахъа къьатIамаз ахIвара гьбаргвым.

АхъабгIа хъылаа гьагхум.

Ахъата ахв йапшхпI.

Ахъачвкъащ ахъIва йачвшвитI.

Ахъылапгын ахъа йапшхпI.

Ахъыхын ахчатара мцыри рхыгIа азакIыпI.

Ахъылапын сату хайыр ацIапI.

Ахъапщ йъагIацIырхуагын йтлапIапI.

Ахъызгын ахъата йапшхпI.

Ари йашIырпшыпI:

Ахъыз шаъу акIвпI ахъатагын шаъу.

АхIвансхIван узыкъачIвахума?

АчумазагIв дIанхан эцIгIара йызцаз дпсытI.

АшIадзы гIайрыгIвнтI.

Гвы зрымтаз тширамхIвнтI.

ГIвна днашылтI.

Дадым йлажв лажвкI гIанадын йгIайхтI.

ЙгIазгуа хIалъалъта схъата хIарамта.

Йылбаз лыла азгIакIыцIитI.

Ари йашIырпшыпI:

Йылбаз лыла азчитI.

Лыла ачва азагIвкъьитI.

ЛылакIва гIакIыцIитI.

Йынкъвумгас апщырхIа йанакIвызлакIгын йкIазкIазитI.

Йыпхтра дафитI.

Йычву амшв гIаумыршыхан, афыр хъацIа думыргвыжвкIын.

Къады йтшан башIашватI.

Къвады уыквырцIама?

Къахв зму йыхъазла агъгын гIасыргIатI.

КIара зму мгъыла тширыцкъитI.

ЛакIи лакIи ачвачвпхащитI.

ЛаршгIыта акыт даквацIапI.

Лашв ймауа лабганI.

МарIаныжв лтырча ахI йпыцкIва йрыцIашватI.

МшкIы ахIыра зауыз уагIашвыгIв рхъа хъичвтI.

Пахь ргівзы щтахь рбычв.

Рыла дкылырбгінті.
Рычва ашвыргівата йхьырхуан.
Рычви рпхызи йгьалам.
Рыцта гьхтымбалсті.

Слымхіа акъыи тылхті.

Токъаль зму зымгівва йымап.

Тшбзи зму дама йшлан.
Тшхъакі аъара гласійырбан сыла азна гьгласимтхті.

Уанамайгиваджъхра йсымам сауті.
Уара уапш агагівы адгьыл йачакъхьаті.
Уа – уа – у схварыквыи сцџрума, йызбаз схвахырквыи
сбзынкъватгівхума?
Уахіхара ахъазла ахлыта угладрира атахъып.
Урышв пхлвыси абаза пхлвыси къвзана уагара
амырдіті.
Ухъапшырквыи – жвгіванд, углалбгланшырквыи –
члвыла.

Хъаківычв йтшанта йациціті.
Хъаківычв йтшанта йыквчвлаті.
Хъацтахьта дырчпаті.

Хіаль пшдзата йаъу зымгіввагьи ащчван.
Хіаты йцазгьи ауи аъара дгьымкъваті.
Хіпны йглайуа дкїважвахиті.
Хіогьи чвыхьгьи гьигвынгівуам.
Хішырбарыз хіырбадзаті.
Хіыжв гіван йхьаті.

Хіва хівынчлвы йылахума?
Хівынап гьгалдмырклыгі, ауи аківмызтын
йылдымрычпа гьаъам.

Чуангача – тшклараха!

Шлацлахъв хъагыла гьхлауам.

Щарда йгылаз абахсыма ахъдзацідзиті, щарда йчлваз
апхлвыспа дахъдзацідзиті.

Абага зхъырцгъауа ачва аклвп.
 Абага йайшварацгт, абагагъи шварацгт.
 Абагадза апыц ъанадзауа гыйыуам.
 Абджьардата айсра джыквумцан.
 Абзира йамайгъыгъауа дгъагъам.
 Абхлагъы дхъыдахит.
 Абыгъв йадэхъу ажы хъагъан.
 Абыгъвпсы жы гълаквыйуам.
Ари йашлыршып:

Абыгъв псы жы гълаквйума?
 Абыз зхъвауа дбынкъвагъвхит.
 Агвжважвара гъвацагъара галцгт.
 Агвы амажвуата амахъа – цахъаква ажвит.
 Агвы бзи йабауа алагъи йамапцзап.
 Агвы йазымхъвауа ажвакв йырхит.
 Агвы йгъацгтнамхуа алагъи йыгъгъацгъалауам.
 Агвы йту ажвчлв йгъатнацгт.
 Агвыгъара къару гъаунатит.
 Агвыжвквара гъвцра галцгт.
 Агвымха гъвзас думчпан.
 Агвымха гъвзас дучпарыквын атшпынхъва угъацггърым.
 Агвымха йплай ахъйа йхъицгт.
 Агвымха уйыцызтын утвымхахит.
 Агвымха уйыцызтын йчва гъаухъысит.
 Агвымхара хъара уымцауатагъи йуауашт.
 Агвып рыла зырпшуа агвып дырпсап.
 Агврышхъвачпагъв йхъагъи йгъазхъайцлауам.
 Агвы йахъвауа пщзап.
 Агвыжвкыгъв ласы дхъдзахит.
 Агвыцкъа йлакта цкъап.
 Агъа дышуаурыз ныбжъагъв дуауында.
 Агъны гъажвкв йгъвызап.
 Агъныла ахъвра рашвачлв къагъума?
 Агъныла чва уымхын, апхынла утшбыг цгълауымцан.
 Агъыч гъыч дичвгъычхит.
 Агъычра йашцаз йнапъы гъязыкыуам.
 Агъычра хайыр гъаццыуам.
 Агъычри амцхъвари хъара угъыргарым.
 Агъычрах къдзыра гъацлам.
 Агъыччвагъи йырчвгъычхит.
 Агъапсара змыршышыз атынчра гъыылайхъвушым.
 Агъапсара йамрышазуа (хъара йачвымгылуа)
 йтшыгъвра бажвхит.

Аглансара йамрышазауа шырдаза щарда аквинситі.

Агланын жвгвакв кыныхларані.

Агланын йклауымпсаз адзын йыгыуаухрым.

Агланын йлауымцлаз адзын йыгыуаухрым.

Ари йашлырпшыні:

Агланын йклауымпсаз адзын йыгыуаухрым.

Агланын йычваз адзын дчлвухиті.

Агланын паса йлауцлаз адзын паса йглаушылахні.

Агів бзи агвымхара гыйайглайрым.

Агів гвымха уйнымйаква агів бзи дгудыруашым.

Агівы йлактала йгвы йту гудыррым.

Агівы йтахтыра цлхтва гьамам.

Агівы йшли йнапні йызларымгра гьатам.

Агівылас йхлваз дазайгваджьхиті.

Агівылас ласы дхьдзахиті.

Агівыма цлба бахвыні.

Агівычлвгівыс гвымха фгівыла дьазані.

Агівычлвгівыс дгвыжвкырквын быжыпсыкй глайхьалиті.

Агівычлвгівыс думыршвауата дрыдзыргів.

Агівычлвгівыс дшаъу йдырхра атахтыні.

Ари йашлырпшыні:

Агівычлвгівыс йхьаплатла йдырхра атахтыні.

Агівычлвгівыс йыцлба йдырхра атахтыні.

Агівычлвгівыс зынгы дгьацаклаум, дшаъаз ашпта

дзахиті аклвмызтын.

Агівычлвгівыс йгівыра ахча ацкыс йтлаплані.

Агівычлвгівыс йгівыра ъанадзауа йцагащаква йглаудырбиті.

Агівычлвгівыс йхьа йазглайымгуа тшпынхлвакгьы гыйызглайуам.

Агівычлвгівыс йхьа шиббауа гьаклвым, ауагла дшырбауа аклвні.

Агівычлвгівыс йчва щарда тадзиті.

Агівычлвгівыс йщцалра йшанхиті.

Агівычлвгівыс йгівыра удырра утахтызтын — мглва уйыцквыл.

Агівычлвгівыс йыладз удзышхьв гухьнакьбум.

Агівычлвгівыс йыму хвы гьазичлум, йымам дзэпситі.

Агівычлвгівыс йымхлвуш анихлвара йазхьацлара ьдзиті.

Агівычлвгівыс ухьа дглаквухра атахтыні.

Агівычлвгівыс хаха дажвакьакьыгівхиті.

Агівычлвгівыс хыйа думыршвын.

Адунай аггівы йгартынхаті.

Адунай апны ахьагвыгівбара ацкыс кьангьашагів гвымха гьатам.

Адунай ахьаз хвагата дыквні.

Адунай аджвы йхьазы йгыхьарымчпаті.

Адунай птшыгла глэдзама?

Адунай хабарла йчвыні.

Адунай чархта йхьынхлвиті.

Аджвы уйылахтыччара апхъала ушеъу дырх.
 Адзтагыла ласы йацакиті.
 Адзтагыла хлапшхвыпш ащардані.
 Адзы аглаціцырта ахъапі.
 Адзы амца йагъапі.
 Адзы хъа амапі.
 Ажакъа квайчъа шкѣвокъахазтѣхъа, ашкѣвокъа гъкѣайчъахум.
 Ажы мжвута чѣван гъачпушым.
 Ажыжвхъа зыргѣакъауа джкѣадзырдзапі.
 Ажвамырчъа дайшахиті.
 Ажвгѣацѣ ддра амцтахъ — ква, айсра амцтахъ — ладзы.
 Ажвлара йрапшым дпшахъынхѣвыпі.
 Ажвбра бзи йызбауа мгѣвამыжда данйиті.
Ари йашлыршып:
 Ажвбра йазычѣгъу йхъа дазымыждарапі.
 Ажвбра дачѣвыпі.
 Ажычѣв зыпгын уймайхтыччан — уаргын аун уйапшхушті.
 Азазхъацѣлара аныбжъагѣвара йацатапі.
 Азаман гъуызпшуам.
 Азаман гѣлахънырхѣвхъ гъамам.
 Азаман гѣлацанш амакѣва йциті.
 Азаман йыззѣларысабапуаш йыхъазла йгъайшысым.
 Азаман зымпхъадзауа дакъикъакі дгъапсам.
 Азаман чархта йхъынхѣвиті, убальарыгъті — угѣлахышаті.
 Азцігѣлара пхашцара гъамам.
 Азцігѣлара хвы гъазутиуам.
 Айгѣва уизыпшгѣлата рахв хвгѣлара уджвкѣкѣвѣ.
 Айгѣвара жѣвѣра гъахъуам.
 Айгѣвачѣва зцарду агъачѣвагын йымапі.
 Айсра алазгауа йхъа рыцѣлагѣлара азгѣлайхиті.
 Айсра бзикѣгын гъаъам.
 Акыт бзи йзымбауа бзибагѣла гъибарым.
 Акыт дгъырмасхѣлабагѣвым // дгъырмасхѣлабым (дыгърылагѣващум).
 Акѣваса пчагѣвта думчпан.
 Акѣвтагъыгъычѣра апшгъычѣра йазнарциті.
 Акѣвту псыла гъцлум.
 Акѣкѣлах алухъара йыгътарчвум.
 Акѣкѣлах гъкѣларчвум — ахъѣва йылархыті.
 Акѣкѣкѣва дгъырщуам.
 Ала йабауа анапѣы йачпиті.
 Ала йамбауа агѣвы гъазрыцѣлахум.
 Ала йагѣвапхъауа агѣвгын йагѣвапхиті.
 Ала йыцѣлу апсы дѣпшпі.
 Ала йыцѣлу ала дѣпшпі.
 Ала йаурыфуа гъыздуам.

Ала йаугуа ахъвыи.

Ала хыйа уамсын, анхлыс хыйагы думрышвйын.

Алага уйамамкыи.

Алаглапкй йызчлугыи йыцхлаитл.

Аладэ закйгыи гылаунагуам.

Аламадэ агыи йыцтахыла йглайыцхлитл.

Алашв йлымхла цларанл.

Алымхла йаглауа ацкыс ала йабауа.

Амадэ аргам бзи йгыабум.

Амакйра айсрала йагузтыи — зуыс аламгыи даладэитл.

Амакйра айшара глахышахыцлитл.

Амачыкыа ацъарамызтлхыа йацахытл.

Амаша йглатухыз ашышва йгыузырчвхрым.

Амгвачвыра абзибара ацитл.

Амгвачвыра йггалымцуа гытам.

Амгвачвыра аглапкыра йазнарцитл.

Амгва уазицлларыкыи уыгыгващарым.

Амгвалыцырта хывыцыртаи.

Амхлы акъазица гымхи кыачыахыуачванл.

Амци адзи урыламхъвмарын.

Амца ацдрычвуа дзыхъ — хыа йгыишгум.

Амца лашара арганыи — хыа уазымцан, алашбжы
хъарапхыа уымцауа йгланумжыи.

Амца уаламхъвмарын.

Амшыркъвагы кыткй дырсаи.

Амшыркъвара швхлакыата йгыырбум.

Амшыркъварагы кызуки амаи.

Ари йашырпшыи:

Амшыркъварагы кызуи.

Анамет уамайнацан.

Анамыс анкъвара агыи дарыпщзитл.

Анапжыргыа зымгыагы йырзычпаи, ащапжыргыа щахлани.

Анапкыа рацкыс ахъа рыца йымчхъаи.

Анапкъамыча ауыс аланарплатитл.

Антахыгыт рыцба уымбауата уыцба дырх.

Анхара баргыи уачвышвауата ажва бакыа уырчшыа.

Анчва дгвчлагычпарыви.

Анчва дшынчвугыи дгващитл.

Апсарчыи аглахра майразтхыа ашвахра баргыи.

Апсхъапсы хъщтыу ауарбакыа хварззитл.

Апсы бзи йабауа ачва йангалитл.

Апсы бзи йабауа пщзэаи.

Апшара ацкыс ачпахра швыла йбаргыи.

Апхъа йщачхысылз уймайхыччан.

Апхъагылагы дызмам дгытам.

Апхлвыс бызклитл амца пыргъа лыбыз йыквызтын рыцла
йылзычхитл амадза цалкпра ацкыс.

Апхлвыси ауыси гьагlвысуам.

Ари йашыршынтл:

Апхлвыси ауыси агlвысума?

Апчарыхl йтицгыз ахы гьдзуам.

Апщдзара знымгlалуа дгьатам.

Арахв йгlарылалыз аквыджьма ахламач йыгыгlатаржьюам.

Асквшква гlахъпырхlвых рымамкlва йцгитл.

Асы щардазтын — атшыгlвра бажвхитл.

Асы такву цгта аъапl.

Атрактор уайгlвгъа атшгъи клауымрышвын.

Атшы йаквчlвауа зымгlвагъи гьтшыгlвхум.

Атшыгlвра анмачlу ахlвынангъи щардахитл.

Атшыгlвра бажвызтын — ахlвынангъи качкитл.

Атшырбхlагlвы дхъвыдахитл.

Ауагlа гвымхара рзызхауа йара дгвымхахлl.

Ауагlа йрайчву дпыквчlагlвхитл.

Ауагlа йрылу дьгlвханlта, йрылам дшвырханl.

Ауагlа йрыламылуагъи йгlадымрийызгъи аишынтл.

Ауагlа йрымам сьманца зхlвауа йуыс гьхъйум.

Ауагlа ргъи пшыхъ тазрысуа уагlа швыгlв дьрпсанl.

Ауагlа рлактакlва шапшым акlвпl ргlвквагъи шапшым.

Ауагlа ртахъыракlва цlхъва гьрымам.

Ауагlа руарицада уацгъыз.

Ауагlа рычвгъа зхlвауа йхъа аплатла йдырхында.

Ауагlа тшырларгlваща, ауаса тшырлаумрыдзын.

Ауагlа уагlа рчпнтл.

Ауагlа урылалырквын утвакъвпрагъи ухъаштлитл.

Ауагlа ухъаргыллlта уыггlалбгlаргахлl.

Ауагlа ушырзыгъу акlвпl йшгlаузыгъахуш.

Ауагlа хвы рзучпарквын уаргъи хвы гlаузырчпахуаштл.

Ауагlа хвы рзызымчпауа йхъа хвы гьзибахуам.

Ауагlв йагаз ажвгlвакв йгlанагхитlта, ажвгlвакв йагаз

ауагlв йыггlанагхуам.

Ауапlа ахъацlа йтдзыпl.

Ауасаражвгъй дангlващауа ншитл.

Ауи ахъазла учва умыргвымхан.

Ауи йгlайцрухуаш гьатам.

Ауи йуыс хъалтl.

Ауыс йарпсхъу дгьатам.

Ахабар гвымха ласы йгитл.

Ахча зщарду агъыч дичвшвитл.

Ахча гьдзауыму нбжьагlвгъи уымапl.

Ахчадагъа абазар уымцадзан.

Ахыйа йца гыгвушым.

Ари йашыршып:

Ахыйа йца заджыгы йгыгвушым.

Ахыйа йца агыма йхахиті.

Ахвы йыцымшыркыауа йымхвхас йаклупі.

Ахъамабзи дхъартшхъаглып.

Ахъамабзи хъара унчыгыл.

Ахъашнас хъашнас дгалауахиті.

Ахъардура пхацара уызганагиті.

Ахъартшхъаглы хвы гыйымам.

Ахъартшхъаглы цабыргы анихъауагы йыгыйзхъартцум.

Ахъартшхъара аглы йыхв напаркъвиті.

Ахъартшхъара ахъацла йыхв напаркъвиті.

Ахъартшхъара дгъачлыым.

АхІ йажва хъагІ агын уахын йрызхъауымцан.

АхІ йахІба дъану дсасырныс бзи йгыбум.

АхІ йгванхаракы алыг йчлыуарані.

АхІ йгыызра алыг йгвыргыарані.

АхІ йгыызра алыг йкыашарані.

АхІ йкыамчы зызыкв гламнадз йызыкв дгъафхрым.

ауаса дтшадамызтын йца йхахиті.

АхІ йпера алыгчва йырчвалачлыуарані.

АхІ йца мцыла йжвагвані.

АхІ йкывыгхлара йчвартані.

АхІба дцлагылані.

АхІба дпшдзастын — дпшдзахиті айцбагы.

АхІба дъаным дгъаъам айцбагы.

АхІба йборч щардані.

АхІба йыгыйайбжыум — йайкыангыашиті.

АхІба йыгыйыцтахыцлыруам.

АхІба хвы йзучпарквын ухъахв духиті.

АхІба хвы йзызчпауа йхъа хвы азичпахиті.

АхІбачва райгвауара акыльсызрап.

АхІбачва хвы рзызымчпауа йаргын хвы гыйымам.

АхІвара майразтІхІва ачпара баргвып.

АхІвынапква ачвагъварта рцані.

АхІвыча тлача рхчума?

Ацгвы чвымла йгъазыпшгум.

АцныхчлыгІв дгвыжкыгІвхиті.

АцныхчлыгІв днасыпыдахиті.

АцныхчлыгІв йыгала йквтІлугын кызта йыла йгІацлалиті.

АцІашвы адзы йыгІащвкІвалуам.

Ацчара хъагІані.

Ари йашыршып:

Йацуфуа хъагІані.

Ацлабырг ала кылынахиті.
Ачва аңсы йаглызыапі.
Ачва глайхьатагваті.
Ачва йтадзауа алакта йгланахивиті.
Ачважвара амгива арайшыситі.
Ачвыгыь айан йазычвыгяхиті.
Ачвыргъвы даппп.
Ачлен йазыпшгалау йчлен ршахиті.
Ачвыла агивпан дкылышвтті.
Ачвыуапхьа згауа дыгъчвыуам.
Ашыла аплайра актвзана йакліті.
Ашварах ачлвгива агъап.
Ашвахъ глахъуклыпхьадза ачлан цкяхиті.
Ашвыйхьыз йызхивауа йыквышвахиті.
Ашла йылабжыазтлхьа ажвычлв йыгыьылабжыум.
Ашлахъа аплайра узаклыхиті, ауаса агвы аплайра гыуызтыхрым.
Ацдарда уайгвгьата амачлгы тшалхьадауымчлвын.
Ацтанчлв ауау йахъырцгиті.
Ацха йклатцдаз ахлвракв йыгырыкчлвум.

Бзи дуыпчаглыызтын – бзира глатуганп.
Бзира глауазхивуа дупсылап, уыцба глауазхивуа дуагыап.
Бзита уыпхарыквын бзита учап.

Гвакъвпра зцарду дчважваглвхиті.
Гвахлвара тану гвасра гланымшазарквын, адунай хьагла рыцлагы
йхьаглахарын.

Гвы ззымчпауа аглвы йдзрыжвым ахлва даппп.
Гвы зму ймурад глайдахивиті.
Гвы зчпаз аглвы прагыла гыдырхуам.
Гвыкли гвыкли мглващ азрымап.
Гвыр глазгычуа тшгы глайгычп.

Гъны таным пхынгы гътам.

Гвза гвымха йацкыс ла бзи.
Гввыджь йырдыруа гмадзахым.
Гвычлвгвыс гвымхадзак йглайтнхазтынгы тыдз бзи гыпыршуам.

Дасу йхъа йара дэзъазахп.
Дасу йхъа дэзылагахиті.
Датша заджвы уйылахъыччара апхъала ушагу дырх.
Дъарымдыруа тшйырхъациті.

Джъаглваглв дызмам гвычлвгвыс адунай дгыквым.

Джъанат йтапI.

ДзапшахIийа рахъыла йнахъахIата йпсхъаз?
ДзбIга тьану ада цардапI.
Дзцаца уырдырта адзы утал.

Жьыхьра злам гIыыра гьйылам.
Жьыхьра тьаным ладзы гьаъам.

Жви чви гьизалыргум.

ЗагIа зцапIы йыцIашвара этахъым йкIару жванхитI.
ЗагIа тпийызтуа йта мIырахитI.
ЗагIа йнадзаз зымгIвагьи бзипI.
Заджвы йгьыргьыара заджвы йгIапсаранI.
Заджвы йхъазы дьгькIалахум.
Заджвы йчIыы гIыджь йгьамаркIуам.
Заджвы йыхъазла маша эжуа йара дташвахитI.
Зажва багъам айгIас дуымкIын.
Зажва йазцIабыргым пыбжыагIв цIабыргы дьгьйымазлушым.
Зажва йайжыахуа дьгьхъацIам.
ЗакIы йгIалцIуа закIы дапшхитI.
ЗахIба хвы йзызымчпауа йхъа хвы гьазичпахуам.
Згвы ьдзуа агIвы ауыс алайырпIатIитI.
Згвы ьдзуа йтшы гькIвархуам.
Згвы ьдзуа йхъа аквдзитI.
Згвы акъвиуа дчважвагIвхитI.
Згвы йалымдзгIас агвалахIара хвы гьазичпум.
Згвы кIахIауа дтамцаххитI.
Ари йашIырпшыпI:

Згвы кIахIауа йтшы гькIваруам.
Згвы хътIу йымгIва тыбIапI.
Згвы цкъам агIвы дьгьтынчым.
Згвы чвгъу чвгъадзца дьдзитI.
Згвы шваз йнапIгьи гьйыздзыргIвыхуам.
Зкьны йутIара ацкIыс зны йубарыквын рыцIа йагььпI.
ЗнапIы ззымкIуа йнапIы даквдзитI.
Зны йцIачвхъыслыз хын дцIачвхъыслитI.
Зны мIы эхIваз йгIванхауата йыгьйызхъарцIахуам.
Зпсадгьыл зтиуа йангьи дитIыпI.
Зпсы йаквдшуа дчвгъахитI.
Зтшы йасуа дьгьтшыгIвым.
Зхакв зтиуа йанцригьи дйтIыпI.
Зхъа бзира аквназмыргауа дгъаъам.
Зхъа гьрышхIва азызчпахуа агIвы йыхвагагьи йгьазхъайцIахуам.

Зхъа гѳаца йазазгауа дхѳынапыпѳ.
Зхъа ззымбауа ауагѳа гынзыбушым.
Зхъа змабзийым адунай дгыквым.
Зхъа змабзийу бзибагѳа гыбарым.
Зхъа знапыцѳам къангыашагѳѳта дгыркѳуам.
Зхъа зчѳыхым закѳгы гынчѳыхым.
Зхъа зыманщѳзам дгъаѳам.
Зхъа зыргѳшхъвауа хъацѳа бзѳта дгырпхъадзум.
Зхъа йазарару ажыларагын дрызарарпѳ.
Зхъа йазымыждару ауагѳа дрымѳпѳ.
Зхъа йайжъахуа гѳыра гыйылам.
Зхъа йамхъвауа антахъгыт цхърагѳагѳѳта дгырзалуашым.
Зхъа йахъвауа заджвгын дйыхъвитѳ.
Зхъа лъажъа азгѳазгхуа лъажъа йыквшвитѳ.
Зхъа уыс ззымбауа ауагѳа руыс дацѳапѳ.
Зхъа хвы азызымчнауа хвы гыйымам.
Зхъа хвы азызымчнауа уаргын йгыузичгѳушым.
Зхъахѳара дуу йхъа гыйыхъуам.

Ари йашырышыпѳ:

Зхъахѳара дуу йхъа дгъацѳхъуам.
Зхъацѳба зымдырхуа гѳыра гыйылам.
Зхѳаль аквшвауа ракъылыгын аквшвитѳ.
Зчѳа жвпѳуун зтшыгѳѳра бажвунн дыгъгвжважвум.
Зчѳы гѳайѳуа агѳычѳѳгѳыс йгвы ласы йдухитѳ.
Зшѳа йахвѳту тшпынхѳѳа гѳгѳайѳуам.
Зшѳа мчважвауа ахѳайѳуан уасуагын ацѳайпшка уѳысуагын апшыпѳ.
Зщѳапы змачкѳвыными зхъа змадууыми дгъаѳам.
Зщѳапы цѳкъяз атшы щѳачвхъыслыгѳѳхитѳ.
Зъахѳальы дзырджъауа йхъа йырджъахитѳ.
Зыла цкъу агѳы йгвгын цкъапѳ.
Зылшара дуу нбжъагѳѳв йщардапѳ.
Зымгѳѳа рдыруата йыгъгѳадриуам.
Зымгѳѳа ргвы утъзынадзарым.
Зымгѳѳагын гычѳта йзымпхъадзауа гычкѳгын дгъаѳам.
Зымч кѳваду йшѳа дупѳ.
Зымчхъа дуу хъара дыгъхъвыцуам.
Зыхв бзийу йаргын бзѳхпѳ.
Зычѳа бзийу пхыз гыбум.

Йагѳѳсыз гъузыгѳахънырхѳѳвхуам.
Йалазцѳаз йалиххыргѳѳтѳ.
Йалапшуа далыдзгѳитѳ.
Йамщѳаз дыгъмацѳауыгѳѳвхум.
Йангѳѳалуа руыс ласхитѳ.
Йанымйас дхъацѳабзипѳ.-

"Йаргваншш", — хива йуымдыруа амгвала зынгы уджыквымын.
Йатахымыкыва акыма гылагырхуам, ртихыарадуга йыгыгарцлахуам.
Йахырыкыата йгвыргыауа дчлвыухиті.

Ари йашлыршшш:

Йахырыкыата йхыччауа дчлвыухиті.
Йахырыкыарквын чыдагара уызыншш.

Ари йашлыршшш:

Йахырыкыарквын рахла йгкыаругы гыауарахиті.
Йанкывакыуа гыдэхитіта, йацацныхчылуа хычлвиті.

Йацухауа майрахиті.

Йацчлви амш гызыглахынырхлвыхуам.

Йбзита йгы йшудга.

Йбахлауа йхывы хыаглан.

Йгвжвайуа аглвы йымч жвабахиті.

Йглазышыуымтуа йгыуызышшитхуам.

"Йгласаугі" — хивата уымгыргыан, "Йсчыдзгі" — хиватагы уымчлвыуын.

Йглайызыгы ажыла йашшш.

Йглауайкыангыашуа лактырды дуымчнан.

Йглаукинадыргаз хыачвамщара азыуымчнан.

Йглаушлагыргыалакыгы дглауайгыргыауата йуымшхыдзан.

Йглауысыз уйымсхырквын умахышла амч гыдыруашым.

Йглахыныхлвыхуа анчва днайаххиті.

Йглаццыз адзыхь дзыцтра ачниті.

Йзачлвшхлакывазлакыгы хлаквым азыцглан.

Йзачлвызлакыгы йара агламта амахш.

Йзачлвызлакыгы йкыва йсгларыгы цлхыва айауашш.

Йзачлвызлакыгы кыазу аман.

Йзуысым нкывызгауа йхыла лаба аквшвиті.

Йызчпауа йацкыс йапшуа рыцла дъзап.

Йзыртуа йацкыс йызтуа.

Йкывлыйсызхаз йыгывза йцымхыраглауа дшвырш.

Ймачлу тлаплан.

Йпшуа йацкыс йкылпшуа рыцла бзита йбиті.

Йрыхывлата уджыквымын, йшаркыклауата уджыккыл.

Йрыччлву амцаблыра мзыч шша гыквырчвум.

Йуагыу нбжыаглта дкы.

Ари йашлыршшш:

Йуагыу пчаглта дчпа.

Йуагыу уырхыашш.

Йуаглауа ацкыс уыла йабауа.

Йуаглауа зымгывагы йрызхыауымцлан.

Йуайглайуа рымч дуп.

Йубауа унбахиті.

Йудыруа гыдзрым.

Йузылымцтуаш аплывыс думырджьан.

Йуквнагам пчагівта думкын.

Йутшым уаквымчіван.

Йухъгвыз глаухъхалиті.

Йучівым уамайпацлан, йунапшыцламгын уымшан.

Ари йашлыршыш:

Унапшы йыцлам уазымпацлан.

Йуызцлабырты ибжыагів дуымамкїва гївацагларата

йучнаккыауа гьузыдыруашым.

Йуымдыруа агівы уйыламчважван.

Йуымдыруа амгїва аргваны ацкысгын йудыруа амгїва хъара.

Ари йашлыршыш:

Йуымдыруа амгїва райша ацкыс

йудыруа амгїва хъвахъва агыш.

Йуымдыруа ауыс умыртшхъван.

Йуымдыруа уазцїларныс пхацара гьалам.

Йуымдыруа уаламчважван.

Йхву думшын, йщхьугын уйзымчважван.

Йшвыз ахла йара глаклашвиті.

Йъацачівым уцарыквын шхлакїва глаугиті.

Йъацглауцлаз йглацтлуххш.

Йыдзыз глацакдыргылахиті – йагївсыз азаман

гьузыглахъшырхїхуам.

Йызырхауа йацкысгын йызычпауа.

Йызларсауа сымазтїхїва йырсуш гьсымам.

Йызмайгвыргъыуш соглата йуымтїын.

Йызшырымтуа чїварта гьйымам.

Йылшараду дцдыргївыш.

Йылшауа ацкыс йгвы йту рыцла йайхлал.

Йымгїващауа дгъаъам.

Йымдзыргївуа йхъа лаба гьагхум.

Йымчгын йлакта йапшхл.

Йыргвамїхуш соглата йуымтїын.

Йыртиуа тшпынхїва гьазыртихуам.

Кшага лабата дрымап.

Квыджьма аъамзарквын ажъа чагївхарын.

Квыджьма йазыпшглауа айан, апа – хїва

йгьалихуам – айангын апагын квыджьмап.

Квыджьмажви ахїыжви.

Кьазу змам гьаъам.

Клара зымбас зымгївагын йымаджьащахъван.

Клара зымдыруа дцбѧцбѧгѧхитѧ.

Ари йашыршыпѧ:

Клара зымдыруа йгвамѧхаракѧа щарданѧ.

Ладзыла закѧгѧн гьузальршарым.

Лакѧн хьакѧн азхьахитѧ.

Ласы йгвыжвкѧуа ласы дхѧдзахитѧ.

Лшара зму нбжьагѧв йщарданѧ.

Магѧны змам агѧвы дхьартшхьвагѧвынѧ.

Мадзакѧ змам дгьагѧм.

Мгѧва йаныквыла дзэдджвыкѧ гѧван йгыруам.

Мгѧва йыкыыз мгѧва дьгьгѧквхум.

Мгѧва уаныквылуа ахѧба кьангьашагѧвта,

айцѧба мгѧвагѧвта йнахѧ.

Мцала уымхьмарын, адзгѧн йазхьауымцѧн.

Мчы зму йацкыс гы зму.

Мшкы мшкы гѧнархитѧ.

Мшы хьынхѧврыгѧн тоба гьхьынхѧвуам.

Напѧцѧшвакѧ напѧкѧ йгѧацѧнахитѧ.

Нбжьагѧв мѧхѧвагѧвы йацкыс джьагѧвагѧв цѧбыргѧ.

Псарчѧвы гѧуахвызгѧн – ашвахца дыр.

Ари йашыршыпѧ:

Псарчѧвы гѧуахвызгѧн – йшушвахуаш дыр.

Псарчѧвгѧхвра бзи йбазтѧхѧва, ашвахра бзи йгыбум.

Псарчѧвы анѧутуа дуайгѧвпѧ, йангѧаунтхуа дуагьахитѧ.

Петхѧва хьымкѧва кѧва гьгѧквум.

Пщдза зымхѧвауа угьнзыжьум.

Сабап уымхузгѧн – зараргѧн уымхан.

"Сахьыдзуштѧ", – хѧва уьхвага уацѧтамьн.

Сквшгѧадзапхьадза чвыгьрала учвагьва.

Сквшыкѧн сквшыкѧн гьапшхум.

"Схьчы тѧтѧпѧ", – хѧва щарда уцѧтамызлан.

Тажв дгьагѧвну рахьви гври гьагхарым.

Тажв – лыгажв гьагѧвну ла гьутахьым.

Токаль хайыр ацѧпѧ.

Тшбзи – гѧвагѧвана айшыс.

Тшбзини нбжьагѧв бзини.

Тшзырбхѧлауа дхьвыдахитѧ.

Тшпынхѧва зутуа тшпынхѧва гѧаунтхитѧ.

Тшпынхѧва зщарду тшпынхѧватирала дгьазапѧ.

Тшугагара уаквчлвара ацкысгын, цгьаггта
уныкварквын агалагын йаггыл.
Тлатата йубалакI бамбита йуымпхьадзан, уыхьыз
зхIвалакIгын ибжяггта думбан.

Уагь дгьаным — уаши дгьагьам.

УагIа тгьаным хьащгын гьугахьым.

Уакьыл апакшмауа ууысгын ацгацгI.

Уахьыла йубаз аплшысна тшылаата зны уылынх.

УахьчIва мцы ухIаапI — уачIвы йыгьуызхтарцIахрым.

Уахьашмауа ахьатала акьыджьма гIайнI.

УахIба хвы йзучпарквын, уайцIбагын хвы гIаузырчIахпI.

УачIвгын мшыпI — хIва, уахьчIва йучиуш агIвумцгын.

Уашыцызтын — йшурьтамамхуаш дыр.

Угвы здым ауыс унапы йгьакIуам.

Угвы тыхта йтауцIахыргын дьгьразхушым.

Угвы ыдзырквын ашны гьахьхуам.

УгIазхчаз ухьа дагьыпI.

УгIапсазтын — угшы тшыснарца.

Узайуыбзауа ухьа дIааквчIнI.

Узайхьыччауа дIауайхьыччахпI.

Упахь гIауырхарыквын уйьртшхьыпI, уыцгахь

гIауырхарыквын уйьрджыпI.

Ари йашIырпшыпI:

Упахьла уйьртшхьыпI, уыцгахьла уйьрджыпI.

Уыла апахь узьртшхьвауа, уыцгахь

гIауырхарыквын уйьрджыпI.

Узырчуш дьгьгIауцIгIум.

УзырчIвауа уыгьйьрджьахуам.

Улага дцгIита уаргын уйьцтацах.

Улагара гIацIумырпшын.

Упсы дьацIам ачIвылахьв ухьа азумган.

УпынцIа ухьа йахьумрыхIван.

Утара утымцIын.

Утши упIшыси йрызхьауымцIан.

Утшы ахв гьудыррым аджьармыкIва йумырцакIва.

уыхв гьудыррым ауагIа урыламыкIва.

УунагIва йыгIвнумгаз датша зджьара йгьудыррым.

УунагIва тшыбжьата акьт урыла.

Ухьа умыртшхьван, антахьгьытгын умырджан.

Ари йашIырпшыпI:

Ухьа умыртшхьван, антахьгьытгын уырзымгьын.

Ухьа унапыла йхьумхьын.

Ухьа уара йумырдууата акьт йдырдууында.

Ухьа умыртшхьван: убзийызтын ауагIа уырдырпI.

Ухьа уымабзита ауагIа уыгьрынгIалуашым.

Ухъа уыртшхъварныс лагарапп.

Ухъа таутуш ашудырра, йышгъаугхуашгъи дыр.

Ухъа йазыуымхуш аптахыгыт йырзыуымхан.

Ухъа йаквнаумыргъуш аптахыгытгъи йырквнаумырган.

Ухъа йаквнаумыргъуш соглата йуымтйын.

Ухъа йацбу дырта, уадыргъина аптахыгыт рыцба хъа.

Ари йашлыршыпп:

Ухъа уапшыта аптахыгыт цба рыцба.

Ухъа платла дырх.

Ухъа platly аквумцларквын заджвгы platly гъуыквинцларым.

Ари йашлыршыпп:

Ухъа хвы азумчпарквын, заджвгы хвы гъузичпарым.

Ухъа хвы азучпара угахызыгъи аптахыгытгъи хвы рзычна.

Ухъа хвы азыбах.

Ухъамабзита пыбжаргъи дыгъуымазлушым.

Ухъапахъ йану уыгъзахышпшым.

Ухъачлы уымдыркна заджвгы дгъузыдыруашым.

Ухъапса — уымцныхчылын.

Учлы гъстахым, счлвгы гъуыстуашым.

Ушнзату дузатахип.

Уцъагъита атшыгъи уймайхъыччан.

Уыззышгъауа тлаплахити.

Уызлу йырхъарцлауа ахъылна уаргъи йухъацла.

Ари йашлыршыпп:

Уызлу йыршвырцлауа уаргъи йушвыцла.

Уызсуа дгъауысхити.

Уызчывшауа улыгпи.

Уызчвымгъу уиртшхъвити, бзи уызбауа уйырчлвыунги.

Уызчвымгъу хъамарганта уибити.

Уыла уанажъауагъи гланшити.

Уымгва тачвуа ацкыс уагладрийыз.

Уымцныхчылуата ухъапса.

Уымч уапшыта ухлатла нахв.

Уыста йаъу зымгва зылла йгъузаклыларым.

Уыцтахъла йырхъауа йазхъауымцлан.

Хвы ззубауа хвы гъаузибахити.

Ари йашлыршыпп:

Хвы ззучпауа хвы гъаузичпахити.

Хъа змам цлхъа гъамам.

Хъалырта тьаму талыртагъи амапп.

Хъамабзи хъара дыгъцарым.

Хъахлара тьану лдзгъарагъи аъапп.

Хъипхъадза йара ахъвыцща амапп.

Хьыз гвымха зхъурысуа уаргын йглаухъыррысхитІ.

Цха тьану аццхаква йырдыритІ.

ЦІба зццбам гІвы дгьаъам.

ЦІлакІ лазымрысыз йыццта гьацынахъум.

ЦІхъва змам гьаъам.

ЧхІара зму ъадаб йыквІІ.

Чва глаухъалра угахъызтын – жы кІы.

Чыгъара уымбакІва бзпра гьудыруашым.

Швара змам пхаццарагын гьйымам.

Швара зму пхаццарагын йыманІ.

Швхън швццыхъви аквшвауа швбзаза.

ЩанІзаджвыкІла хъара уыгъзыцарым.

Щарда йырхІвауа ныйитІ//ишигІ.

Щха тьану цха аъанІ.

Ъадаб зму насып йыманІ.

ЪазагІва змам гьаъам.

Абызшыя аналъкъытпальмаскыя.....	3
Азкікра алаца.....	8
Ажважкыя рахыцацакыя.....	10
Агъи ауагъи разазыца.....	10
Ихара – ицра.....	37
Ихаца.....	37
Аихара адгылаца, аъачъагъкъгъвчыа (асара – дзахра, ажыра, шарацра агыкыа).....	40
Млыкынкъыгъаца. Сакъра. Аихъала шира.....	41
Бзазаца мдырра. Магъны змам, файда злам уыс.....	43
Пацагъвы. Нымхахъа. Хвамыхв. Уысда – хъасда амш гара. Напыцгълахыла ихара.....	44
Згъадара. Шара – жвыра. Ицра – псра.....	46
Згъадара.....	46
Шара – жвыра	48
Ицра – псра.....	50
Акылы. Акылысызра.....	53
Ахъацлары ацыртышри.....	56
Бзибары ибжыгъври.....	57
Тгъачва.....	58
Ахъацлы апхъыси.....	58
Асабичвы раны – рабачвы.....	59
Атгъачвы аъахъыльчвы.....	62
Агъвачва.....	63
Асасчва.....	64
Намыс. Пха. Тшпынхъва.....	64
Цабыргы. Мцы.....	65
Цабыргы.....	65
Мцы.....	65
Бзира, чвгъара.....	66
Насып, насыптыца.....	68
Ажва, дырра.....	70
Рыцхъара. Байара. Псынамхъара.....	73
Рыцхъара.....	73
Байара.....	74
Псынамхъара.....	76
Мла, фачъвы, чара.....	76
Алактырдыракыа.....	79
Йапшым ажважкыа.....	81
Ажва пчарыхъкыа.....	84

